

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาปัญหาการปกครองนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การบริหารงานโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
2. การบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539
3. หลักการและแนวทางในการดำเนินงานปกครองนักเรียน
4. งานปกครองนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539
 - 4.1 การวางแผนงานปกครองนักเรียน
 - 4.2 การบริหารงานปกครองนักเรียน
 - 4.3 การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
 - 4.4 การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
 - 4.5 การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 4.6 การประเมินผลงานปกครองนักเรียน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การบริหารงานโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่การศึกษา

ความเป็นมา

การศึกษาเป็นสิทธิอันพึงได้สำหรับเด็กด้อยโอกาส เพื่อช่วยให้เด็กเหล่านี้ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง โดยไม่เป็นภาระกับรัฐมากนัก ทั้งนี้ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสต้องจัดบริการเป็นพิเศษ เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มีชีวิตความเป็นอยู่ต่างจากกลุ่มเด็กทั่วไป การจัดบริการการศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทั่วถึงและเป็นธรรม จึงต้องมีรูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมและหลากหลาย สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของเด็กแต่ละกลุ่ม/ประเภท และเอื้ออำนวยให้เด็กเหล่านี้ สามารถเข้ารับบริการการศึกษาโดยไม่กระทบต่อการยังชีพ หรือการดำรงชีวิตตามปกติที่เป็นอยู่เดิม

รัฐจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กกลุ่มพิเศษนี้ โดยออกกฎหมายและกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสรับการพัฒนาศึกษา หรือบริการการศึกษาเป็นพิเศษ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุไว้ในมาตรา 10 วรรคแรก ว่า “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” แต่การจัดการศึกษาจะให้ทั่วถึงและมีคุณภาพนั้น ต้องมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ปัจจุบันยังมีกลุ่มเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาจำนวนมากกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ การให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ในปีการศึกษา 2543 พบว่ามีประชากรวัยเรียนไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย) ถึง 1,940,172 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.62 ซึ่งเป็นจำนวนประชากรเฉพาะในกลุ่มวัยเรียนอายุ 6-17 ปีเท่านั้น ยังไม่นับรวมถึงประชากรนอกวัยเรียนอายุ 18 ปี ที่ขาดโอกาสในการได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ถึง 12 ปี ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนด (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 1-2)

ความสำคัญของการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส

การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาบุคคลและสังคมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง และเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายจิตใจสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์และมีความสุข เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขัน ยืนหยัด ทดเทียมกับนานาชาติในเวทีโลกได้ ดังนั้นเด็กด้อยโอกาสทุกคนจึงควรได้รับการพิทักษ์ ปกป้อง ค้ำครอง เพื่อให้มีความมั่นคงในชีวิต รอดพ้นต่อการตกเป็นเหยื่อ สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นประโยชน์ต่อสังคม ควรได้รับสิทธิและโอกาสในการรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับเด็กและเยาวชนทั่วไป

เด็กด้อยโอกาส เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญ เด็กเหล่านี้ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก เสี่ยงต่อการได้รับอันตราย หรือถูกชักจูงเข้าสู่วงจรปัญหาในสังคม หากไม่ได้รับการพัฒนาหรือดูแล พิทักษ์ ปกป้อง ค้ำครอง อย่างเหมาะสม เด็กด้อยโอกาสส่วนหนึ่งจะถูกผลักดันและหล่อหลอมให้มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ ถูกล่อลวงละเมิดสิทธิทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม หรือตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอิทธิพลและมีงานชีพ

นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม และปัญหาอื่นๆ ซึ่งเป็นภาระที่รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างไม่จบสิ้น

ดังนั้นการพัฒนาหรือการให้การศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการ เพราะนอกจากจะเป็นการป้องกันปัญหา และลดภาระทางสังคมซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียทรัพย์สิน ชีวิต และความสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินอย่างมหาศาลดังกล่าวแล้ว การให้การศึกษาแก่คนในชาติอย่างทั่วถึง ยังจะทำให้ประเทศชาติได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติได้อย่างมากมายอีกด้วย (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 3-4)

นิยามความหมาย คำว่า “เด็กด้อยโอกาส”

เด็กด้อยโอกาส (Disadvantage Children or Underprivileged) หรือที่เรียกกันว่าเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก (Children in Especially Difficult Circumstances) เป็นคำที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปในงานวิชาการและงานวิจัย ซึ่งมีความหมายไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ เด็กด้อยโอกาส หรือเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก หมายถึง เด็กที่ประสบปัญหาต่างๆ หรือตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม มีชีวิตความเป็นอยู่ต่ำกว่าเด็กปกติทั่วไป จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัย และสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้

คณะกรรมการปฏิรูปการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ จึงได้กำหนดจำแนกประเภทของกลุ่มเด็กด้อยโอกาสไว้ 10 ประเภท ประกอบด้วย

(1) เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน หรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ต้องทำงานหรือถูกบังคับให้ทำงานหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนถึงวัยอันสมควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย

(2) เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทาง ขาดปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พักอาศัยอยู่ตามใต้สะพาน สวนสาธารณะข้างถนน วัด ที่พักผู้โดยสารรถประจำทาง ชายหาด หรือบนโต๊ะขายของที่วางเปล่าในตลาด

(3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ หมายถึง เด็กชาย-หญิง ที่มีอายุไม่ครบ 18 ปีสมบูรณ์ มีความสมัครใจ หรือถูกบังคับส่อลวงให้ขายบริการทางเพศ หรือตกอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้ประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ

(4) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาล หรือตามสถานที่ต่างๆ รวมไปถึงเด็กที่พ่อแม่ปล่อยทิ้งไว้ให้มีชีวิตอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากปัญหาการหย่าร้าง หรือครอบครัว

แตกแยก มีสภาพชีวิตท่ามกลางความสับสน ขาดความรัก ความอบอุ่น ตลอดถึงเด็กกำพร้าที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู อันเนื่องมาจากสาเหตุอื่นๆ

(5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกายทางเพศ หรือทางจิตใจ มีชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากถูกทำร้ายทารุณ ถูกบีบบังคับ กดดันจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ซึ่งมีสภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่เป็นปกติ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่างๆ จากบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว

(6) เด็กยากจนมากเป็นพิเศษ หมายถึง เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานของคนยากจนที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ครอบครัวอยู่ร่วมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานมีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก รวมถึงเด็กในแหล่งชุมชนแออัด หรือบุตรของกรรมกรก่อสร้าง หรือเด็กจากครอบครัวที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาและบริการอื่นๆ

(7) เด็กในชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย จนเป็นสาเหตุให้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาหรือบริการอื่นๆ ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศไทย

(8) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหย หรือยาเสพติดให้โทษ หรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกชักนำให้ประพฤติตนไม่เหมาะสม เกี่ยวข้องผูกพันอยู่กับกลุ่มมิจฉาชีพ ผู้มีอิทธิพล หรือบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย เป็นเด็กด้อยโอกาสที่มีแนวโน้มสูงต่อการก่อปัญหาในสังคม

(9) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง เด็กที่ติดเชื้อเอดส์ หรือมีพ่อแม่เจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่มักจะถูกมองอย่างรังเกียจจนไม่สามารถเข้ารับการศึกษารับบริการอื่นๆ ร่วมกับเด็กทั่วไปได้

(10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กที่กระทำผิด ถูกควบคุมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ตลอดถึงเด็กหญิงที่ตั้งครรภ์นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย การทอดทิ้งทารก

การนิยามความหมาย และการจำแนกประเภทเด็กด้อยโอกาสดังได้กล่าวข้างต้น จะช่วยให้เกิดความชัดเจนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส เนื่องจากมีความยืดหยุ่นครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มเป้าหมาย สำหรับเด็กพิการ กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาจัดแยกออกจากกลุ่มเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ที่ต้องอาศัยรูปแบบและการดำเนินการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างจากกลุ่มเด็กด้อยโอกาส (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 23-26)

สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส

การจัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส เป็นงานที่ต้องอาศัยรูปแบบและวิธีการที่มีความหลากหลาย แตกต่างไปจากการจัดการศึกษาตามปกติทั่วไป ทั้งนี้เพราะเด็กด้อยโอกาสไม่มีความพร้อมที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาที่สถานศึกษาส่วนใหญ่จัดให้ อีกทั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ และวัฒนธรรมการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษายังไม่เอื้อต่อการให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 จะระบุว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน” อีกทั้งยังได้ระบุไว้ใน มาตรา 53 ด้วยว่า “เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่ชอบธรรม” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 วรรค 2 ยังระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือเป็นบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ” อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลจะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งกฎหมายอื่นๆ กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างกว้างขวางก็ตาม จากการติดตามของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า ยังมีเด็กด้อยโอกาสทุกระดับ ทุกประเภท ในทุกพื้นที่ เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 1,261,000 คน ไม่สามารถเข้ารับบริการทางการศึกษาในสถานศึกษาโดยทั่วไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาหรือมีระดับความรุนแรง เช่น เด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ แรงงานเด็ก เด็กในสถานพินิจฯ เด็กที่ขาดหลักฐานทะเบียนราษฎร เด็กในชนกลุ่มน้อยบางพื้นที่ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ รวมถึงเด็กที่ครอบครัวมีฐานะยากจนมาก หรืออยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงเด็กพิการประเภทต่างๆ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 45-46.)

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีหน่วยงานทางการศึกษาจำนวนหนึ่งที่ทำหน้าที่จัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส โดยมีรูปแบบและวิธีการจัด ทั้งที่จัดเป็นโรงเรียนเฉพาะ และจัดโครงการช่วยเหลือทางการศึกษาในลักษณะต่างๆ ดังนี้ ประกอบด้วย

กรมสามัญศึกษา (เดิม)

กรมสามัญศึกษา เคยมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบจัดการมัธยมศึกษา การศึกษาพิเศษ การศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส กรมสามัญศึกษา มีรูปแบบในการดำเนินงานดังนี้

1) การศึกษาสงเคราะห์

การจัดการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในความรับผิดชอบของกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา โดยมุ่งจัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส 10 ประเภท ประกอบด้วย แรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กในธุรกิจทางเพศ เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ เด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง เด็กยากจน เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เด็กที่อยู่ในสถานพินิจ รวมทั้งเด็กที่ประพฤติดังไม่เหมาะสม เน้นให้บริการการศึกษาในระบบแบบอยู่ประจำกินนอน โครงการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่เน้นการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต และการมีความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพพึ่งตนเอง ปัจจุบันมีสถานศึกษาสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ รวมจำนวน 42 แห่ง กระจายอยู่ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ในปีการศึกษา 2545 มีเด็กด้อยโอกาสเข้ารับการศึกษ จำนวนทั้งสิ้น 38,600 คน

2) การสนับสนุน ส่งเสริม และการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนปกติ

นอกจากกรมสามัญศึกษาจะให้บริการทางการศึกษา ในรูปแบบโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเน้นการให้การบริการทางการศึกษาเป็นการเฉพาะ ในยุคที่กระทรวงศึกษาธิการมุ่งขยายการศึกษาให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมในสิทธิและโอกาสทางการศึกษา กองการมัธยมศึกษา ซึ่งมีภารกิจหลักในการจัดการมัธยมศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนทั่วไปแล้ว ยังได้จัดบริการการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาสขึ้นเป็นกรณีพิเศษ โดยกรมสามัญศึกษาจัดงบประมาณค่าปัจจัยพื้นฐานให้แก่นักเรียน นอกจากนี้ยังได้จัดโครงการต่างๆ ขึ้นช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล และโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ อาทิ โครงการจัดบ้านพักนักเรียน โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง โครงการอาหารกลางวัน โครงการจัดยานพาหนะรับส่งนักเรียนบ้านไกล โครงการจัดหาทุนการศึกษาเพื่อนักเรียนยากจน และกิจกรรมระดมทุนต่างๆ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เด็กด้อยโอกาสที่เรียนร่วมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในสภาวะยากลำบากในสภาพเสี่ยงต่อการถูกทำร้าย ทารุณ การล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ หรือมีความจำเป็นที่จะต้องพิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองความปลอดภัยให้เป็นกรณีพิเศษ ปัจจุบันมีเด็กด้อยโอกาสกระจายอยู่ในโรงเรียนสังกัดกองการมัธยมศึกษา จำนวน 2,589 แห่ง จำนวน 240,969 คน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 45-48)

ปัญหาการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส

ปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ยังไม่สามารถครอบคลุมและกระจายอย่างทั่วถึงเต็มที่ และเอื้อประโยชน์อย่างสูงสุดสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่างๆ เนื่องจาก

(1) ในระยะที่ผ่านมา นโยบายและแผนที่เกี่ยวกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ยังขาดการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมชัดเจน แม้จะมีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะแล้วก็ตาม แต่ในด้านการปฏิบัติ ยังมีลักษณะแยกส่วนกันทำ จึงยังเป็นการยากที่จะเห็นการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัวเป็นองค์รวม ปัญหาเกิดจาก การขาดองค์กรสำหรับทำหน้าที่ประสานความร่วมมือเพื่อผลักดันให้เกิดการปฏิบัติ และสร้างกระแสให้สังคมเห็นความสำคัญ และเกิดบรรยากาศในการทำงาน ที่ต้องร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ อย่างจริงจัง และต่อเนื่องในระยะยาว

(2) การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส มีความซ้ำซ้อนในบางกลุ่มเป้าหมาย และบางพื้นที่ ในขณะที่ผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่ม ยังไม่ได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการมีปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการขาดข้อมูลสถิติเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะในเรื่องการให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสของแต่ละหน่วยงาน เพราะข้อมูลของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ยังไม่ครบถ้วน ชัดเจน เพียงพอ ทันสมัย เป็นระบบ ข้อมูลไม่ตรงกัน การรวบรวมและจัดเก็บมีความแตกต่างกัน จึงไม่สามารถนำข้อมูลสถิติที่มีอยู่ไปใช้ได้ อย่างกว้างขวาง

(3) ขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรในการดำเนินงานให้สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สัดส่วนบุคลากรที่มีอยู่ ยังไม่เหมาะสมกับจำนวนเด็ก และบุคลากรที่มีอยู่ ยังไม่เหมาะสมกับจำนวนเด็ก และบุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจ ยังไม่ได้รับการพัฒนาและฝึกอบรมให้มีทักษะความชำนาญ ขาดการเสริมสร้างทัศนคติ และปรับปรุงวิธีการทำงานให้สอดคล้องสนองความต้องการและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อเด็ก

(4) ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนจากทุกส่วนในสังคม โดยเฉพาะครอบครัวชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานประกอบการ สถาบันศาสนา และสถาบันอื่นๆ ในท้องถิ่น รวมทั้งตัวผู้ด้อยโอกาสเอง เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบเนื้อหา และวิธีการในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

(5) การจัดหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้ด้อยโอกาส ยังไม่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน ยังยึดวิธีการแบบเก่าๆ ไม่สามารถสนองความต้องการและความสนใจ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ด้อยโอกาสในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังไม่เน้นให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาที่ยึดตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือการจัดการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ยังขาดความพร้อมในเรื่องสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดทั้งอุปกรณ์การเรียนการสอนในภาคปฏิบัติยังไม่เพียงพอ

(6) ขาดการประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาชั้นสูง เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน และการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงาน โดยการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และคิดค้นรูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ส่งผลให้ทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานในภาครัฐ ขาดองค์ความรู้ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาก้าวหน้าในทางวิชาการ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 62-64)

ยุทธศาสตร์และมาตรการในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน อันจะนำไปสู่การพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคม ผู้ด้อยโอกาสเป็นทรัพยากรบุคคลอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ และเป็นปัจจัยที่จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แต่โดยที่ผู้ด้อยโอกาสเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถเข้ารับบริการทางการศึกษาตามระบบปกติได้ เนื่องจากประสบปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง อื่นๆ ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้แก่บุคคลที่จำเป็นต้องให้บริการทางการศึกษาเป็นพิเศษ เพื่อมุ่งให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา และมุ่งพัฒนาผู้ด้อยโอกาสทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และทักษะฝีมือ ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีทักษะในการดำรงชีวิต มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้ตามศักยภาพ ตลอดทั้งมีจิตสำนึก และมีบทบาทในการดูแล อนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดีงาม หลากหลาย ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสแต่ละประเภท นอกจากนี้ การจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส จำเป็นต้องมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเป็นการเฉพาะ ต้องส่งเสริมให้บุคลากรมีทักษะความชำนาญและมีจำนวนบุคลากร และทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อการจัดการศึกษาในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กปกติ ตลอดทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสอย่างจริงจังอีกด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส จึงต้องดำเนินการโดยอาศัยหลักการดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) มีนโยบายและแผนการจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาสที่มีความชัดเจน รวมทั้งมียุทธศาสตร์และแนวทางในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้ด้อยโอกาสในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

(2) รัฐต้องจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส ทั้งในระบบโรงเรียน นอกกระบวนโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีมาตรการเชิงรุกในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสเป็นพิเศษ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษา

(3) มีฐานข้อมูลด้านการจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส โดยให้หน่วยงานทุกหน่วยงาน ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถให้บริการข้อมูลได้อย่างกว้างขวาง

(4) ปรับปรุงกฎ ระเบียบ และข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ารับบริการทางการศึกษาของผู้ด้อยโอกาส

(5) หน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ต้องจัดให้มีหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนที่สามารถสนองความต้องการในการดำรงชีวิต และการพัฒนาความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาส โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้

(6) หน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อผู้ด้อยโอกาส ต้องเปิดโอกาสให้สังคม ทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ครอบครัวยุวมชน และท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นในการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่

(7) การจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส ต้องมีระบบและกระบวนการในการรับผู้ด้อยโอกาสเข้าเรียนที่มีความยืดหยุ่น เหมาะสม และให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้ารับการศึกษาได้โดยไม่มีข้อผูกพัน หรือเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาส

(8) ต้องจัดให้มีระบบการให้การสนับสนุน และการให้ความช่วยเหลือจาก องค์กรภาคเอกชนที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ทั้งในด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษา สวัสดิการ การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนการลดอุปสรรคที่เป็นกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ต่อการดำเนินงานขององค์กรเอกชน

(9) การจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส ต้องจัดให้มีระบบและกระบวนการในการประสานงาน และการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรภาครัฐกับองค์กรภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดกระบวนการในการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อให้การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และแนวโน้มในอนาคต และเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานจากภาครัฐและภาคเอกชน สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ กระทรวงศึกษาธิการจึงเห็นสมควรกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส ดังนี้

นโยบายการจัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส

นโยบายข้อ 1 ด้านการจัดบริการทางการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

เร่งขยายการให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสให้ครอบคลุมทั่วถึงผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสเข้ารับการศึกษา

ขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ในหลักสูตรสายสามัญและสายอาชีพ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสมีความสามารถในการ พัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและเน้นให้สังคมร่วมกันดูแล ผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการคุ้มครอง สิทธิในการรับบริการทางการศึกษาเสมอภาคและเป็นธรรม

ยุทธศาสตร์

(1) ปรับสภาพสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทุกระดับ ทุก ประเภท ให้มีศักยภาพในการจัดบริการการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

(2) จัดตั้งศูนย์ประสานงานในการจัดการศึกษาและการให้ความช่วยเหลือ ผู้ด้อยโอกาส โดยใช้สถานศึกษาหรือหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการที่มีอยู่เดิม ให้เป็น หน่วยงานหลักในการทำหน้าที่ ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือจากหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสได้อย่าง เป็นระบบ และมีเอกภาพ

(3) เปิดโอกาสและสนับสนุนส่งเสริมให้สังคมที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ องค์กร เอกชน สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา ชุมชน ท้องถิ่น สื่อมวลชน และประชาชน เข้ามี บทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสได้อย่างสะดวกและมีความคล่องตัว มากขึ้น

(4) ปรับปรุงแก้ไข กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการ เข้ารับการศึกษาของผู้ด้อยโอกาสแต่ละประเภท แต่ละกลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถเข้ารับบริการ ทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และกำหนดมาตรการในการป้องกันไม่ให้ผู้ด้อยโอกาส ต้องออกกลางคัน

(5) จัดทำฐานข้อมูลผู้ด้อยโอกาสให้มีความถูกต้อง ชัดเจน ครบถ้วน เป็น ปัจจุบัน และมีความพร้อมที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อผู้ด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6) รณรงค์ พิทักษ์ ปกป้อง และให้การคุ้มครองสิทธิทางการศึกษาของ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อลดการขาดโอกาสทางการศึกษา ให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการ

นโยบายข้อ 2 ด้านการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

เร่งพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม และสนองความต้องการของผู้ด้อยโอกาส โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐและ เอกชนที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร รูปแบบ และวิธีการจัดการเรียนการสอน การให้บริการ การผลิตสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการ

ศึกษา ให้มีความทันสมัย มีมาตรฐานคุณภาพทัดเทียมกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาใน ลักษณะสากล

ยุทธศาสตร์

(1) ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดทำหลักสูตรประเภทต่างๆ ให้มีความ หลากหลาย และปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดทำสาระการเรียนรู้ สมองความต้องการ ในการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตของผู้ด้อยโอกาสแต่ละประเภท

(2) ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่ ผู้ด้อยโอกาส ดำเนินการจัดทำ หรือแสวงหา หรือขอรับการสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่มีความทันสมัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้แก่ ผู้ด้อยโอกาสจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีหน้าที่ผลิตและให้บริการสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

(3) จัดทำมาตรฐานคุณภาพ ตัวชี้วัดมาตรฐานคุณภาพ และเครื่องมือประเมิน มาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อ สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพจัดการศึกษา ให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

(4) ประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความรู้กับสถาบันการศึกษาชั้นสูง เพื่อดำเนินการศึกษา วิจัย คิดค้นรูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการ จัดการศึกษา และวิธีการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสแต่ละประเภท

(5) พัฒนาปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ภายในให้มีความพร้อม และแสวงหาแหล่ง เรียนรู้ภายนอก ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้ตามความสนใจ

นโยบายข้อ 3 ด้านการให้การสนับสนุนองค์กรเอกชนดำเนินการจัดการศึกษา ให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

เร่งสนับสนุนให้องค์กรภาคเอกชนมีศักยภาพและความพร้อมในการจัด การศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสประเภทต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้มีการประสานความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐและภาคเอกชน ในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีการใช้ทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสร่วมกัน

ยุทธศาสตร์

(1) จัดประชุมสัมมนาหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อเสริมสร้างความ เข้าใจอันดี และร่วมกันวางแนวทางการประสานความร่วมมือในการดำเนินการจัดบริการทางการ ศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

(2) จัดตั้ง “กองทุนการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส” ให้เป็นแหล่งรับการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ จากภายในประเทศและต่างประเทศ สำหรับใช้เป็นกองทุนช่วยเหลือคนจากทุกส่วนในสังคม ให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) กำหนดหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางวิชาการ และทรัพยากรต่างๆ ให้แก่องค์กรเอกชนที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

(4) จัดสรรงบประมาณ บุคลากร สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนทรัพยากรอื่นๆ ให้แก่หน่วยงานภาคเอกชนที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสตามความจำเป็นของแต่ละหน่วยงาน โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการให้การสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานเอกชน

นโยบายข้อ 4 ด้านการพัฒนาครู ผู้บริหาร และบุคลากร

เร่งดำเนินการพัฒนาครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสประเภทต่างๆ และให้สามารถปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานได้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ยุทธศาสตร์

(1) ดำเนินการทุกรูปแบบ เพื่อพัฒนาครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งที่เป็นข้าราชการครู และข้าราชการพลเรือน ปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีปฏิบัติงาน เพื่อจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสบรรลุผลตามนโยบายและเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

(2) จัดสวัสดิการค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์เกื้อกูลให้แก่ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ เหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชาชีพ รวมทั้งการสร้างขวัญกำลังใจ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทุกระดับที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส มีความมั่นใจในการปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) นิเทศ ติดตาม และประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง อย่างเป็นระบบมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ และให้มีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติงานทุกคน

นโยบายข้อ 5 ด้านการบริหารการศึกษา

เร่งปฏิรูประบบการบริหารและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อนำไปสู่การกระจายอำนาจ และการสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสได้อย่างกว้างขวาง สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว คล่องตัว ทันต่อปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีกลไกในการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานหน่วยงานในสังกัดที่เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์

(1) ปรับระบบบริหารและการจัดบริการทางการศึกษา โดยการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา ให้สถานศึกษาส่งเสริมและประสานความร่วมมือกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและหน่วยงานอื่นๆ ดำเนินการจัดบริการทางการศึกษา และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ด้อยโอกาส

(2) เร่งดำเนินการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ในทุกรูปแบบ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจแก่บุคคล ชุมชน สังคม และหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันจัดบริการทางการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาส

(3) จัดให้มีหน่วยงานเฉพาะขึ้น เป็นศูนย์ประสานงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายให้สามารถจัดบริการทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 65-74)

แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส

(1) ให้เด็กด้อยโอกาสทุกประเภท ได้รับความเสมอภาคและความเป็นธรรม ด้วยกระบวนการรับนักเรียนที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

(2) ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นเด็กด้อยโอกาสได้มีโอกาสเข้าเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

(3) สนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน โดยเน้นให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเร่งด่วนเป็นอันดับแรก

(4) ส่งเสริมให้เน้นการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้เข้าเรียนตามสภาพเหตุผล และความจำเป็นเป็นรายบุคคล โดยไม่ใช้ผลการเรียนของนักเรียนหรือการขาดสอบเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน

(5) เร่งประชาสัมพันธ์ โดยให้โรงเรียนประชาสัมพันธ์แจ้งองค์การต่างๆ เพื่อเป็นเครือข่ายและมีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหาเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งการส่งเด็กด้อยโอกาสสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนที่จัดการศึกษาสงเคราะห์ทุกระดับ

(6) ลงพื้นที่และประสานเครือข่าย เพื่อสรรหาเด็กด้อยโอกาส โดยให้โรงเรียนทำแผนการเดินทางเข้าพบหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การรับนักเรียน เป็นการสื่อสารสองทาง

(7) รุกลงสู่พื้นที่ที่เป็นเป้าหมายเฉพาะ โดยจัดทำแผนการเดินทางเข้าพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ นักเรียนที่ออกกลางคันสูง หรือพื้นที่เป้าหมายเฉพาะ เช่น พื้นที่ที่มีชนกลุ่มน้อยชาวเขา ชาวเล เป็นต้น เพื่อค้นหาเด็กด้อยโอกาสให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียนที่จัดการศึกษาสงเคราะห์

(8) ให้โรงเรียนที่มีความพร้อม เพิ่มเป้าหมายการรับนักเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้เข้าเรียนมากขึ้น โดยใช้นโยบายเปิดรับโรงเรียน ให้โรงเรียนที่จัดการศึกษาสงเคราะห์ จัดให้นักเรียนอยู่ประจำได้ไปเรียนร่วมกับสถานศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง

(9) ให้โรงเรียนที่มีความพร้อมเพิ่มเป้าหมายการรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนร่วมกับสถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี หลักสูตรปวช. โดยโรงเรียนที่จัดการศึกษาสงเคราะห์จัดให้นักเรียนอยู่ประจำและไปเรียนร่วมกับสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. 2546 : 100-101)

แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ตระหนักในความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนต่อการพัฒนาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ให้มีความเข้มแข็ง สามารถรองรับสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชน ที่นับวันจะทวีความรุนแรง และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นทุกวัน อีกทั้งการดูแลเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการประสบปัญหาทางสังคม เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ประกอบกับการรับนักเรียนเข้าอยู่ประจำกินนอน ทำให้โรงเรียนต้องรับภาระในการดูแลนักเรียนตลอด 24 ชั่วโมง ดังนั้นครู-อาจารย์จึงจำเป็นต้องมีประสบการณ์เพียงพอที่รับมือกับสถานการณ์ปัญหาในทุกรูปแบบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

จากการติดตามปัญหาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในช่วงปีการศึกษา 2546 และปีการศึกษา 2547 พบว่า โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ มีสถิตินักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในหลายประเด็น ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

- (1) พฤติกรรมก้าวร้าว กระด้างกระเดื่อง และใช้ความรุนแรง
- (2) พฤติกรรมการเสพสารเสพติดให้โทษ และดื่มของมึนเมา
- (3) พฤติกรรมหนีเรียน ไม่เข้าเรียน
- (4) พฤติกรรมแยกตัวเอง เข้ากับเพื่อนไม่ได้ ตกอยู่ในภาวะซึมเศร้า
- (5) พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และปัญหาพฤติกรรมอื่นๆ

เช่น ลักขโมย ทำลายสาธารณสมบัติ

เพื่อให้โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทุกแห่ง ได้เห็นถึงประสบการณ์ตัวอย่างเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงประสบการณ์และแนวคิดที่มีคุณค่า เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในโรงเรียนของตนเอง กรณีตัวอย่างของโรงเรียนที่นำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารนี้ ประกอบด้วย กรณีตัวอย่างซึ่งครอบคลุมทุกประเด็นปัญหา ดังได้กล่าวข้างต้น (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. 2548 : 4)

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย

ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย เป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เปิดทำการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา และชั้นมัธยมศึกษา แบบสหศึกษาประเภทประจำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ในเนื้อที่ของวัดลุ่มคลองคาราม เลขที่ 45/45 หมู่ 3 ตำบลบางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ริมฝั่งขวาแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ห่างจากตัวจังหวัดนนทบุรีประมาณ 10 กิโลเมตร (ทางรถยนต์) ได้รับการอนุมัติจัดตั้งวันที่ 10 มกราคม 2503 เปิดทำการครั้งแรก 17 พฤษภาคม 2504

วัตถุประสงค์แรกเริ่มของการจัดตั้งโรงเรียน ต่างจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แห่งอื่นๆ เพราะเป็นโรงเรียนที่รับเฉพาะเด็กชาวเรือที่เร่ร่อนขาดโอกาสศึกษาเล่าเรียน เนื่องจากต้องติดตามบิดามารดา ประกอบอาชีพในการรับจ้างบรรทุกสินค้าทางเรือ หรือรับจ้างลากจูงในลำน้ำเจ้าพระยา ซึ่งอยู่ไม่เป็นที่แน่นอน

โรงเรียนตั้งขึ้นโดยความเห็นชอบของ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ณ อยุธยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น ได้เดินทางมาเยี่ยมโรงเรียนประชาบาลวัดลุ่ม ท่านเห็นว่า บริเวณวัดลุ่มคลองคาราม ซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เหมาะที่จะตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เพื่อรับบุตรหลานของชาวเรือ จึงได้ปรึกษากับท่านพระครูนนทกิจสุนทร เจ้าอาวาสวัดลุ่มคลองคาราม ท่านเห็นชอบด้วยและสนับสนุน โดยกรุณามอบที่ดินของวัดเนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน เพื่อจัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย โรงเรียนได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2504 เป็นต้นมา ปัจจุบันชาวเรือลดน้อยลง โรงเรียนจึงได้เปิดรับเด็กด้อยโอกาส

อื่นๆ เข้าเรียนด้วย ได้แก่ เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ เด็กยากจน (เป็นพิเศษ) เด็กในชนกลุ่มน้อย เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน เด็กเร่ร่อน เด็กในสถานพินิจ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เด็กอยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ เด็กที่มีปัญหายาเสพติด ปัจจุบันโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย สังกัดเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549 มีจำนวนนักเรียน รวมทั้งสิ้น 620 คน จำแนกประเภทตามลักษณะความด้อยโอกาสได้ดังนี้

(1) เด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงาน	จำนวน	- คน
(2) เด็กเร่ร่อน	จำนวน	1 คน
(3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ	จำนวน	2 คน
(4) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง/กำพร้า	จำนวน	16 คน
(5) เด็กถูกทำร้ายทารุณ	จำนวน	15 คน
(6) เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ)	จำนวน	566 คน
(7) เด็กชนกลุ่มน้อย (ไม่มีสัญชาติไทย)	จำนวน	14 คน
(8) เด็กมีปัญหายาเสพติด	จำนวน	2 คน
(9) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ (ไม่ติดเชื้อ)	จำนวน	1 คน
(10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	จำนวน	1 คน
(11) เด็กพิการเรียนร่วม	จำนวน	2 คน

ทั้งนี้เป็นเด็กชาวเขา จำนวน 209 คน จำแนกตามเผ่าได้ดังนี้

(1) เผ่าม้ง	จำนวน	119 คน
(2) เผ่าเย้า	จำนวน	26 คน
(3) เผ่าอาข่า	จำนวน	11 คน
(4) เผ่าไทยใหญ่	จำนวน	10 คน
(5) เผ่าลีซอ	จำนวน	22 คน
(6) เผ่ามูเซอ	จำนวน	10 คน
(7) เผ่าไทยลื้อ	จำนวน	7 คน
(8) เผ่าละว้า	จำนวน	3 คน
(9) เผ่าลาหู่	จำนวน	1 คน

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากสมเด็จพระรัตนราชสุตาสยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเยี่ยมนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2538 ในปัจจุบันไม่มีเด็กในพระราชานุเคราะห์แล้ว

การเดินทางมาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยจำแนกออกได้เป็น 2 เส้นทางดังนี้

(1) เส้นทางน้ำ มาตามลำน้ำเจ้าพระยา ขึ้นมาทางเหนือ ผ่านสะพานพระราม 7 ขึ้นมาประมาณ 1 กิโลเมตร โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยจะตั้งอยู่บนฝั่งซ้าย (ฝั่งตะวันตก) ของแม่น้ำ ขึ้นท่าเทียบเรือของวัดลุ่มคงคาราม ซึ่งมีพื้นที่ติดรั้วโรงเรียน เดินเท้า 100 เมตร ถึงประตูโรงเรียน

(2) เส้นทางบก มาทางบางพลัด สุดถนนจรัสสินทวงศ์ ก่อนถึงหน้าบริษัท การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) เลี้ยวซ้ายเข้าถนนบางกรวย-ไทรน้อย เข้ามาประมาณ 2 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าซอยสมปรารถนาสุดซอย เลี้ยวขวามาตามเส้นทางเข้า วัดลุ่มคงคารามสุดซอย

สภาพชุมชนโดยรวม

(1) สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน มีลักษณะเป็นหมู่บ้านจัดสรร สวนผลไม้ มีประชากรประมาณ 2,000 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน ได้แก่ วัดลุ่มคงคาราม โรงเรียนวัดลุ่ม บริษัทฟอกยีนส์ โรงเรียนสตรีนนทบุรี โรงเรียนอโยธยา คอนโดมิเนียม มัสยิดรียาดีสุหนั่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อาชีพหลักของชุมชน คือ รับจ้างค้าขาย รับราชการ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ การเล่น กลองยาว และการแสดงปีฟาทย์

(2) ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 67.70 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 93.38 นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจหรือรายได้โดยเฉลี่ย ต่อปี 20,000 บาท

(3) โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน

โอกาส

- อยู่ในบริเวณวัดลุ่มคงคาราม ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสอย่างดี เช่น เป็นวิทยากรสอนธรรมศึกษาตรี โท เอก เป็นแหล่งเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีและ วัฒนธรรมในท้องถิ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

- ใกล้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สนับสนุนในด้านงบประมาณและ แหล่งเรียนรู้ ทั้งในองค์กรและนอกองค์กร ในเรื่องของพลังงาน

- โรงพยาบาลบางกรวย ให้การสนับสนุนงบประมาณ ให้นักเรียนได้มีโอกาส ไปเรียนรู้และการรักษาสุขภาพอนามัยของนักเรียน

- เทศบาลเมืองบางกรวย ให้การสนับสนุนงบประมาณ ให้นักเรียนได้มีโอกาส ไปเรียนรู้ตามแหล่งเรียนรู้ภายนอก และฝึกทักษะประสบการณ์ต่างๆ

ข้อจำกัด

- เนื้อที่มีจำกัด ไม่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน ไม่มีเนื้อที่สำหรับฝึกกิจกรรมทางการเกษตร
- ผู้ปกครองของนักเรียนมีฐานะยากจนมาก ไม่สามารถช่วยสนับสนุนการเรียนของนักเรียนได้
- ผู้ปกครองนักเรียนที่อยู่อาศัยไกลจากโรงเรียนมาก ทำให้การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองล่าช้า
- โรงเรียนรับเด็กด้อยโอกาสหลากหลายประเภทและหลายระดับชั้น ส่วนใหญ่มาจากปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพจิต เข้าอยู่ประจำในโรงเรียน การจัดการศึกษาจึงต้องควบคู่ไปกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแทนผู้ปกครอง ซึ่งเป็นภารกิจที่ครูทุกคนจะต้องเสียสละ อุทิศตน 24 ชั่วโมง โดยเฉพาะกับเด็กบางส่วนที่มีปัญหารุนแรง

การบริหารงานโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย เป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ประจำเขตการศึกษา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1 กระทรวงศึกษาธิการ มีการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยแบ่งเป็น 4 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) มีห้องเรียนทั้งสิ้น 24 ห้องเรียน การดำเนินงานบริหารจัดการของโรงเรียนภายใต้การกำกับส่งเสริมสนับสนุน และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยบริหารจัดการให้สอดคล้องกับนโยบายกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (ปี พ.ศ. 2546-2549) นอกจากนี้โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยยังได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาจากองค์กรต่างๆ ได้แก่ มูลนิธิการศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เทศบาลเมืองบางกรวย การบริหารงานแบ่งเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้

ด้านงานวิชาการ รองผู้อำนวยการวิชาการและคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรของสถานศึกษา จัดการเรียนการสอน วิชาสามัญและวิชาพื้นฐานอาชีพ งานสนับสนุนการเรียนการสอน ดูแลประสานงานด้านการเรียนการสอน กิจกรรมต่างๆ และประสานชุมชน

ด้านงานปกครอง รองผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง และคณะกรรมการฝ่ายปกครอง รับผิดชอบดูแลด้านความประพฤติของนักเรียนร่วมกับครูหอพัก พ่อครู แม่ครู หัวหน้าระดับช่วงชั้น และครูที่ปรึกษา ในส่วนของนักเรียนจะมีคณะกรรมการนักเรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน โดยมีคณะกรรมการฝ่ายปกครองเป็นที่ปรึกษา

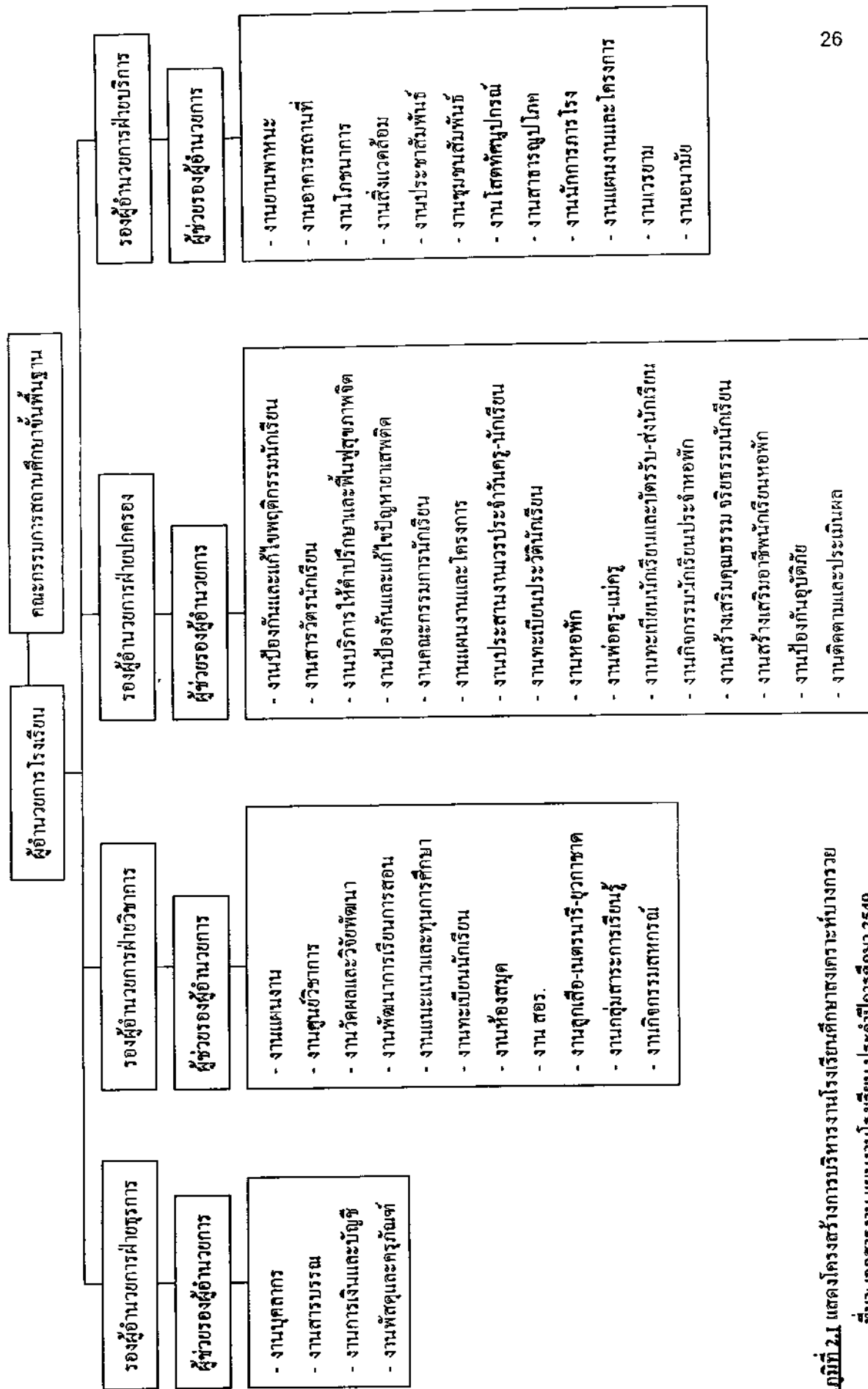
ด้านงานบริการ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริการและคณะกรรมการฝ่ายบริการ รับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ดูแลด้านสวัสดิการ อำนาจความสะดวกด้านต่างๆ แก่นักเรียน ครู อาจารย์ ตลอดจนชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

ด้านงานธุรการ รองผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ รับผิดชอบดูแลงานสารบรรณการเงิน พัสดุ และครุภัณฑ์ งานบุคลากร

งานปกครองของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย วางแผนงานปกครองนักเรียนโดยรวมและจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับระเบียบวินัยในการปกครองนักเรียน จัดสายงานปกครองนักเรียน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ครูปฏิบัติหน้าที่งานปกครองนักเรียน จัดให้มีคณะกรรมการงานปกครองนักเรียน แต่งตั้งหัวหน้าระดับช่วงชั้น จัดให้มีครูเวรประจำวัน ครูประจำหอพัก ครูที่ปรึกษา พ่อครู-แม่ครู งานคณะกรรมการนักเรียน จัดทำแผนงานและโครงการปฏิทินปฏิบัติงาน แผนปฏิบัติงาน จัดทำข้อมูลสถิติเกี่ยวกับงานปกครองนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม และจริยธรรม จัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน จัดกิจกรรมการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และจัดให้มีคณะกรรมการประเมินผลงานปกครองนักเรียน เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงงานปกครองนักเรียนต่อไป (โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย. 2547 : 20)

แผนภูมิโครงสร้างการบริหารงาน โรงเรียนศึกษาศาสตร์แห่งบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

สภาพภาพของโรงเรียน

การดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพการบริหารจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา สามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

สภาพแวดล้อมด้านสังคมและวัฒนธรรม มีประเด็นที่เป็นโอกาสและเอื้อโรงเรียนมากกว่าอุปสรรค กล่าวคือ ที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ใกล้กับแหล่งเรียนรู้ และสถานที่สำคัญทางศาสนา ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีชุมชนและองค์กรต่างๆ ให้ความเชื่อถือ สนับสนุนทรัพยากร ส่วนด้านอุปสรรคในเรื่องการคมนาคมไม่สะดวก ทางเข้าโรงเรียนแคบและคดเคี้ยว

ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

ด้านเทคโนโลยี มีประเด็นที่เป็นโอกาสมากกว่าอุปสรรค กล่าวคือ โรงเรียนอยู่ใกล้กับกรุงเทพ และมีสถาบันการศึกษาอื่นๆ อยู่ใกล้กับโรงเรียน จึงทำให้นักเรียนสามารถไปศึกษาค้นคว้า และขอความร่วมมือจากสถาบันต่างๆ ในด้านเทคโนโลยีได้ ในด้านอุปสรรค พบว่า สถานบริการอินเทอร์เน็ตใกล้บริเวณโรงเรียน ยังขาดการดูแลอย่างใกล้ชิดในอันจะใช้เป็นแหล่งค้นคว้าของนักเรียน และยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในเรื่องการใช้เทคโนโลยี

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจ มีประเด็นที่เป็นอุปสรรคมากกว่าโอกาส กล่าวคือ องค์กรและบุคลากรภายนอก ให้การสนับสนุนในการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนน้อย มีนักเรียนส่วนมากที่มีรายได้ไม่แน่นอน มีปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนของนักเรียน

ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย

ด้านการเมืองและกฎหมาย มีประเด็นที่เป็นโอกาสมากกว่าอุปสรรค กล่าวคือ นโยบายของรัฐบาลในการปฏิรูปการศึกษา ความร่วมมือจากบุคลากรที่มีตำแหน่งทางการเมืองเข้ามาสนับสนุน และร่วมวางนโยบายในเรื่องการจัดการศึกษา ส่วนในด้านอุปสรรค พบว่า ผู้ปกครองส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิรูป ขาดการประชาสัมพันธ์ เรื่องการปฏิรูปอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน (สภาพแวดล้อมภายใน)

ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบายขององค์กร

ด้านโครงสร้างและนโยบายขององค์กร มีประเด็นที่เป็นจุดแข็งมากกว่าจุดอ่อน กล่าวคือ โรงเรียนมีโครงสร้างและนโยบายที่เป็นระบบและชัดเจน สอดคล้องกับหน่วยงานต้นสังกัด แต่มีจุดอ่อนคือ รูปแบบและทิศทางการดำเนินงานของฝ่าย หมวด งาน ยังไม่เป็นไปในแนวเดียวกัน ขาดการประชาสัมพันธ์และการประสานงานภายใน

ปัจจัยด้านบริการและคุณลักษณะของผู้เรียน

ด้านบริการและคุณลักษณะของผู้เรียน มีประเด็นที่เป็นจุดแข็งมากกว่าจุดอ่อน กล่าวคือ บรรยากาศของโรงเรียนเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน มีแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีการจัดกิจกรรมจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ อย่างหลากหลายอย่างเป็นรูปธรรม และเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมีความสามารถและศักยภาพที่พัฒนาได้ และส่วนใหญ่มีคุณลักษณะด้านพฤติกรรมและจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนจุดอ่อน พบว่า ศูนย์สื่อและห้องปฏิบัติการยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน นักเรียนยังขาดการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีปมด้อย ขาดความมั่นใจในตนเอง แสวงหาความรักจากคนอื่น

ปัจจัยด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร มีประเด็นที่เป็นจุดแข็งน้อยกว่าจุดอ่อน จุดแข็ง พบว่า บุคลากรเป็นผู้มีประสบการณ์ มีคุณวุฒิด้านการศึกษาอยู่ในระดับดี มีความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และได้รับการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างสม่ำเสมอ ส่วนจุดอ่อน พบว่า บุคลากรมีเกณฑ์เฉลี่ยอายุค่อนข้างสูง ทำให้ปฏิบัติงานได้ช้าลง ขาดแคลนบุคลากรในบางสาขา เช่น คอมพิวเตอร์ ฟิสิกส์ และเจ้าหน้าที่โสตทัศนูปกรณ์ที่เป็นสาขาที่สำคัญในการพัฒนาโรงเรียน และมีภาระรับผิดชอบงานหลายหน้าที่ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่

ปัจจัยด้านการเงิน

ด้านการเงิน มีประเด็นที่เป็นจุดแข็งน้อยกว่าจุดอ่อน กล่าวคือ จุดแข็ง พบว่า มีการเบิกจ่ายรวดเร็ว ถูกต้อง ตามเกณฑ์ความพึงพอใจ ส่วนในด้านจุดอ่อน พบว่างบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอที่จะนำไปพัฒนางานทุกด้าน

ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์

ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีประเด็นที่เป็นจุดแข็งน้อยกว่าจุดอ่อน กล่าวคือ โรงเรียนมีอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการเรียนรู้ มีศักยภาพในการจัดการวัสดุ ครุภัณฑ์ มีอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นสวยงาม แต่มีจุดอ่อน วัสดุอุปกรณ์การศึกษาต่อย คุณภาพ ขาดการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง ระบบเสียงภายในขาดคุณภาพ ขาดบุคลากรในการดูแล ซ่อมบำรุง ขาดห้องประชุมที่ได้มาตรฐาน

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

ด้านการจัดการ มีประเด็นที่เป็นจุดแข็งมากกว่าจุดอ่อน กล่าวคือ ด้านจุดแข็ง โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามหลักสูตรและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา มีโครงสร้างองค์การบริหารที่ชัดเจน มีการดำเนินงานตามแผนและโครงการที่วางไว้ มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสามารถให้คำปรึกษาได้ และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมนักเรียนให้แสดงความสามารถจน เป็นที่ยอมรับของสังคม ส่วนในด้านจุดอ่อน พบว่า การบริหารจัดการยังขาดการติดตามผลและขยายผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งไม่ได้นำผลการประเมินไปพัฒนาและปรับปรุงงาน ขาดการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

ผลการประเมินสถานภาพ

จากการประเมินสภาพของโรงเรียน โดยเปรียบเทียบระหว่างผลกระทบของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกกับสภาพการจัดการการศึกษาของโรงเรียน (สภาพแวดล้อมภายใน) พบว่าสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นโอกาสมากกว่าอุปสรรค แต่สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นจุดอ่อนมากกว่าจุดแข็ง สามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนในขณะนี้ เป็นแบบเอื้อแต่อ่อน ดังนั้น กุลยุทธ์ระดับแผนงานที่โรงเรียนใช้กำหนดทิศทางเพื่อการพัฒนาโรงเรียน จึงต้องกำหนดแผนงานที่มุ่งการพลิกตัว ขจัด และแก้ปัญหาภายใน พร้อมรับโอกาส ปรับปรุงส่วนด้อย สร้างองค์กรให้มีความแข็งแกร่ง

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ได้กำหนดทิศทางการจัดองค์กร ประกอบด้วย วิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ ดังนี้

วิสัยทัศน์

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย มุ่งพัฒนาเด็กด้อยโอกาส ให้มีความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมงานอาชีพ อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข บริหารจัดการโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

พันธกิจ

- (1) พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย
- (2) พัฒนาศักยภาพของครูให้เป็นผู้นำทางวิชาการ ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
- (3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

เป้าประสงค์

- (1) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน
คุณภาพการศึกษา
- (2) ผู้เรียนมีความสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ได้
มีคุณธรรม จริยธรรมคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่าง
มีความสุข
- (3) ผู้เรียนมีพื้นความรู้และประสบการณ์ทางวิชาชีพ นำไป
ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้
- (4) ผู้เรียนมีทักษะด้านกีฬา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์
- (5) สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนจากชุมชนในการบริหาร
จัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

- กลยุทธ์ที่ 1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีความสุขภาพดี
มีความรู้คู่คุณธรรมและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขภายใต้วิถีไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- กลยุทธ์ที่ 1.2 ส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีนิสัยใฝ่เรียนและมี
การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- กลยุทธ์ที่ 1.3 ส่งเสริมนักเรียนให้เกิดจิตสำนึกและรัก
สิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา

- กลยุทธ์ที่ 2.1 ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา
ตามศักยภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 โรงเรียนมีมาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพ

- กลยุทธ์ที่ 3.1 พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของ
สถานศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

- กลยุทธ์ที่ 4.1 ส่งเสริมสนับสนุนชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม
ในการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ประกันสิทธิและโอกาสทางการศึกษา

- กลยุทธ์ที่ 5.1 ประกันสิทธิและโอกาสทางการศึกษา

- ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาระบบบริหารการศึกษาเป็นเลิศ
กลยุทธ์ที่ 6.1 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร
(ICT)
- ยุทธศาสตร์ที่ 7 พัฒนานักเรียนสู่ความเป็นเลิศ
กลยุทธ์ที่ 7.1 ส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
กลยุทธ์ที่ 7.2 ส่งเสริมนักเรียนที่ด้อยโอกาสและบกพร่อง
ทางการเรียนรู้
- ยุทธศาสตร์ที่ 8 พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
กลยุทธ์ที่ 8.1 จัดให้มีการทบทวนและพัฒนาหลักสูตร
กลยุทธ์ที่ 8.2 ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
กลยุทธ์ที่ 8.3 ส่งเสริมพัฒนาการจัดระบบดูแลนักเรียน
กลยุทธ์ที่ 8.4 การแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา
ที่มา : แผนกลยุทธ์ ประจำปีงบประมาณ. 2547-2549.

แนวปฏิบัติการดูแลนักเรียนประจำในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

การดูแลนักเรียนประจำ เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนทางด้านวิชาการตามหลักสูตร หากกระบวนการดูแลนักเรียนประจำล้มเหลว ก็จะทำให้งานในส่วนอื่นๆ ล้มเหลวไปด้วย โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จะต้องวางแผน กำหนดขอบเขต และสัดส่วนในการทำงานให้ชัดเจน เนื่องจากการดูแลนักเรียนประจำในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ครอบคลุมงานต่าง ๆ หลายด้าน ได้แก่ งานปกครอง งานหอพัก (กองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา. 2543 : 1)

งานปกครอง

ระบบปกครองนักเรียนประจำในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่เหมาะสม สมควรเป็นระบบพ่อปกครองลูก แต่เนื่องจากจำนวนนักเรียนมีมากกว่า จึงต้องกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้นักเรียนปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

จุดมุ่งหมายของการปกครองนักเรียนประจำ

- (1) เพื่อหล่อหลอมพฤติกรรมของนักเรียนที่มาจากรอบครัวที่มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านภาษา และวัฒนธรรม ให้มีความกลมกลืนให้มากที่สุด
- (2) เพื่อให้เกิดการยอมรับในกติกาของสังคม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน อันจะเป็นพื้นฐานในการเป็นพลเมืองดี มีความเคารพในกฎหมายบ้านเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(3) เพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นกับนักเรียน จนนำไปสู่การปฏิบัติ และเกิดความเคยชิน ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่องานและหน้าที่สูง

(4) เพื่อเสริมสร้างพลานามัยให้สมบูรณ์ แข็งแรง มีสุขภาพจิตดี ตลอดจนมีสุขนิสัยที่ดี และปฏิบัติจนเป็นนิสัย เพื่อยกมาตรฐานการดำรงชีวิตให้สูงขึ้น

(5) เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติอยู่เสมอเป็นเนืองนิตย์

(6) เพื่อให้นักเรียนรู้จักช่วยตนเอง พึ่งตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองจนสามารถช่วยเหลือสังคมได้

(7) เพื่อให้นักเรียนมีความรักและความอบอุ่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นที่รักของบุคคลทั่วไปในสังคม

กิจกรรมสนับสนุนงานปกครอง

โดยปกติโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนอยู่ในหอพักของโรงเรียน ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทาง ดังนั้น ในช่วงเช้าและช่วงเย็นจะมีเวลาว่างมาก จึงจำเป็นที่ทางโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำอย่างทั่วถึง ผู้บริหารจะต้องเลือกกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน หรือกิจกรรมสนับสนุนการปกครองให้ดีขึ้น เช่น

(1) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนใหม่ได้ทำความคุ้นเคย จึงนิยมที่จะจัดกิจกรรมนี้ก่อนโรงเรียนเปิด โดยนำนักเรียนใหม่ล้วนๆ มาอยู่ร่วมกัน เรียนรู้การดำเนินชีวิตในโรงเรียนประจำ เพื่อให้นักเรียนได้มีการปรับตัว รู้จักคบเพื่อนต่างสถาบัน ทำให้คลายกังวลคิดถึงบ้าน ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะสอดแทรกให้นักเรียนใหม่ได้เรียนรู้ถึงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน จะทำให้นักเรียนที่มาจากครอบครัว ฐานะหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจในสถาบัน โดยเล่าถึงความสำเร็จของโรงเรียน หรือความสำเร็จของนักเรียนรุ่นพี่ มากระตุ้นให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในสถาบัน

(2) การจัดการประกวดระหว่างหอพัก เช่น การประกวดการจัดหอพัก การจัดประกวดการจัดตู้เสื้อผ้าของนักเรียน การจัดประกวดมารยาทนักเรียนระหว่างหอพัก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปกครองอีกทางหนึ่งด้วย

(3) กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี เป็นกิจกรรมที่เอื้อต่อการปกครองมาก เพราะเป็นกิจกรรมเสริมสร้างวินัยให้แก่ นักเรียน อาจจะนำหลักการและวิธีการมาปรับใช้ในการปกครองนักเรียนหอพัก เช่น การปกครองเป็นระบบหมู่ การทำงานเป็นหมู่คณะ การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบของที่พัก เป็นต้น

(4) กิจกรรมประกวดระเบียบแถว เป็นกิจกรรมให้นักเรียนแต่ละหอพักได้ฝึกระเบียบแถว การเดิน การหยุด การหันซ้าย-ขวา การวิ่งเป็นระบบ สิ่งเหล่านี้โรงเรียนสามารถจัดประกวดได้ และจะทำให้เกิดความพร้อมเพรียง ความสามัคคีในหมู่คณะของนักเรียน

(5) กิจกรรมฝึกกายบริหารในภาคเช้า ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสออกกำลังกาย เสริมสร้างพลานามัย ฝึกความเป็นระเบียบ ความพร้อมเพรียง ความสามัคคีเป็นอย่างดี

(6) กิจกรรมกีฬาเป็นกิจกรรมใหญ่ นักเรียนเลือกฝึกกีฬาได้ตามถนัด กีฬาทุกประเภทมีกฎเกณฑ์ มีกติกา ทำให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักเคารพในกฎ ระเบียบ และเสริมความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

(7) กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม อาจจะจัดในโรงเรียน หรือนำนักเรียนออกไปร่วมกิจกรรมที่จัดใกล้โรงเรียน ให้นักเรียนได้ฟังเทศน์ ฟังธรรม นิมนต์พระมาสั่งสอน หรือครูอาจารย์ฝ่ายปกครองจัดให้มีการสวดมนต์และอบรมก่อนนอนทุกคืน โดยให้ข้อคิดหรือธรรมะที่ควรปฏิบัติให้นักเรียนไปปฏิบัติจริง บางโรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาจิตควบคู่กับการพัฒนากายให้นักเรียนได้ฝึกสมาธิวันละ 5-10 นาที ตามสภาพของสถานที่ที่จะอำนวย นักเรียนจะได้เรียนรู้หรือพัฒนาจิตให้ดียิ่งขึ้น

(8) กิจกรรมตามความสนใจ เช่น นักเรียนสนใจทางดนตรี นาฏศิลป์ หรือการแสดง ให้นักเรียนได้ฝึก และโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้มาแสดงให้เพื่อนนักเรียนทั้งโรงเรียนชม สร้างความบันเทิงให้กับนักเรียน จะช่วยให้นักเรียนมีความสุข สนุกสนาน ร่าเริง คลายกังวล

(9) กิจกรรมอาชีพอิสระ เป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ทำให้นักเรียนเป็นคนรักงาน รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีรายได้ระหว่างเรียน ซึ่งนับว่าโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วไปทำอย่างได้ผล ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจน โรงเรียนมุ่งเน้นด้านอาชีพอิสระ เป็นกิจกรรมเสริมการเรียนวิชาอาชีพ นับเป็นจุดเด่นของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

งานหอพัก

แนวทางในการจัดระบบหอพัก

(1) การจัดครูเข้าประจำหอพัก จะต้องคำนึงถึงคุณภาพของครูปกครองประจำหอพัก ดังนี้

1) เป็นครูที่มีเพศเดียวกับเด็กนักเรียนในหอพัก ห้ามครูต่างเพศให้มาประจำหอพักโดยเด็ดขาด

2) มีความรักและจริงใจต่อนักเรียนโดยทั่วไป

- 3) มีคุณธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนได้
 - 4) มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตสมบูรณ์แข็งแรง
- (2) การจัดนักเรียนเข้าหอพัก จะต้องแยกตามเพศและวัยที่เหมาะสม เช่น ระดับประถม ระดับมัธยมต้น มัธยมปลาย เพราะจิตวิทยาในการปกครองนักเรียนในวัยต่างๆ ย่อมจะมีความต้องการต่างกัน วิธีการปกครองก็จะต้องใช้วิธีที่แตกต่างกัน
- (3) การให้นักเรียนรุ่นพี่มีส่วนร่วมในการปกครอง โดยอาจจะแบ่งเป็นกลุ่มหรือหมู่ หมู่ละ 8-10 คน โดยมีนักเรียนรุ่นพี่เป็นหัวหน้าเป็นผู้ดูแลนักเรียนรุ่นน้องอย่างใกล้ชิด
- (4) กฎ ระเบียบของหอพัก จะต้องเป็นระเบียบที่ปฏิบัติได้ ไม่เข้มงวดจนเกินความจำเป็น เพราะจะทำให้นักเรียนมีความเครียด และจะเป็นผลเสียต่อการปกครอง
- (5) จัดให้มีการอบรมคุณธรรม จริยธรรมโดยสม่ำเสมอ
- (6) จัดควบคุมดูแลความสะอาด ความเป็นระบบ ระเบียบของหอพักและบริเวณอย่างสม่ำเสมอและถูกสุขลักษณะ โดยให้นักเรียนในหอพักร่วมกันรับผิดชอบ
- (7) การสร้างความสุขและความอบอุ่นให้แก่นักเรียนโดยดำเนินการดังนี้
- 1) จัดให้นักเรียนได้อยู่ดีกินดี อาหารถูกหลักโภชนาการ และมีมาตรฐานการดำเนินชีวิตดีกว่าอยู่ในครอบครัว
 - 2) ให้การดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิด แสดงความเห็นอกเห็นใจ
 - 3) ให้นักเรียนมีโอกาสดูออกไปทัศนศึกษาตามเวลาและโอกาสอันควร
 - 4) จัดกิจกรรมเพื่อการบันเทิงตามเวลาและโอกาสอันควร
 - 5) จัดให้มีเวลาว่างบางเวลา เพื่อความสุขส่วนตัวอย่างเหมาะสม
- (กองการศึกษาสงเคราะห์. 2543 : 1-6)

ระเบียบโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ว่าด้วยการอยู่ประจำของนักเรียน

พ.ศ. 2547

เพื่อให้การอยู่ประจำของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เสริมสร้างคุณธรรม มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะได้เติบโตเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพ จึงได้วางระเบียบไว้ ดังนี้ (โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1. 2547 : 1)

หมวดทั่วไป

ข้อ 1 ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ว่าด้วยการอยู่ประจำของนักเรียน พ.ศ. 2547”

ข้อ 2 ให้ยกเลิกบรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้ว
ในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“นักเรียนประจำ” หมายถึง นักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย
ที่ลงทะเบียนเป็นนักเรียนประจำพักอาศัยอยู่ในหอพักที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น และได้รับเงิน
อุดหนุนจากรัฐ

“หัวหน้านักเรียนประจำหอพัก” หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการเลือกตั้ง
จากสมาชิกในหอพัก ให้ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนในหอพัก และเป็นผู้ประสานงานกับครูประจำหอพัก

“ครูประจำหอพัก” หมายถึง ครูที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการ
ฝ่ายปกครองของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย โดยความเห็นชอบของผู้อำนวยการ
โรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่ปกครองดูแลความทุกข์สุขของนักเรียนในหอพัก ให้ปฏิบัติตามระเบียบของ
โรงเรียน

“หอพัก” หมายถึง ที่พักอาศัยของนักเรียนในโรงเรียน รวมถึงบ้านพัก
หรือสิ่งก่อสร้างอื่นใดที่โรงเรียนสร้างขึ้น เพื่อให้ นักเรียนพักอาศัย

ข้อ 4 ให้ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย แต่งตั้งคณะกรรมการ
ฝ่ายปกครองของโรงเรียน โดยมีผู้ช่วยฝ่ายปกครองเป็นประธาน ที่ทำหน้าที่ในการปกครอง
ไม่ต่ำกว่า 5 คน ไม่เกิน 9 คน เป็นกรรมการ

ข้อ 5 คณะกรรมการฝ่ายปกครองของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย
มีหน้าที่ ดังนี้

- 1) พิจารณาผู้มีความเหมาะสม ทำหน้าที่ครูประจำหอพัก
- 2) เป็นที่ปรึกษาของครูประจำหอพัก ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครอง
ดูแลนักเรียนให้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบว่าด้วยการอยู่ประจำของนักเรียน
- 3) พิจารณาลงโทษนักเรียนที่ได้กระทำความผิดระเบียบข้อบังคับของ
สถานศึกษาหรือของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของผู้อำนวยการโรงเรียน
- 4) เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในการปกครองดูแลนักเรียน
โดยทั่วไป และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการปกครอง

ข้อ 6 นักเรียนประจำจะเข้าอยู่ในหอพักได้ต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ได้รับการพิจารณาจากโรงเรียนรับเข้าเป็นนักเรียนประจำเรียบร้อยแล้ว
- 2) นำหลักฐานเอกสารมาทำการมอบตัวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
- 3) มีเครื่องใช้ประจำตัวครบตามที่ระบุไว้ในระเบียบของโรงเรียน
ศึกษาสงเคราะห์บางกรวย
- 4) ยินดีปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนที่กำหนดไว้

ข้อ 7 นักเรียนประจำทุกคนได้รับการคัดเลือกจากโรงเรียน ตามหลักเกณฑ์ของโรงเรียน โดยยึดแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

หมวดที่ 2 การปฏิบัติตนในการอยู่ประจำ

ข้อ 8 นักเรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบ และข้อบังคับของโรงเรียนและของหอพักโดยเคร่งครัด ดังนี้

- 1) นักเรียนต้องไม่นำของใช้ที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิด และของมีค่า เช่น สร้อยคอทองคำ แหวน นาฬิกาสร้อยข้อมือ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หากตรวจพบ จะต้องได้รับโทษและสิ่งของจะถูกยึด และคืนให้ผู้ปกครองเมื่อสิ้นภาคการศึกษา
- 2) ห้ามนักเรียนนำของผิดกฎหมาย เช่น อาวุธ สิ่งเสพติด เชื้อเพลิง สื่อลามกอนาจารหรืออื่นใด เข้ามาในหอพักโดยเด็ดขาด
- 3) นักเรียนเก็บเงินไว้กับตัวได้ไม่เกินกว่า 100 บาท หากมีมากกว่านั้นจะต้องฝากไว้กับธนาคารที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ และการถอนเงินจากธนาคารตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไปต้องได้รับความเห็นชอบจากครูประจำหอพักก่อน
- 4) นักเรียนต้องไม่นำบุคคลอื่นที่ไม่ได้พักประจำอยู่ในหอพักนั้นๆ เข้าไปในหอพักโดยเด็ดขาด
- 5) นักเรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบของหอพัก ว่าด้วยกิจวัตรของนักเรียนประจำโดยเคร่งครัด

ข้อ 9 นักเรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบการ เข้า-ออก หอพัก ดังนี้

- 1) นักเรียนประจำจะต้องอยู่ในบริเวณโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา ยกเว้นได้รับอนุญาตให้ออกนอกบริเวณตามเวลาที่ทางโรงเรียนกำหนด หรือได้รับอนุญาตจากผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ที่ได้มอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน ให้ออกนอกบริเวณโรงเรียนเป็นกรณีพิเศษ
- 2) การลากลับบ้านเป็นกรณีพิเศษ ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัย การลาในเวลาเรียนต้องได้รับอนุญาตจากผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน
- 3) การเข้า-ออกโรงเรียน ตามข้อ 9 1) 2) ให้ผู้ปกครองแสดงบัตรรับ-ส่ง ลงลายมือชื่อในสมุดรับ-ส่งนักเรียนต่อหน้าครูประจำหอพัก หรือครูเวรเพื่อเป็นหลักฐาน
- 4) การรับ-ส่งนักเรียน ต้องรับ-ส่งตรงตามเวลาที่โรงเรียนกำหนด
- 5) นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบชุดนักเรียนทุกครั้งก่อนเข้า-ออกโรงเรียน
- 6) ห้ามนักเรียนพักในหอพักระหว่างปิดภาคเรียน ยกเว้นจะได้รับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษจากผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน

7) การเยี่ยมนักเรียน ให้สิทธิเฉพาะบิดา-มารดา หรือญาติพี่น้อง ให้เยี่ยมได้ตามที่โรงเรียนกำหนด และให้เยี่ยมในสถานที่ที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้เท่านั้น

หมวดที่ 3 การใช้และการรักษาหอพักตลอดจนเครื่องใช้ประจำหอพัก

ข้อ 10 เมื่อนักเรียนเข้าอยู่ประจำในหอพัก นักเรียนต้องลงนามรับมอบ สิ่งของเครื่องใช้ประจำหอพักจากครูประจำหอพัก และจะต้องดูแลรักษาสิ่งของที่ได้รับมอบให้อยู่ ในสภาพที่ใช้การได้ต้อยเสมอ และสิ่งของเหล่านี้ต้องส่งคืนก่อนนักเรียนออกจากหอพักในวันปิด ภาคเรียนเมื่อสิ้นปีการศึกษาหากสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ชำรุดหรือสูญหายนักเรียนผู้นั้นจะต้อง รับผิดชอบชดใช้

ข้อ 11 นักเรียนต้องรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของหอพัก ห้องพักให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ ดังนี้

1) รักษาความสะอาดเสื้อผ้าทุกชิ้นและเก็บพับไว้ในตู้เสื้อผ้าอย่างมี ระเบียบ

2) รักษาความสะอาดเครื่องนอน เตียงนอน และจัดให้เป็นระเบียบ สวยงาม

3) ไม่นำอาหารมารับประทานในหอพัก หรือเก็บไว้ในตู้เสื้อผ้า

ข้อ 12 สถานที่ที่ใช้ร่วมกัน เช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องส้วม ห้องรับแขก และห้องประชุมนักเรียนประจำ ต้องร่วมกันรักษาความสะอาดโดยให้หัวหน้านักเรียนประจำ หอพักเป็นผู้ควบคุมดูแล

ข้อ 13 นักเรียนต้องร่วมกันดูแลหอพัก และบริเวณโดยรอบให้สะอาด และสวยงามอยู่เสมอ รวมทั้งดูแลทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของโรงเรียนมิให้สูญหาย หรือถูกทำลาย นักเรียนจะไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแสดงเจตนาทำลายทรัพย์สินอันเป็น สาธารณประโยชน์ของโรงเรียน

ข้อ 14 นักเรียนจะต้องไม่ต่อเติม เปลี่ยนแปลงสวิตช์ไฟฟ้า เดินสายไฟ ในหอพักเป็นอันขาด หากมีความจำเป็น ต้องขออนุญาตต่อผู้บริหารโรงเรียนผ่านครูประจำ หอพักเป็นลายลักษณ์อักษร การใช้น้ำ ใช้ไฟฟ้า ต้องใช้ตามความจำเป็น โดยคำนึงถึงการ ประหยัด

ข้อ 15 ครูประจำหอพัก หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย มีสิทธิที่จะตรวจหอพัก ห้องนอน ตู้เสื้อผ้าได้ตลอดเวลา และนักเรียนต้องให้ความสะดวกในการตรวจ

หมวดที่ 4 การปกครอง

ข้อ 16 นักเรียนทุกคนได้รับการดูแล อบรม สั่งสอน ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม สัมกับความเป็นกุลสตรี หรือสุภาพบุรุษ มีความอ่อนน้อม เชื่อฟังคำสั่งของครูประจำหอพัก และครูโดยทั่วไป

ข้อ 17 นักเรียนประจำทุกคน จะต้องไม่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งต่อไปนี้

- 1) ลักขโมย หรือขูกรรโชกทรัพย์
- 2) เล่นการพนัน
- 3) เกียจคร้านในการเรียน
- 4) ก่อการวิวาท ยุยงให้แตกความสามัคคีในหมู่คณะ
- 5) ก่อให้เกิดเสียงดัง สร้างความเดือดร้อนรำคาญให้ผู้อื่น
- 6) เสพสิ่งเสพยาเสพติด
- 7) ข่มเหงรังแกผู้อื่น
- 8) ทำลายทรัพย์สินของทางโรงเรียน
- 9) ประพฤติตนเสื่อมเสียในทางชู้สาว
- 10) ไม่เชื่อฟังครู แสดงท่าทาง หรือใช้กิริยาก้าวร้าว
- 11) ประพฤติผิดระเบียบของโรงเรียนอย่างร้ายแรง
- 12) สร้างความเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงแห่งตนและโรงเรียน

ข้อ 18 ให้ครูประจำหอพักแต่งตั้งหัวหน้านักเรียนประจำหอพัก ตามที่ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิก เพื่อช่วยเหลือในการปกครองดูแลนักเรียนในหอพัก นักเรียนจะต้องเคารพและเชื่อฟังคำสั่งของหัวหน้านักเรียนประจำหอพักที่สั่งการโดยชอบด้วยระเบียบ

หมวดที่ 5 ความชอบและการลงโทษ

ข้อ 19 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยพึงสนับสนุน ส่งเสริม และคอบแทนนักเรียนที่มีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยสม่ำเสมอ
- 2) มีความเป็นเลิศทางด้านการศึกษา กีฬา ดนตรี จนน่าชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
- 3) มีความเป็นผู้นำ และนำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม

ข้อ 20 การให้รางวัล ตามข้อ 19 1) 2) หรือ 3) อาจจะกระทำโดย

- 1) ประกาศยกย่องชมเชย
- 2) มอบเกียรติยศ
- 3) มอบโล่เกียรติยศ
- 4) มอบทุนการศึกษา

ข้อ 21 การให้รางวัล ตามข้อ 20 3) ต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ทางโรงเรียนตั้งขึ้นเป็นปึกไป

ข้อ 22 นักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ต้องรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนโดยเคร่งครัด ผู้ใดฝ่าฝืน ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด จะต้องได้รับโทษตามที่ได้บัญญัติไว้ในระเบียบนี้

ข้อ 23 ความผิดของนักเรียน พึงจำแนกออกเป็น 3 สถาน คือ

- 1) ความผิดระดับที่ 1
- 2) ความผิดระดับที่ 2
- 3) ความผิดระดับที่ 3

ข้อ 24 ความผิดระดับที่ 1 ความผิดเล็กน้อยที่เป็นการเสียหายเฉพาะตัว เช่น เกียจคร้าน ไม่รักษาความสะอาด แต่งกายไม่ถูกระเบียบ เข้าเรียนสาย ขาดเรียน ใช้กิริยา วาจาไม่สุภาพ ทำผิดระเบียบของโรงเรียนของหอพัก หรือกฎข้อบังคับต่างๆ ในข้อปลีกย่อย ขัดคำสั่ง หลีกเลียง บิดพลิ้วไม่ปฏิบัติตามคำสั่งขอครูประจำหอพักที่สั่งแล้วโดยชอบ

ข้อ 25 ความผิดระดับที่ 2 ได้แก่ ความผิดที่เป็นการเสียหาย ถึงการจัด การศึกษาและการปกครองของโรงเรียน เสียหายถึงผู้อื่น และเสียหายถึงระเบียบประเพณีและ มารยาทอันดีงามของสุภาพชน เช่น หนีเรียน หนีออกนอกบริเวณ ขัดคำสั่งของโรงเรียน กระด้างกระเดื่องต่อครู ทะเลาะวิวาทกัน ชุกรรโชก หรือรังแกข่มเหงผู้อื่น พุดปดและหลอกลวง ทูจจริตในการสอบ กล่าวคำหยาบคาย หรือคำด่า แสดงความหยาบคายหรือลามกด้วยอาการใดๆ จงใจทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นและของโรงเรียน นำบุคคลภายนอกเข้ามาในหอพักโดยมิได้ รับอนุญาต

ข้อ 26 ความผิดระดับที่ 3 ได้แก่ ความผิดที่เป็นการทำความเสียหาย ร้ายแรงต่อผู้อื่น ต่อการจัดการศึกษา การปกครอง ทรัพย์สินของโรงเรียน ตลอดจนการกระทำที่ ผิดศีลธรรมจรรยา และผิดกฎหมายบ้านเมือง เช่น ใช้อาวุธหรือวัตถุระเบิดทำร้ายร่างกายผู้อื่น ก่อการทะเลาะวิวาทภายนอกโรงเรียน ก่อความสงบสุขและความผาสุกภายใน ปลอม ลายมือชื่อผู้อื่นโดยเจตนาทูจจริต ลักขโมย เสพสุราหรือสิ่งมีนเมา และสิ่งเสพติดให้โทษ ทุกประเภท เล่นการพนัน เข้าไปในสถานที่ที่ต้องห้ามสำหรับเยาวชนและนักเรียน ก่อเรื่องชู้สาว ชักนำบุคคลภายนอกเข้ามาก่อความเดือดร้อนรำคาญ หรือประพฤติดนเป็นที่เป็นที่เสื่อมเสีย ถึงส่วนรวมด้วยประการใดๆ

ข้อ 27 การลงโทษนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ใช้ ระเบียบดัดกระแสนความประพฤติตามตารางที่กำหนดดังนี้

ตารางที่ 2.1 ระเบียบคัดคะแนนความประพฤติ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกวย

ลำดับที่	ความผิด	คัดคะแนน
1.	มาสาย	3
2.	รับ-ส่งไม่ตรงเวลา	5
3.	ขาดเรียนไม่มีใบลา	5
4.	ไม่เข้าแถวเคารพธงชาติ	5
5.	ไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น	5
6.	ก่อกวนในห้องเรียนหรือในห้องประชุม	5
7.	ทำให้เกิดความสกปรกในโรงเรียน	5
8.	แต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อยตามระเบียบของโรงเรียน	5
9.	ระดับของมีค่าที่ไม่จำเป็นหรือสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน	5
10.	ซื้อของภายนอกโดยไม่ได้รับอนุญาต	5
11.	เก็บรักษาเงินไว้เกิน 100 บาท	5
12.	ไม่นำเอกสารของโรงเรียนแจ้งผู้ปกครองรับทราบ	5
13.	ทรงผมผิดระเบียบ	10
14.	ไม่เข้าชั้นเรียน	10
15.	ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น	10
16.	แสดงกิริยาไม่สุภาพ	10
17.	ปลอมลายมือชื่อ	20
18.	พูดเท็จหรือให้การเท็จ	20
19.	กลั่นแกล้งหรือรังแกผู้ที่อ่อนแอกว่า	20
20.	เล่นการพนัน	25
21.	ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน	25
22.	ยุยงให้แตกความสามัคคีในหมู่คณะ	25
23.	ออกนอกบริเวณโรงเรียนโดยไม่ได้รับอนุญาต	30
24.	ทำตนเสื่อมเสียในทางชั่วช้า	30
25.	เสพสิ่งเสพติด	30
26.	ลักขโมยหรือขูกรรโชกทรัพย์	30
27.	ไม่เชื่อฟังครู-อาจารย์ แสดงท่าทางหรือใช้กิริยาก้าวร้าว	30
28.	ประพฤติผิดระเบียบของโรงเรียนอย่างร้ายแรง	30
29.	กระทำความผิดที่เสื่อมเสียต่อชื่อเสียงเกียรติยศของโรงเรียน	30

สำหรับความผิดอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนี้ ให้ครูประจำหอพักเป็นผู้พิจารณาลงโทษตามความเหมาะสม แต่ต้องเป็นโทษที่ตัดคะแนนความประพฤติไม่เกิน 10 คะแนน

การสะสมคะแนน

ให้สะสมคะแนนความผิดตลอดปีการศึกษา เมื่อสิ้นปีการศึกษาให้ยกเลิกคะแนนที่ถูกตัดทั้งหมดและเริ่มต้นใหม่ในปีการศึกษาต่อไป

การลงโทษ

- (1) ถูกตัดคะแนน 15 คะแนน จะถูกตัดเงินเดือนและค่าตอบแทนจากฝ่ายปกครอง
- (2) ถูกตัดคะแนน 20 คะแนน ให้ทำความสะอาดบริเวณที่กำหนดให้ 7 วัน
- (3) ถูกตัดคะแนน 30 คะแนน ให้ทำความสะอาดบริเวณที่กำหนดให้ 10 วัน และแจ้งผู้ปกครองทราบ
- (4) ถูกตัดคะแนน 40 คะแนน เชิญผู้ปกครองมาพบร่วมแก้ไขพฤติกรรม
- (5) ถูกตัดคะแนน 50 คะแนน เชิญผู้ปกครองมาพบและทำทัณฑ์บน
- (6) ถูกตัดคะแนน 60 คะแนน เชิญผู้ปกครองมาพบ และให้ย้ายสถานศึกษา

ข้อ 28 การลงโทษนักเรียนที่กระทำความผิดระดับที่ 3 ตามข้อ 26 หรือความผิดที่เห็นสมควรต้องพิจารณาโทษ โดยฝ่ายปกครองหรือคณะกรรมการตามข้อ 4 ให้พิจารณาลงโทษตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียน นักเรียน พ.ศ. 2543 และข้อตกลงที่ผู้ปกครองไว้กับทางโรงเรียน

หมวดที่ 6 การผ่อนผัน การแก้ไขระเบียบ และการใช้ระเบียบ

ข้อ 29 การผ่อนผันระเบียบนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของผู้บริหารโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย

ข้อ 30 การปรับปรุงแก้ไขระเบียบนี้ ต้องประกาศเป็นระเบียบของโรงเรียน

ข้อ 31 ให้ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยรักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ข้อ 32 ให้ใช้ระเบียบนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

กิจวัตรประจำวันของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย

เวลา	กิจกรรม
เวลา 05.00 น	- ตื่นนอน จัดเก็บเครื่องนอน ทำธุระส่วนตัว เดินแถวลงฝึกกายบริหาร
เวลา 05.15 น	- ออกกำลังกาย พัฒนาร่างกาย สำรวจจำนวนนักเรียน
เวลา 05.45 น	- กิจกรรมพัฒนาหอพัก และกิจกรรมพัฒนาเวรส่วนกลาง
เวลา 06.00 น	- อาบน้ำ แต่งกาย เตรียมเข้าแถวรับประทานอาหารเช้า
เวลา 06.50 น	- เข้าแถวตรวจความเรียบร้อย สำรวจจำนวนนักเรียน เดินแถวเรียง 1 ไปโรงอาหาร และรับประทานอาหารเช้า
เวลา 07.00 น	- รับประทานอาหารเช้า
เวลา 07.55 น	- เตรียมเข้าแถวเคารพธงชาติ
เวลา 08.00 น	- เข้าแถวเคารพธงชาติ กิจกรรมหน้าเสาธง
เวลา 08.15 น	- กิจกรรม Home room
เวลา 08.30 น	- เข้าเรียนภาคเช้า
เวลา 11.50 น	- เข้าแถวรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 12.00 น	- รับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 น	- เข้าเรียนภาคบ่าย
เวลา 15.30 น	- เลิกเรียน กิจกรรมเสริมประสบการณ์ วิชาชีพ อาชีพอิสระ
เวลา 16.45 น	- เตรียมเข้าแถวรับประทานอาหารเย็น
เวลา 17.00 น	- รับประทานอาหารเย็น
เวลา 17.30 น	- พัฒนาเวรส่วนกลาง
เวลา 17.50 น	- เข้าแถวเคารพธงชาติ สำรวจจำนวนนักเรียน เตรียมเชิญธงลง
เวลา 18.00 น	- เชิญธงลง
เวลา 18.30 น	- ขึ้นหอพัก เข้าหอพัก กิจกรรมพัฒนาหอพัก ทำธุระส่วนตัว
เวลา 20.00 น	- อบรม ไหว้พระ สวดมนต์ สำรวจจำนวนนักเรียน งดเสียงดังทุกประเภท เมื่อเสร็จกิจกรรม
เวลา 21.00 น	- ปิดไฟฟ้า ไมออนุญาตให้ลงจากหอพัก
เวลา 22.30 น	- ปิดไฟฟ้า ปิดทีวี
วันเสาร์/วันหยุดนักขัตฤกษ์	
เวลา 08.30 น.-11.30 น.	- กิจกรรมพัฒนาโรงเรียนส่วนกลาง - กิจกรรมพัฒนาหอพัก
วันอาทิตย์	- พักผ่อนพัฒนาตนเอง
เวลาดูโทรทัศน์	วันอาทิตย์-วันพฤหัสบดี - ปิดโทรทัศน์ เวลา 22.30 น. วันศุกร์-วันเสาร์ - ปิดโทรทัศน์ เวลา 24.00 น.

การใช้โทรศัพท์สาธารณะภายในโรงเรียน

- (1) อนุญาตให้ใช้โทรศัพท์ ก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติตอนเช้า พักกลางวัน หลังเลิกเรียน
- (2) หลังจากเวลา 18.30 น. ไม่อนุญาตให้นักเรียนใช้โทรศัพท์

เขตบริเวณรับประทานนม

- (1) บริเวณโรงอาหาร
- (2) บริเวณหน้าสหกรณ์ หน้าห้องน้ำหญิง

(โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย. 2547 : 1-10)

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์ ดังนี้คือ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2549 : 35)

- 1) สถานศึกษามีครูครบชั้นและครบห้อง
- 2) สถานศึกษามีสัดส่วนครูต่อนักเรียนตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด
ในระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีสัดส่วนระหว่าง 1:22 ถึง 1:28
ในระดับมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 มีสัดส่วนระหว่าง 1:18 ถึง 1:22
- 3) สถานศึกษามีสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อห้องตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด
ในระดับปฐมวัย มีสัดส่วนระหว่าง 27:1 ถึง 33:1
ในระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีสัดส่วนระหว่าง 36:1 ถึง 44:1
ในระดับมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 มีสัดส่วนระหว่าง 36:1 ถึง 44:1
- 4) สถานศึกษามีจำนวนคาบการสอนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด
ในระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีจำนวนระหว่าง 18 ชั่วโมง/สัปดาห์ ถึง 22 ชั่วโมง/สัปดาห์
ในระดับมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 มีจำนวนระหว่าง 16 ชั่วโมง/สัปดาห์ ถึง 20 ชั่วโมง/สัปดาห์

โดยสรุป

นโยบายของกระทรวงศึกษาในปัจจุบัน มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยยึดหลักการศึกษาเพื่อการสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน สอดคล้องควบคู่ไปกับการปฏิรูปการศึกษา และแผนพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อพัฒนาประเทศ โดยยึดทางสายกลาง อยู่บนฐานของความสมดุลเพียงพออย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ และรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษา และรู้จักเรียนรู้ ต่อเนื่องตลอดชีวิต อยู่ในสังคมการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรม และยั่งยืน

การบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539 โดยยึดแนวทางการจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และนโยบายปฏิรูปการศึกษา เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนได้ใช้เป็นคู่มือในการจัดโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนค้นพบปัญหาต่างๆ ในการจัดการศึกษาที่โรงเรียนประสบอยู่ จะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด และเป็นพื้นฐานในการปรับมาตรฐานโรงเรียนให้สูงขึ้นต่อไป และเพื่อให้กรมสามัญศึกษาได้ใช้เป็นคู่มือในการจัดการสนับสนุนให้โรงเรียนเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานให้ได้ หลังจากที่กรมสามัญศึกษาได้ทราบอุปสรรคและสภาพที่แท้จริงของโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา. 2539 : 1-2)

กรมสามัญศึกษา ได้แบ่งเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนเป็น 2 ด้าน คือ เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนด้านคุณภาพ และเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนด้านปริมาณ เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนด้านคุณภาพนั้น กรมสามัญศึกษาจะนำไปใช้ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียน ส่วนเกณฑ์มาตรฐานด้านปริมาณนั้น นำเสนอเพื่อเป็นข้อมูลให้โรงเรียนทราบถึงเกณฑ์การจัดสรรต่างๆ ของกรมสามัญศึกษา ทั้งในด้านอัตรากำลัง และด้านอาคารสถานที่ สำหรับเกณฑ์มาตรฐานด้านคุณภาพนั้น กรมสามัญศึกษาได้กำหนดเนื้อหาสาระสำคัญ ประกอบด้วยหมวดต่างๆ รวม 7 หมวด สรุปได้ดังนี้

หมวดที่ 1 การบริหารงานทั่วไป แบ่งเป็น 7 หัวข้อ คือ การวางแผนปฏิบัติการของโรงเรียน การจัดการ การจัดระบบสารสนเทศ การบริหารงานบุคคล การสื่อสารคมนาคม การประชาสัมพันธ์ การบริหารการเงิน การประเมินผลงานการบริหารทั่วไป

หมวดที่ 2 งานธุรการ แบ่งเป็น 7 หัวข้อ คือ การวางแผนงานธุรการ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานสารบรรณ การบริหารงานการเงินและการบัญชี การบริหารพัสดุ การบริหารงานทะเบียนและสถิติข้าราชการครูและลูกจ้าง การประเมินผลงานธุรการ

หมวดที่ 3 งานวิชาการ แบ่งเป็น 6 หัวข้อ คือ การวางแผนงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลการเรียน งานทะเบียนนักเรียน และการประเมินผลการจัดงานวิชาการ

หมวดที่ 4 งานปกครองนักเรียน แบ่งเป็น 6 หัวข้อ คือ การวางแผนงานปกครองนักเรียน การบริหารงานปกครองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน การประเมินผลงานปกครองนักเรียน

หมวดที่ 5 งานบริการ แบ่งเป็น 11 หัวข้อ คือ การวางแผนงานบริการ การบริหารงานบริการ การจัดบริการด้านสาธารณูปโภค การจัดบริการด้านน้ำดื่ม น้ำใช้ การจัดบริการโภชนาการ การจัดบริการสุขภาพอนามัย การจัดบริการห้องสมุด การจัดบริการโลหิตศัลยกรรม การจัดบริการแนะแนว การจัดบริการสหกรณ์ในสถานศึกษา การประเมินผลงานบริการ

หมวดที่ 6 โรงเรียนกับชุมชน แบ่งเป็น 6 หัวข้อ คือ การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติโรงเรียน การให้บริการชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

หมวดที่ 7 การบริหารอาคารสถานที่ แบ่งเป็น 10 หัวข้อ คือ การบริหารบริเวณโรงเรียน การบริหารอาคารเรียน การบริหารห้องเรียน การบริหารห้องพิเศษ การบริหารห้องบริการ การบริหารอาคารโรงฝึกงาน การบริหารโรงอาหาร การบริหารอาคารหอประชุม การบริหารอาคารห้องน้ำ-ห้องส้วม การบริหารอาคารพลศึกษา

กล่าวโดยสรุป เกณฑ์มาตรฐานเป็นแนวทางที่กรมสามัญศึกษากำหนดขึ้น เพื่อการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งประกอบไปด้วยสาระสำคัญในการบริหารโรงเรียนทั้ง 7 ด้าน คือ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานธุรการ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานปกครองนักเรียน การบริหารงานบริการ การบริหารงานโรงเรียนกับชุมชน และการบริหารงานอาคารสถานที่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามการบริหารงานปกครองนักเรียนจะเกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้ จะต้องยึดหลักการสำคัญในการบริหารงานปกครองนักเรียน ได้แก่ การวางแผนงาน การรวบรวมข้อมูล การส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน และป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน การจัดบุคลากรในฝ่ายปกครองให้พอเพียงต่อการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษาได้

หลักการและแนวทางในการดำเนินงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียน เป็นงานหนึ่งของการบริหารโรงเรียนที่มีความสำคัญ ที่ส่งผลไปถึงการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน สร้างเสริมทักษะให้มีความประพฤติดี มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม และจริยธรรม พร้อมทั้งจะเจริญเติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปในอนาคต

1. ความหมายของงานปกครองนักเรียน

กระมล ทองธรรมชาติ และคนอื่นๆ (2535 : 25) กล่าวว่า การบริหารงานปกครองนักเรียน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและนอกหลักสูตร โดยยึดหลักเกณฑ์สำคัญที่ให้นักเรียนสมัครใจ และมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และปลูกฝังความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งสร้างความอบอุ่นแก่นักเรียน การควบคุมดูแลนักเรียน และความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน

รุ่งทิพา จักรกร (2536 : 195-196) กล่าวว่า เด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นนักเรียนที่อยู่ในวัยรุ่น ครูจึงทำหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะทำให้เด็กผ่านระยะหัวเลี้ยวหัวต่อจากเด็กวัยรุ่นไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมและประเทศชาติ การปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาควรดำเนินการดังนี้

(1) ให้เหตุผลชี้แจงให้เด็กเข้าใจอย่างถูกต้อง เด็กวัยนี้มีอารมณ์รุนแรง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ การปกครองเด็กวัยนี้จึงต้องใช้เหตุผลชี้แจงให้เข้าใจอย่างถูกต้อง ซึ่งนอกจากมีผลด้านการปกครองแล้ว ยังช่วยให้เด็กเป็นคนมีนิสัยรักเหตุผล

(2) มอบงานให้รับผิดชอบ เด็กในวัยนี้ชอบอิสระ มีความรับผิดชอบ ให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติงาน จนเกิดความภาคภูมิใจในการที่ได้รับความไว้วางใจ ในขณะเดียวกันครูควรอธิบายให้เด็กเห็นคุณค่าของการทำงาน โดยครูให้การแนะแนวและควบคุมดูแลในการทำงานให้ได้ผลดี วิธีการเช่นนี้จะส่งเสริมความคิด ความสามารถ และฝึกความรับผิดชอบ การตัดสินใจด้วยตนเอง

(3) ปกครองด้วยความละมุนละม่อม เด็กวัยนี้มีความละเอียดอ่อนง่าย เพราะอารมณ์หุนหันุนใจ การปกครองต้องเป็นไปโดยละมุนละม่อม ใช้เหตุผลประกอบ ไม่บังคับ เข้มงวดต่างๆ อันจะก่อให้เกิดความแค้นเคือง หรืออับอายจนเกินไป

(4) ปกครองด้วยตัวอย่างอันดีและด้วยความเสมอภาค เด็กวัยนี้อารมณ์หุนหันุนใจ ไม่แน่นอน การปกครองของครูควรเป็นไปในทางส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจและนับถือตัวครู ให้เด็กเกิดความรู้สึกปลอดภัย และเข้าใจในความปรารถนาดีของครู เป็นการส่งเสริมสุขภาพจิต และได้เห็นตัวอย่างที่ดีของครู เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติตนของเด็กด้วย

(5) ส่งเสริมวินัยของตนเอง เนื่องจากเด็กวัยนี้พอจะรู้จักผิดชอบชั่วดี และเข้าใจคำสั่งสอนของครู จึงควรอธิบายให้เด็กเห็นคุณค่าของการประพฤติดี และโทษของการประพฤติชั่ว เด็กจะสำนึกการรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ให้เด็กมีโอกาสกระทำกิจกรรมที่รับผิดชอบและฝึกฝนการปกครองตนเองอยู่เสมอ

(6) ในด้านการเรียน เด็กวัยนี้ใช้เวลาเล่าเรียนได้ยาวนาน เพราะเด็กมีความอดทนและความสนใจมากขึ้น การสอนโดยเฟื่องเลี้ยงถึงความสนใจ และความสามารถของเด็ก เป็นสิ่งที่ครูควรยึดปฏิบัติเป็นแนวทางพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ ทำให้การเรียนการสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

กรมสามัญศึกษา (2540 : 3) ให้ความหมายงานปกครองนักเรียนว่า เป็นงานส่งเสริม พัฒนา ควบคุม และแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร นอกจากนั้นกรมสามัญศึกษา (2539 : 47-51) ระบุไว้ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า งานปกครองนักเรียน ได้แก่ การวางแผนงานปกครองนักเรียน การบริหารงานปกครองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และการประเมินผลงานปกครองนักเรียน

สรุปว่า งานปกครองนักเรียน เป็นงานเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข พัฒนา และส่งเสริมพฤติกรรมของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย รวมทั้งการสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและการควบคุมดูแลนักเรียน ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

2. ขอบข่ายของงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนมีขอบข่ายความรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) ควบคุมดูแลนักเรียนด้านความประพฤติ และการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดไว้ ด้วยการป้องกันไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน

(2) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ที่เหมาะสมให้แก่ นักเรียน และส่งเสริมให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้พัฒนายิ่งขึ้น

(3) รักษาความปลอดภัยและดูแลสุขภาพของนักเรียน

(4) รักษาความสงบเรียบร้อยในโรงเรียน

(5) ดูแลและรักษาทรัพย์สินของทางราชการ

3. ความสำคัญของงานปกครองนักเรียน

ฝ่ายปกครองเป็นฝ่ายที่มีความรับผิดชอบต่อการที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กมีระเบียบวินัย และปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามของประเทศ งานในฝ่ายปกครองจึงถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะทำให้เด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และเป็นที่ยอมรับของสังคม ตลอดจนเป็นพลเมืองดีของชาติสืบไป ดังนี้

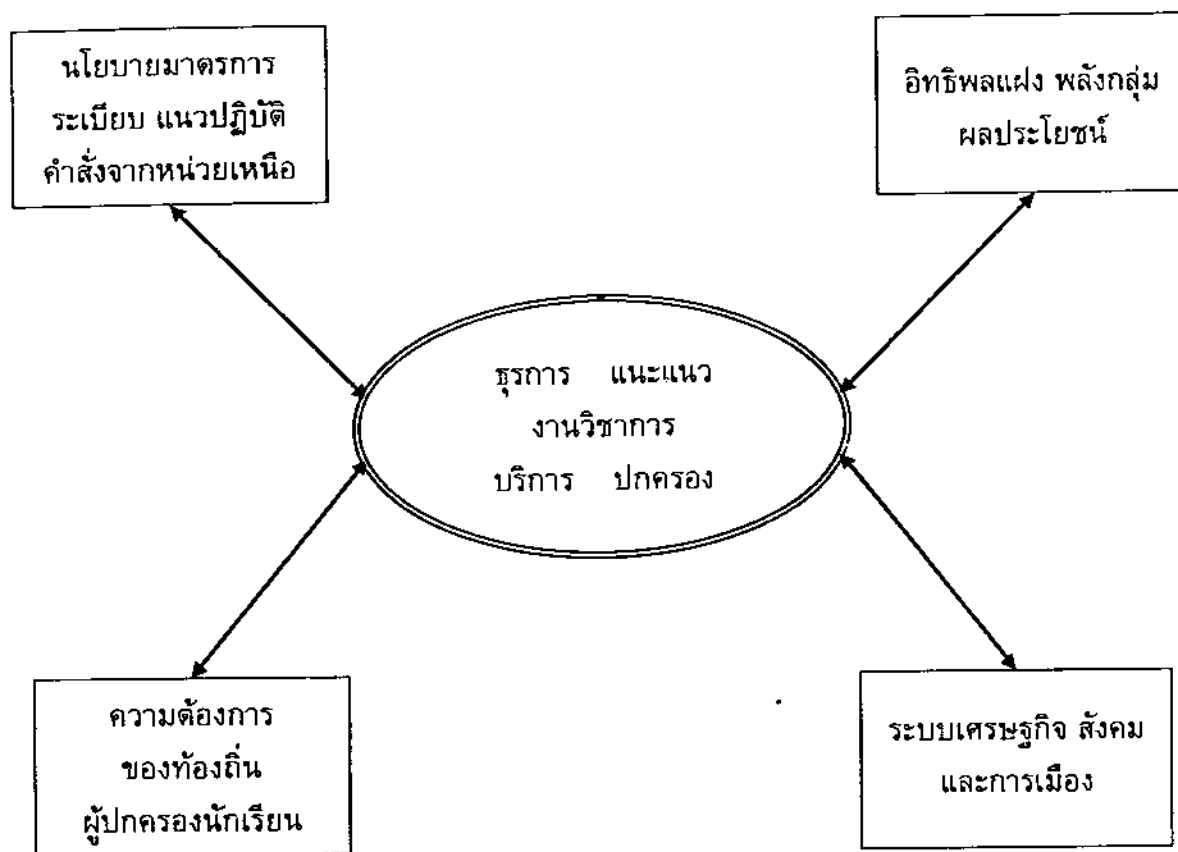
กรมสามัญศึกษา (2538 : 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการดำเนินงานปกครองนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดประโยชน์ 6 ประการ คือ

- (1) ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในโรงเรียน โรงเรียนดำเนินกิจการต่างๆ ได้ด้วยดี
- (2) ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- (3) นักเรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะตนเต็มตามศักยภาพ
- (4) นักเรียนมีปัญหาด้านต่างๆ ได้รับความช่วยเหลือ และแก้ไขพฤติกรรมให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
- (5) บุคลากรในโรงเรียนรู้จักควบคุมตนเองให้อยู่กันอย่างสงบสุข รู้จักการให้และการรับ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ
- (6) บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง

4. ลักษณะการปฏิบัติงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบโรงเรียน ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารของหัวหน้าสถานศึกษา และมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินงานปกครองนักเรียน มีส่วนสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการเรียนการสอนหรืองานฝ่ายวิชาการ และงานแนะแนวนักเรียน นอกจากนี้ยังมีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานฝ่ายบริการและฝ่ายธุรการอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานฝ่ายปกครอง จะต้องคำนึงและพิจารณาระบบและตัวแปรนอกโรงเรียน คือ (กรมสามัญศึกษา. 2538 : 3)

- (1) นโยบาย มาตรการ ระเบียบ และแนวปฏิบัติ คำสั่งจากหน่วยเหนือ
- (2) ความต้องการของท้องถิ่น ผู้ปกครอง และนักเรียน
- (3) ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
- (4) อิทธิพลแฝง พลังกลุ่ม และผลประโยชน์

แผนภูมิที่ 2.3. แสดงขอบข่ายงานปกครองนักเรียนในระบบโรงเรียน
ที่มา : กรมสามัญศึกษา (2538 : 3)

งานปกครอง เป็นหน่วยปฏิบัติงานแนวหน้าเช่นเดียวกับงานวิชาการและงานแนะแนว ซึ่งผู้ปฏิบัติงานต้องทำงานกับนักเรียนสูงมาก ต้องร่วมมือ ประสานงาน และทำงานมุ่งไปสู่จุดหมายที่ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพที่แต่ละคนมี คือ ออกแรงกาย แรงความคิด ผลักดันให้นักเรียนได้เคลื่อนไปสู่จุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ให้ได้ งานปกครองกับงานวิชาการ และงานแนะแนวจึงมีส่วนผสมผสานและสัมพันธ์กันมาก มีการจัดโครงการกิจกรรม หรือแผนปฏิบัติการร่วมกัน คือ การจัดปฐมนิเทศนักเรียน การจัดโครงการอบรมและพัฒนาบุคลิกภาพ การพิจารณาสงเคราะห์นักเรียน การติดตามนักเรียนที่มีปัญหา ตลอดถึงการพบปะผู้ปกครอง และการเยี่ยมนักเรียนที่บ้าน สำหรับงานปกครองกับงานฝ่ายสนับสนุนการสอน คือ การบริหารบริการและธุรการนั้น งานปกครองมีส่วนช่วยให้การดำเนินงานต่างๆ ของแต่ละฝ่ายดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็ว เช่น ดูแลความเรียบร้อยขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละฝ่าย และควบคุมการจัดกิจกรรมให้ดำเนินไปตามโครงการที่ตั้งไว้

5. จุดมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดระเบียบวินัย และความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมที่พึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในเรื่องต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2538 : 3)

(1) ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

(2) การเคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคม รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล ใช้เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์ บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา

(3) ความภูมิใจในความเป็นไทย การเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนร่วมกันธำรงรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงของประเทศชาติ

6. แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับงานปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2539 : 45) แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับงานการปกครองนักเรียนจากหนังสือคู่มือการปกครองนักเรียนของกรมสามัญศึกษา โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองนักเรียนที่ถือปฏิบัติมาส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการควบคุมนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย และกฎข้อบังคับที่โรงเรียนตั้งขึ้น โดยยึดกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ถ้านักเรียนทำผิดถึงโทษตามระเบียบที่กำหนด ซึ่งมักทำให้เกิดผลในทางลบ ในขณะที่เดียวกันวิธีการปกครองโดยอาศัยกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนานักเรียนยังมีน้อย

กรมสามัญศึกษา (2540 : 12) ได้กล่าวถึงแนวคิดทางจิตวิทยาในเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนางานปกครองนักเรียน ไว้ว่า

(1) มนุษย์มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาพฤติกรรมจำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย

(2) คนทุกคนปรารถนาจะเป็นคนดี เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น แต่การได้รับการสนองตอบที่ต่างกัน ทำให้คนมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย

(3) พฤติกรรมของคนสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้ โดยอาศัยแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกกระตุ้นให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

ตามแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า งานปกครองนักเรียน หรือการสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ควรใช้วิธีการต่างๆ อาศัยหลักจิตวิทยา เพื่อให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยไม่มุ่งจะใช้ระเบียบข้อบังคับเพียงอย่างเดียว จะต้องเข้าใจสภาพความต้องการ สภาพแวดล้อมของนักเรียนด้วย จึงจะสามารถปกครองนักเรียนได้

7. นโยบายการปฏิบัติงานปกครองนักเรียน

ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายปกครองนักเรียน จะต้องระลึกถึงวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน ปกครองที่ตั้งไว้เสมอ ดังนั้นการปฏิบัติงานจึงมีทั้งการป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมพฤติกรรมของนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายและอุดมการณ์ของโรงเรียนที่วางไว้ คณะครู อาจารย์ฝ่ายปกครองไม่เพ่งเล็งจะทำหน้าที่เป็นตำรวจ ยามรักษาการณ์ หรือผู้พิพากษาที่คอยเฝ้าไล่จับ หรือตัดสินลงโทษนักเรียนแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะเอาใจใส่ดูแล ชี้แนะ และสนับสนุนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ละเว้นการประพฤติดุกปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง และขัดต่อระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ของสังคมส่วนรวม

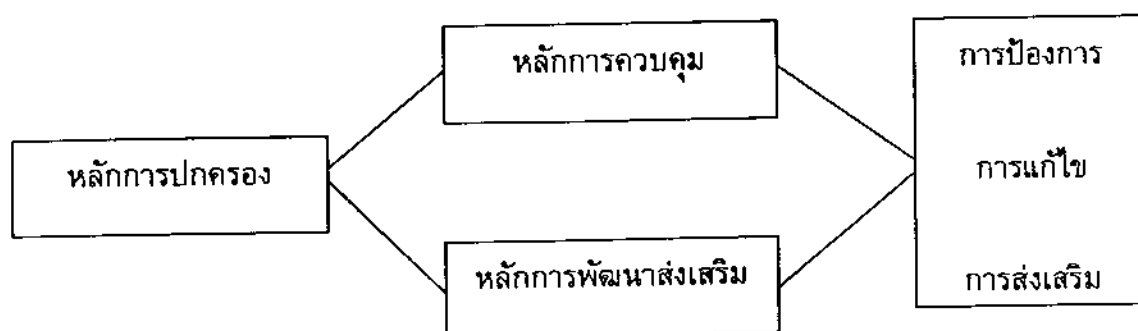
8. หลักการปกครองนักเรียน

การปกครองนักเรียนดำเนินการตามหลักการ 2 ประการ คือ

(1) หลักการควบคุม โดยใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ เมื่อมีผู้กระทำผิดไปจากข้อตกลงนั้น จะมีการลงโทษ ว่ากล่าวตักเตือน หรือเขียนติ

(2) หลักการพัฒนาส่งเสริม ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมหรือกิจกรรมต่างๆ โดยอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ มีประโยชน์ช่วยนักเรียนให้ได้พัฒนาความถนัด ความสามารถพิเศษ ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นคนมีคุณค่า และมีแรงจูงใจที่จะประพฤติดี

(3) ทั้งหลักการควบคุมและหลักการส่งเสริม ต่างมุ่งไปสู่การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2.4 แสดงหลักการปกครองนักเรียน
ที่มา : กรมสามัญศึกษา (2530 : 5)

การนำหลักการทั้งสองประการ มาใช้ในการปกครองนักเรียนนั้นจะคำนึงถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ต้องการแก้ไข ควบคุมหรือเสริมสร้าง ซึ่งสาเหตุของพฤติกรรมอาจมาจากสภาพแวดล้อม คือ สภาพสังคม สภาพครอบครัว และสภาพในโรงเรียน หรืออาจเกิดจากตัวเด็กเอง ในการแก้ไวนั้นจะต้องหาสาเหตุก่อนแล้วหาวิธีแก้ไข โดยคำนึงว่าพฤติกรรมย่อมมีสาเหตุพฤติกรรมอย่างเดียวกันอาจมาจากหลายสาเหตุ

สาเหตุอย่างเดียวกันอาจทำให้เกิดพฤติกรรมหลายๆ อย่าง และอย่าทำให้เด็กที่ยังไม่มีปัญหามีปัญหาขึ้นมา โดยการใช้วิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้องดังนี้

- (1) ศึกษาให้รู้ว่เด็กมีปัญหาอะไรบ้าง
- (2) วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา
- (3) หาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสม

9. ทฤษฎีที่ประยุกต์ใช้ในการปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2539 : 12) ได้อธิบายสาเหตุพฤติกรรมมนุษย์ว่า เกิดจากแรงจูงใจ อันเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานในแต่ละขั้นเป็นตัวแรงให้เกิดการประพฤติปฏิบัติ ตามความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow) 5 ขั้น คือ

- (1) ความต้องการทางด้านร่างกาย
- (2) ความต้องการความมั่นคง ความปลอดภัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
- (3) ความต้องการความรักความเป็นเจ้าของ
- (4) ความต้องการชื่อเสียงและความสำเร็จ
- (5) ความต้องการบรรลุสิ่งปรารถนาสูงสุด

ถ้ามนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานขั้นแรกแล้ว ก็จะปฏิบัติเพื่อให้ได้รับการตอบสนองความต้องการในขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับจนถึงขั้นสูงสุด มาสโลว์ (Maslow) กล่าวว่า ความต้องการในขั้นที่ 1-4 เป็นสิ่งซึ่งขาดไม่ได้ และเป็นความต้องการที่ผู้อื่นจะเป็นผู้สนองให้ ดังนั้นคนที่มีความต้องการในขั้นนี้ จึงมีแนวโน้มที่จะพึ่งพาคนอื่น ช่วยตนเองไม่ได้ เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ครู และสังคม ที่จะต้องช่วยให้เด็กได้รับการสนองความต้องการครบในแต่ละขั้น แต่เมื่อได้รับการตอบสนองในขั้นที่ 1-4 แล้ว มนุษย์จะแสวงหาขั้นที่ 5 ต่อไป ซึ่งเป็นความต้องการที่แต่ละคนจะเป็นผู้สนองให้ตนเอง อันจะนำไปสู่ความรู้จักพึ่งตนเอง ในฐานะที่เป็นครู จะต้องพยายามช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับการตอบสนองความต้องการตั้งแต่ขั้นต่ำ เพื่อให้เด็กเกิดแรงจูงใจในการแสวงหาความต้องการในขั้นสูงด้วยตนเองต่อไป (กรมสามัญศึกษา. 2538 : 13)

เมื่อพิจารณาทฤษฎีความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow) ในการปกครองนักเรียน ครูต้องวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนให้ได้ว่า การที่นักเรียนมีพฤติกรรมเช่นนั้น มีสาเหตุมาจากที่เขาขาดความต้องการขั้นใด แล้วครูต้องช่วยเหลือให้เขาเกิดความรู้สึกว่าได้รับการสนองความต้องการในขั้นนั้นให้สมบูรณ์ เช่น นักเรียนหนีโรงเรียน ครูค้นพบสาเหตุให้ได้ว่า นักเรียนหนีโรงเรียน เพราะว่าไม่มีความภาคภูมิใจในตัวเองเลยเมื่อเล่นกับเพื่อน หรือพูดกับคนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เกะกะ เกเร ครูต้องรู้ว่าพฤติกรรมนั้นแสดงออกมาเพื่อเรียกร้องความสนใจ การช่วยเหลือเด็กให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองนั้น ครูต้องสังเกตและค้นหาให้ได้ว่า เด็กคนนี้มีอะไรดีในตัวเอง หรือมีความพอใจที่จะทำอะไรบ้าง เช่น มีร่างกายแข็งแรง สนใจกีฬา ครูควรจัดกิจกรรมกีฬาให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ให้การสนับสนุนและกำลังใจ แสดงความชื่นชมว่าเล่นได้ดีขึ้นแล้วบ่อยๆ จนในที่สุดอาจได้เป็นนักกีฬาของโรงเรียน เด็กก็จะรู้สึกว่าตัวเองเป็นคนที่มีความสำคัญ มีความสำเร็จ เพื่อนๆ ยอมรับในความสามารถดังกล่าวแล้ว จะเกิดแรงจูงใจที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม พฤติกรรมหนีโรงเรียนหรือก้าวร้าวก็ลดลง ครูแต่ละคนจะเลือกใช้หลักการและวิธีแก้ปัญหาแตกต่างกันไป แล้วแต่ความเชื่อ บุคลิกลักษณะ และประสบการณ์ของแต่ละคน ครูบางคนจะค้นหาสาเหตุของปัญหาก่อนและแก้ที่ต้นเหตุนั้น ครูบางคนไม่สนใจว่าต้นเหตุของปัญหาคืออะไร แต่จะเอากฎระเบียบและความเชื่อของตนเองมาตัดสินลงโทษทันที โดยไม่พิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคล

ในส่วนของการปกครองหรือการอบรมบ่มนิสัยที่โรงเรียนส่วนมากทำอยู่ ก็อยู่ในรูปของการติกรอบให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เป็นหลัก การนำระเบียบข้อบังคับทางด้านการปกครองไปใช้ของแต่ละโรงเรียน มีการตีความเหลื่อมล้ำกัน บางครั้งทำให้นักเรียนและครูเกิดปัญหาทางการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่มีปัญหามาจากทางบ้านอยู่แล้ว มีแนวโน้มที่จะสร้างปัญหายิ่งขึ้น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องจัดระบบการปกครองให้มีคุณภาพ และเอื้ออำนวยต่อการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ร่างกาย จิตใจ ให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ตามสภาพ

ความเป็นจริง การบริหารงานของฝ่ายปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน ผู้ศึกษาค้นคว้าเห็นว่างานปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นความพยายามจัดรูปแบบการบริหารงานบุคคลที่อยู่ร่วมกันในองค์กรเดียวกันให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ให้มีโอกาเรียนรู้วิชาการตามเนื้อหาในรายวิชาที่โรงเรียนได้สอนตามหลักสูตร และให้สามารถพัฒนาพฤติกรรม พัฒนาบุคลิกภาพให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร โดยใช้วิธีการจัดการ (Management) ให้นักเรียนและครูอยู่ในสังคมเดียวกันได้ มีหน้าที่ที่จะปฏิบัติต่อกันในวิถีทางที่เหมาะสม ให้ทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ เป็นผู้บริโภค (Consumer) ผลผลิตในสังคมนั้นได้เท่าเทียมกัน และขณะเดียวกันก็ต้องเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมในฐานะเป็นผู้ผลิต (Producer) เท่าเทียมกัน วิธีการที่จะทำให้เกิดสถานการณ์ที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกัน จะต้องอาศัยการจัดการที่เป็นระบบ (System) มีการบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

งานปกครองนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา นับว่าเป็นความพยายามที่จะจัดการให้นักเรียนได้รู้จักใช้ทั้งสิทธิและหน้าที่ต่อโรงเรียนในวิธีการที่เหมาะสม นักเรียนจะต้องรู้จักเป็นผู้ให้ (Give) และเป็นผู้รับ (Take) ดังนั้นวิธีการบริหารงานปกครองนักเรียน จึงต้องมีการจัดองค์การของนักเรียนขึ้น เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้ทำหน้าที่ในองค์การตามศักยภาพของแต่ละคน กระบวนการบริหารงานในองค์กรของนักเรียนที่เหมาะสม ย่อมจะเป็นกิจกรรม (Activity) ที่ช่วยฝึกช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรม มีบุคลิกภาพตามจุดหมายของหลักสูตรได้ เป็นเครื่องสนับสนุนให้ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนนักเรียนได้สะดวกขึ้น และผู้เรียนมีความคล่องตัวในการเรียนยิ่งขึ้น

งานปกครองนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539

งานปกครองนักเรียน เป็นงานที่มีความรับผิดชอบต่อการที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย และปฏิบัติตามคุณธรรมและจริยธรรมอันดีของประเทศ งานปกครองนักเรียนถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งงานหนึ่งในโรงเรียน ซึ่งขอบข่ายความรับผิดชอบของงานปกครอง ถ้าหากเปรียบเทียบกับเด็กที่มีอายุระหว่าง 12-17 ปี ซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่นทั้งนั้น ย่อมจะทำให้วัยรุ่นที่มีความอ่อนไหวได้ง่ายมาอยู่ในระเบียบ ย่อมกระทำได้ยาก และมีปัญหาติดตามมามากมาย

งานปกครองนักเรียนในโรงเรียนเป็นงานที่มีความสำคัญมาก กรมสามัญศึกษา (2540 : 42-47) ได้กำหนดงานในด้านต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานปกครองนักเรียน 6 ด้าน คือ

- (1) การวางแผนงานปกครองนักเรียน
- (2) การบริหารงานปกครองนักเรียน
- (3) การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม
- (4) การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
- (5) การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
- (6) การประเมินผลงานปกครองนักเรียน

ผู้ศึกษาได้ศึกษาหลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ และนำเสนอ ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนเกี่ยวข้องกับงานส่งเสริม พัฒนา ควบคุม และแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งความสำเร็จต่างๆ ต้องอาศัยการวางแผนที่ดี โดยกรมสามัญศึกษา (2532 : 19) ได้กำหนดขอบข่ายงานด้านการวางแผนการปกครองนักเรียนไว้ดังนี้

1.1 รวบรวมและจัดทำระเบียบวินัย ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวินัยในการปกครองนักเรียน

- (1) จัดทำระเบียบชั้นในโรงเรียน
- (2) จัดทำเอกสารคู่มือนักเรียน
- (3) เผยแพร่ระเบียบ ข้อบังคับในการปกครองนักเรียนให้นักเรียน

ผู้ปกครอง และครูทราบ

1.2 จัดสายงานปกครองนักเรียน

- (1) รองผู้บริหารสถานศึกษาฝ่ายปกครอง
- (2) คณะกรรมการฝ่ายปกครอง
- (3) งานหัวหน้าระดับชั้น
- (4) งานครูเวรประจำวัน
- (5) งานกิจการนักเรียน (กรรมการนักเรียน)
- (6) งานครูที่ปรึกษา
- (7) งานคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

1.3 ทำแผนงานและโครงการ

- (1) แผนงาน
- (2) โครงการ
- (3) ปฏิทินปฏิบัติงาน
- (4) แผนปฏิบัติงาน
- (5) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

1.4 รวบรวมและจัดทำข้อมูล สถิติ เกี่ยวกับงานปกครองนักเรียน

- (1) ทะเบียนพฤติกรรมนักเรียน
- (2) หลักฐานการติดต่อกับผู้ปกครอง
- (3) หลักฐานการลงโทษนักเรียน
- (4) หลักฐานการให้รางวัล
- (5) หลักฐานการแก้ปัญหาการเรียน
- (6) หลักฐานการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครอง

ประชุม รอดประเสริฐ (2533 : 129) กล่าวว่า กระบวนการวางแผน มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้คือ ขั้นการกำหนดเป้าประสงค์ ขั้นการค้นหาโอกาสและพิจารณาถึงอุปสรรคปัญหา ขั้นสังเคราะห์เหตุการณ์เดิมหรือโอกาสให้เป็นแนวทางปฏิบัติสู่ขั้นตอนการเลือกแนวทางที่ดีที่สุด และการกำหนดวัตถุประสงค์ และขั้นการตรวจสอบและทบทวนแผน นอกจากนี้ ขั้นตอนของกระบวนการวางแผนยังประกอบด้วย การสร้างสมมติฐาน ขั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนากลยุทธ์ ขั้นการกำหนดเป้าหมาย ขั้นการกำหนดรายการปฏิบัติงาน ขั้นการสนับสนุนการใช้แผน และขั้นการปฏิบัติการรับกลุ่มข้อมูลย้อนกลับ

อนันต์ เกตุวงศ์ (2534 : 10-11) ได้กล่าวประโยชน์ของการวางแผน คือ

- (1) การป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในอนาคต
- (2) ทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจ
- (3) ทำงานให้มีความเป็นไปได้
- (4) การวางแผนก่อให้เกิดการประหยัด ทำให้มีการเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดก่อนจะนำไปใช้ อาจมีการทดลอง ประเมินผล และทดสอบผลดีผลเสียแล้ว

- (5) ก่อให้เกิดความสะดวก และง่ายในการบริหาร
- (6) ป้องกันปัญหาทางด้านโครงสร้างและบริหาร
- (7) การวางแผนทำให้เกิดขวัญกำลังใจและความรับผิดชอบสูง

เจริญ เวียงยศ (2536 : 111) กล่าวว่า ครูในงานปกครองไม่มีเวลาช่วยปฏิบัติงานเพียงพอ มีการนำผลการประเมินในรอบปีที่ผ่านมา เป็นข้อมูลในการวางแผนน้อย และขาดการวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติมาก และการประสานงานเพื่อใช้ข้อมูลที่ผ่านมาเพื่อการวางแผนและการประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยปฏิบัติ กับผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

วิศิษฐ์ หมายดี (2541 : 34) สรุปการวางแผนงานปกครองนักเรียนเป็นกระบวนการบริหารที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการเตรียมการสำหรับการปฏิบัติงานปกครองในโรงเรียน ผู้บริหารควรให้ความสนใจ ใช้ความสามารถในการวางแผน ปรับแผนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของชาติ ส่วนปัญหาการวางแผนงานปกครองนักเรียนคือ กระบวนการวางแผนไม่เหมาะสม ไม่ชัดเจน

ฮาโรลด์และซีริล (Harold and Gyril. 1968 : 8) กล่าวว่า การวางแผน คือการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร เมื่อไร และใครเป็นผู้กระทำ การวางแผน เป็นสะพานเชื่อมจากปัจจุบันไปยังอนาคตตามที่ต้องการ ทำสิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นตามแผนที่วางไว้

สรุปว่า การวางแผนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานนั้นได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แผนงานเปรียบเสมือนเข็มทิศชี้ทางในการดำเนินงาน และเป็นหลักฐานในการปฏิบัติงานทั้งปวง ถ้าปราศจากการวางแผน โอกาสที่จะปฏิบัติงานสำเร็จมีน้อยมาก ผู้บริหารจึงควรให้ความสนใจต่อการวางแผนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งใช้ความสามารถที่มีอยู่ และใช้แผนให้สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น และทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ สามารถครองตนอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

2. การบริหารงานปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2530 : 29) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานปกครองนักเรียนไว้ว่า เป็นการจัดการบริหารของฝ่ายปกครองนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งจะต้องคำนึงถึงขนาดของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง หรือใหญ่ เพื่อให้การดูแลการบริหารงานด้านนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและทั่วถึง อันจะก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านความประพฤติ โดยจัดให้มีการป้องกัน แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมให้มีคุณสมบัติตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและแผนการศึกษาแห่งชาติ การจัดองค์กรบริหารงานปกครองนักเรียนที่เสนอ เป็นเพียงข้อเสนอแนะอย่างกว้างๆ เพื่อให้โรงเรียนนำไปปรับใช้ได้เหมาะสมกับสภาพและขนาดของโรงเรียนเพียง 2 แบบ คือ

(1) การจัดองค์กรปกครองนักเรียนแบบระดับชั้น หมายถึง การจัดองค์กรปกครองโดยแบ่งนักเรียนตามระดับชั้นเรียน เช่น มัธยมศึกษาปีที่ 1, มัธยมศึกษาปีที่ 2 ต่อไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในแต่ละระดับ และจัดให้มีครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียนในห้องเรียนนั้นๆ ห้องละ 1-2 คน ถ้ามีหลายห้องเรียน อาจแต่งตั้งครูที่สอนในระดับนั้นเป็นหัวหน้าระดับ เพื่อแบ่งหน่วยงานให้ย่อยลงไป และมีผู้ดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงในแต่ละระดับ นอกจากจะบริหารงานตามสายงานแล้ว อาจแต่งตั้งคณะกรรมการระดับชั้น โดยมีครูหัวหน้าระดับ ครูที่ปรึกษา และครูอื่นๆ ตามความเหมาะสมเป็นกรรมการ เพื่อให้การปฏิบัติงานในระดับสนองนโยบายของโรงเรียน ส่วนการกำหนดนโยบายบริหารงานปกครอง ผู้บริหารมีหน้าที่รับผิดชอบบริหารงานผ่านผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายปกครอง และอาจแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายปกครอง เพื่อทำหน้าที่ปรึกษาให้ข้อมูลและเสนอแนะ เพื่อนำมากำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน และอาจใช้องค์กรภายนอกโรงเรียน เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู มาช่วยพัฒนางานปกครอง นอกจากนี้ยังอาจใช้ข้อมูลจากคณะกรรมการนักเรียน เพื่อใช้ประกอบการบริหารงานได้อีกด้วย ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ข้อดีของการจัดองค์กรปกครองนักเรียนแบบระดับชั้น คือ นักเรียนในแต่ละระดับมีวัยใกล้เคียงกัน มีความสนใจคล้ายคลึงกัน นักเรียนมีความรู้สึกคุ้นเคย และเข้าใจกันดี จึงเป็นการง่ายที่ครูจะจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็ก ครูที่สอนในระดับเดียวกัน รับผิดชอบเด็กได้ดี สามารถให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาได้มาก แต่เนื่องจากเด็กอยู่ในวัยและมีความรู้ใกล้เคียงกัน การถ่ายโยงความคิดและประสบการณ์ภายในกลุ่มจึงมีน้อย นอกจากนี้การจัดระบบให้ครูพักร่วมกันเป็นหมวดวิชา และจัดให้ครูในหมวดวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นครูที่ปรึกษานักเรียนในแต่ละระดับ อาจมีครูที่ปรึกษาบางคนไม่ได้สอนนักเรียนในระดับนั้นเลย ทำให้โอกาสที่จะรู้จักนักเรียนอย่างดีมีน้อย และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไม่ค่อยดี นอกจากนี้จุดอ่อนของการจัดครูสอนระดับเดียวกันแต่มาจากหมวดวิชาที่ต่าง ๆ กัน ให้อยู่ห้องพักเดียวกันทำหน้าที่เป็นครูที่ปรึกษาหรือประจำชั้น จะทำให้ขาดความสัมพันธ์จากครูในหมวดเดียวกัน โอกาสที่ครูจะร่วมมือกันพัฒนางานวิชาการภายในหมวดมีน้อย หรือไม่ค่อยได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

(2) การจัดรูปองค์กรการปกครองแบบคณะ คือ การจัดองค์กรโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นหลายคณะตามความเหมาะสมกับจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียนออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ หรือเรียกว่าคณะ แต่ละคณะประกอบด้วยนักเรียนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ในกรณีที่แต่ละระดับชั้นมีหลายห้องเรียน ไม่ควรแบ่งนักเรียนในห้องเรียนเดียวกันออกเป็นหลายคณะ เพราะจะทำให้ยากต่อการจัดกิจกรรมด้านปกครองและด้านอื่นๆ) แต่ละคณะควรจัดนักเรียนชายและนักเรียนหญิงคละกัน ในจำนวนที่ได้สัดส่วนเท่าๆ กันทุกคณะ การจัดครูเป็นที่ปรึกษานักเรียนในกลุ่มย่อย และควรเฉลี่ยครูของแต่ละหมวดวิชาให้กระจายไปตามคณะต่างๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

การจัดรูปองค์กรปกครองนักเรียนแบบคณะ เป็นการจำลองชีวิตจริงในสังคมที่มีคนต่างวัยและต่างเพศอยู่ร่วมกัน นักเรียนรุ่นพี่ช่วยดูแลทุกข์สุขของน้อง ปลุกฝังความรัก ผูกพันความเป็นผู้นำผู้ตาม มีความรัก ความสามัคคี ความเสียสละเพื่อส่วนรวม เกิดความกระตือรือร้นทำความดี และมีความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้กิจกรรมทุกอย่างต้องอยู่ภายใต้การดูแลของครูที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด บุคลากรในแต่ละคณะ ประกอบด้วยครูที่เป็นหัวหน้าคณะ รองหัวหน้าคณะ ครูที่ปรึกษา และนักเรียน ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ การปกครองนักเรียน โดยจัดนักเรียนออกเป็นคณะ เป็นการจัดรูปแบบการปกครองที่เปรียบเสมือนการจำลองชีวิตจริงในสังคมที่มีคนต่างวัยต่างเพศ ต่างประสบการณ์อยู่ร่วมกัน มีโอกาสได้ฝึกการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมปกติ นักเรียนได้มีโอกาสฝึกความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รุ่นพี่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ และทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้รุ่นน้องปฏิบัติตามได้ นักเรียนรุ่นพี่จบการศึกษาไปแล้ว รุ่นน้องสามารถรับช่วงงานต่อได้ เป็นการแบ่งเบาภาระของครูที่ปรึกษาได้เป็นอย่างดี จุดอ่อนของการจัดแบบนี้คือ นักเรียนรุ่นน้อง จำเป็นต้องเป็นผู้ตามเสมอ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้รุ่นน้องมีโอกาสดำเนินการเป็นผู้นำได้ และในกรณีโรงเรียนสหศึกษา พี่ระมัดระวังความสัมพันธ์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่อาจเกินขอบเขต เพราะฉะนั้นนักเรียนมีโอกาสใกล้ชิดจากการทำกิจกรรมร่วมกัน

ประพันธ์ สุริหาร (2533 : 23-24) กล่าวว่า กระบวนการบริหารประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้ คือ

- (1) การวางแผน (Planning) การวางแผน แบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้คือ
 - 1) การวางแผนระยะยาว
 - 2) การวางแผนระยะสั้น
 - 3) การวางแผนปฏิบัติการเร่งด่วนให้ทันเหตุการณ์ที่ต้องการเร่งรีบแก้ไข
- (2) การจัดองค์การ (Organizing)
- (3) การอำนวยการ (Directing)
- (4) การควบคุมงาน (Controlling)

กรมสามัญศึกษา (2535 : 10) อธิบายว่า การบริหารงานองค์การนี้มุ่งประเมินกระบวนการ (Process) การปฏิบัติงาน และการสนับสนุนส่งเสริม ได้แก่

- (1) การบริหารงานทั่วไป
 - 1) มีแผนภูมิและรายละเอียดแสดงโครงสร้างการปฏิบัติงาน
 - 2) มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้บริการ
- (2) การกำกับติดตาม
 - 1) มีการกำหนดบุคลากรในการกำกับติดตาม
 - 2) มีระบบการกำกับติดตาม
 - 3) มีการประชุมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนางาน

(3) การสนับสนุนส่งเสริม

- 1) มีระบบการนิเทศภายในโรงเรียน
- 2) มีการพัฒนาบุคลากรและสร้างขวัญกำลังใจด้วยวิธีการต่างๆ
- 3) มีการสนับสนุนด้วยงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์

(4) การสรุปรายงาน

- 1) มีเอกสารรายงานผลการปฏิบัติงาน

ภารกิจสำคัญในการบริหารงานปกครองนักเรียนประการหนึ่งคือ เมื่อนักเรียนมาโรงเรียน เด็กจะต้องอยู่ภายใต้การปกครองดูแลและการคุ้มครองของทางโรงเรียน โรงเรียนจึงต้องแสวงหาวิถีทางต่างๆ เพื่อให้ให้นักเรียนที่เข้ามาอยู่ร่วมกันเกิดความสามัคคี เคารพกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่โรงเรียนวางเอาไว้ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเกิดความสงบสุขขึ้น

กิตติมา ปรีดีดิolk (2532 : 183) ได้กล่าวว่า การที่จะทำให้นักเรียนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบนั้น จะต้องให้นักเรียนมีความรู้สึกไว้ว่า เมื่อเข้ามาอยู่ในโรงเรียนแล้ว พวกเขามีความรู้สึกปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ทั้งในขณะที่อยู่ในโรงเรียน และขณะเดินทางทั้งไปและกลับจากโรงเรียน ปลอดภัยในการเดินข้ามถนน ปลอดภัยจากคนร้าย อุบัติเหตุ รวมทั้งมีความปลอดภัยจากถูกผู้อื่นรังแก โรงเรียนจะต้องมีหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายต่างๆ ขึ้น ซึ่งโรงเรียนควรมีวิธีการ ดังนี้

- (1) ให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย
- (2) พยายามป้องกันหรือขจัดสิ่งอาจเป็นภัยแก่นักเรียน
- (3) การป้องกันเพลิงที่อาจเกิดขึ้นได้ในโรงเรียน
- (4) การป้องกันอุบัติเหตุจากการขนส่งและการจราจร

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2531 : 402-407) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในโรงเรียนไว้ว่า การรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนที่ดี จะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องพร้อมๆ กับการดำเนินการตามความมุ่งหมายของงานด้านอื่นๆ ของโรงเรียน และจะต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งทางโรงเรียนและชุมชน ความสำเร็จจะเกิดขึ้นต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ต้องแสดงความสนใจอย่างจริงจังเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน ผู้บริหารต้องรับผิดชอบสูงสุด โดยจะต้องเอาใจใส่ดูแลตลอดเวลา และบริเวณที่มีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องให้ความสนใจในการรักษาความปลอดภัย มีดังนี้

- (1) อาคารและในบริเวณอาคาร
- (2) สนามต่างๆ ภายในโรงเรียน
- (3) การจัดเกี่ยวกับการจราจรภายในโรงเรียน
- (4) ระบบการติดต่อสื่อสารภายในและภายนอกโรงเรียน

สุวิทย์ แสงวงศ์ (2538 : 37) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติงานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในโรงเรียนมัธยมศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากได้รับความร่วมมือในการสอดส่องดูแลนักเรียนจากครู-อาจารย์น้อย เป็นเหตุให้นักเรียนขาดวินัย ทำให้เกิดปัญหาตามมา นอกจากนั้นอุปกรณ์และเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอ

เจริญ เวียงยศ (2538 : 111) ได้กล่าวว่า ครู-อาจารย์ไม่ให้ความสำคัญในการว่ากล่าวตักเตือนและควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียนเท่าที่ควร ครูเวรที่ได้รับแต่งตั้งไม่ปฏิบัติหน้าที่เท่าที่ควร การควบคุมนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยไม่ได้ผลตามที่คาดหวังเอาไว้ และอุปกรณ์ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในโรงเรียนมีไม่เพียงพอ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าครู-อาจารย์มีภาระงานมาก จึงทำให้พฤติกรรมของครู-อาจารย์ในด้านนี้น้อยลงไปด้วย ประกอบกับจำนวนนักเรียนมาก การควบคุมดูแลในบางครั้งจึงไม่ทั่วถึง

สรุปว่า การบริหารงานปกครองนักเรียน เป็นกระบวนการส่งเสริมพัฒนาควบคุมและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ฝ่ายปกครองจึงมีหน้าที่ในการจัดระบบการบริหารงานปกครองให้เป็นไปตามแผนที่โรงเรียนกำหนด เพื่อให้งานปกครองนักเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และขจัดปัญหาที่มีให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของสังคม

3. การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม

การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม จัดได้ว่าเป็นงานสำคัญงานหนึ่งของโรงเรียน หรือของการจัดการศึกษา เพราะงานส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรมเป็นงานที่มุ่งเน้นพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดี มีระเบียบวินัย ทำให้คนมีคุณภาพที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศ การทำความดีของนักเรียนเป็นไปเพราะความเห็นดีเห็นงามที่จะได้จากการกระทำ ไม่ใช่เพราะอำนาจภายนอกคอยบังคับให้กระทำดี การเชื่อฟังและระเบียบ เกิดขึ้นจากการเข้าใจเหตุผลของการกระทำตามระเบียบ ไม่ใช่เพราะกลัวอำนาจของบุคคลที่ออกระเบียบ จุดหมายปลายทางของวินัยโรงเรียนคือ ต้องการให้รู้จักควบคุมตนเอง

3.1 ขอบข่ายงานส่งเสริมพัฒนาวินัย คุณธรรม และจริยธรรม มีดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2539 : 20-21) .

(1) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ และระเบียบวินัย ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี นักศึกษาวิชาทหาร กิจกรรมอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์ กิจกรรมเข้าค่ายนักเรียนใหม่ และกิจกรรมการรักษาความสะอาด การตรงต่อเวลา การแต่งกาย การเข้าแถว หรือการทำความเคารพ

(2) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การประหยัด และออม การเสียสละ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณา และความสามัคคี

(3) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ การปฏิบัติตามกฎจราจร และการปฏิบัติตามกฎหมาย

(4) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ กิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ กิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียน

(5) ยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ปกครองประพฤติดี ได้แก่ การแสวงหาข้อมูล บันทึกประวัติ และเผยแพร่ผลงานหรือให้รางวัล

3.2 ความหมายของวินัย

กิตติมา ปรีดีติลล (2538 : 170) กล่าวว่า ประเภทของวินัยที่ใช้อยู่ในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอยู่ 3 ประเภทคือ

(1) วินัยเฉียบขาดแบบทหาร วินัยแบบนี้เป็นการใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือ นักเรียนจะทำดีเพราะกลัวถูกลงโทษ เป็นการบังคับนักเรียนให้อยู่ในกรอบแบบทหารนั่นเอง ถ้าใครทำผิดก็จะถูกลงโทษ

(2) วินัยแบบดำเนินการให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน เป็นการจัดหาแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาการขัดขืนระเบียบวินัย ซึ่งวินัยลักษณะนี้ บางทีไม่สามารถจัดให้ได้ตามความพอใจของนักเรียนทุกอย่าง

(3) วินัยที่เกิดจากการรู้จักความรับผิดชอบและเกียรติของตนเอง เป็นการพยายามสร้างให้นักเรียนนับถือเกียรติของตนเอง และรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่จะรักษาเกียรตินั้นไว้ การให้นักเรียนมีวินัยที่ดีนั้น อาจจะใช้วินัยประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่ต้องคำนึงถึงผลดีผลเสียของวินัยแต่ละประเภทด้วย

พนัส หันนาคินทร์ (2538 : 292) ให้ความหมายวินัย หมายถึง มาตรการที่สร้างขึ้นเพื่อให้สมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติตามข้อบังคับที่แต่ละสังคมได้กำหนดไว้ มาตรการเช่นนี้ อาจจะเป็นทั้งการส่งเสริมให้กระทำความดี หรือให้ปฏิบัติตามข้อบังคับ หรืออาจเป็นการลงโทษ เพื่อให้หักห้ามการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ หรือการกระทำไม่ดีก็ได้

สวาท ภูคำแสน (2539 : 25-26) กล่าวว่า วินัยของโรงเรียนที่เหมาะสมควรมีลักษณะดังนี้ คือ

(1) การทำดีของนักเรียนเป็นไปเพราะความเห็นดีเห็นงามที่จะได้จากการกระทำดี ไม่ใช่เพราะอำนาจภายนอกคอยบังคับให้กระทำการเชื่อฟัง และระเบียบเกิดขึ้นจากการเข้าใจเหตุผลของการกระทำตามระเบียบ ไม่ใช่เพราะกลัวอำนาจของบุคคลออกกระเบียบนั้น จุดหมายปลายทางของวินัยในโรงเรียนคือ ต้องการให้รู้จักควบคุมตนเอง

(2) การออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม ได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่าจะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนรู้จักประพฤติดี ไม่ใช่ออกมาเพื่อเหตุผลส่วนตัวของผู้มีอำนาจที่จะออกคำสั่งนั้น

(3) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดวินัย เป็นไปตามลักษณะพื้นฐานส่วนตัวของผู้กระทำผิดเป็นรายๆ ไป

(4) กิจกรรมทั้งหลายของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นส่วนช่วยให้นักเรียนได้สร้างความเจริญไปในวิถีทางอันเป็นที่ยอมรับกันในสังคม

สรุปว่า วินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับของสังคม ดังนั้นการเสริมสร้างวินัยให้แก่นักเรียน จึงควรครอบคลุมถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับของโรงเรียนและสังคม ได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับสังคม

3.3 ประเภทของพฤติกรรมของนักเรียน

สนธยา ฉัตรมาศ (2535 : 51-52) ได้แบ่งพฤติกรรมนักเรียนที่ผิดวินัยไว้ 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

(1) พฤติกรรมผิดวินัยในห้องเรียน เช่น คอยก้น เหม่อลอย หยอกล้อกัน ทำงานอื่นขณะครูสอน ส่งเสียงรบกวนคนอื่น ลุกจากที่นั่งบ่อยๆ และนอนหลับ เป็นต้น

(2) พฤติกรรมผิดวินัยโดยทั่วไป เช่น แต่งกายไม่เรียบร้อย เข้าแถวไม่เป็นระเบียบ มาโรงเรียนสาย ขาดเรียน ไม่ทำเวร ทะเลาะวิวาท เป็นต้น

เชาวน์ มณีวงษ์ (2537 : 170-174) ได้สรุปสาเหตุที่นักเรียนขาดวินัย ดังนี้

(1) ตัวนักเรียนเอง เช่น ร่างกายผิดปกติ ความพิการ สุขภาพอ่อนแอ ขาดความอบอุ่น ขาดการเอาใจใส่ ตลอดจนสติปัญญาไม่ดี เป็นต้น

(2) กลุ่มเพื่อนนักเรียน เช่น เพื่อนฝูงชักชวนกันก่อการวิวาท หรือสร้างบรรยากาศตึงเครียดเกิดขึ้นในโรงเรียน

(3) โรงเรียน เช่น ปัญหาจากครู-อาจารย์ อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไม่ดี กฎระเบียบของโรงเรียน เป็นต้น

(4) ทางบ้านหรือสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ เช่น ทางบ้านมีภูมิหลังไม่ดี สังคมรอบๆ บ้านไม่ดี เป็นต้น

(5) สภาพสังคมโดยส่วนรวมของบ้านเมืองอยู่ในสภาพไม่ดี ก็มีส่วนทำให้นักเรียนพลอยไม่ดี ขาดเรียนไปด้วย

3.4 หลักการดำเนินงานเกี่ยวกับวินัยนักเรียน

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2541 : 25-29) การดำเนินงานด้านวินัยนักเรียน เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อน และจะต้องดำเนินการให้รัดกุมอย่างมาก อาจจะยึดหลักการดังนี้

(1) หลักการป้องกัน (Prevention) หลักการข้อนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการประพฤติดวินัยขึ้น มีแนวความเชื่อพื้นฐานว่า “การป้องกันดีกว่าการแก้ไขเสีย” โดยดำเนินการป้องกันด้วยวิธีการหลายๆ อย่าง

(2) หลักการควบคุม (Control) หลักการข้อนี้ เพื่อควบคุมให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน โดยดำเนินการควบคุมดูแลหรือชักจูงให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่ได้กำหนดไว้

(3) หลักการแก้ไข (Correction) หลักการข้อนี้ เพื่อแก้ไขปรับปรุงการประพฤติดวินัยของนักเรียน ดำเนินการโดยการลงโทษหรือแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมตามความเหมาะสม

(4) หลักการพัฒนาและส่งเสริม (Development) หลักการข้อนี้ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้พัฒนาขึ้นอีก ให้นักเรียนประพฤติดียิ่งขึ้นและมากขึ้น โดยโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

3.5 การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีคุณธรรม และจริยธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2533 : 190) ให้ความหมาย คุณธรรม ว่าหมายถึง สภาพของคุณงามความดี

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) (2535 : 90) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ว่าหมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนตัวเป็นที่ตั้ง หรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพหรือสันติสุข จึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้องอบรม โดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมกับที่เราต้องการ

กนก จันทรขจร (2536 : 8) ให้ความหมายของ จริยธรรม ว่าเป็นการประพฤติคุณธรรม ตามลักษณะของพลเมืองดีให้มีคุณภาพ บุคลิกลักษณะ อุปนิสัย และพฤติกรรมที่ดี มีศีลธรรมตามความต้องการและความจำเป็นของประเทศชาติ

เชาวน์ มณีวงษ์ (2537 : 161) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมไว้ คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ประการที่สอง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นพฤติกรรมที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัด และผู้ที่มีพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกเป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร

กรมวิชาการ (2542 : 12-13) ได้สรุปเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนไว้ว่า 2 ประการ คือ ประการแรก จริยธรรมเป็นมรรคหรือวิถีทางแห่งการปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงเป้าหมายของสังคมที่ต้องการ และประการที่สอง จริยธรรมเป็นคำสั่งสอนว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติของนักเรียน ใช้เป็นหลักการหรือแนวดำเนินการพัฒนานักเรียนของสถานศึกษาเพื่อให้เป็นเยาวชนที่ดีของชาติ

เพียเจต์ (Piaget. 1965 : 1) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม เป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่ที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การใช้ความร่วมมือในการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องอนามัย และความสนใจของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำ

สรุปว่า คุณธรรมกับจริยธรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกัน คือ คุณธรรม จะเป็นลักษณะในทางที่ดีที่งาม ถูกต้องเหมาะสมของบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ส่วนจริยธรรมนั้น เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อนำไปสู่การมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล ดังนั้นคุณธรรมจึงเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และจริยธรรมก็มีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรมด้วย เพราะศีลธรรมเป็นข้อห้ามมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี ไม่งาม ไม่ถูก ไม่ควร บุคคลที่มีคุณธรรมก็คือ บุคคลที่ประพฤติอยู่ในหลักศีลธรรมนั่นเอง

3.6 ความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

บรรจง ชูสกุลชาติ (2535 : 5) ได้เสนอแนวความคิดในการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมไว้ว่า "คน" มิใช่เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาภายนอกที่มองเห็นได้ด้วยตาเท่านั้น แต่หากยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญ ซึ่งทำให้แตกต่างไปจากสัตว์โลกทั่วไป สิ่งนั้นคือ "คุณธรรม" เพราะคุณธรรมนี้เองที่ทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็น "มนุษย์" อันหมายความว่า ความเป็นผู้มีใจสูง คำว่า "คุณธรรม" จึงหมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลายที่ฝังลึกอยู่ในสำนึกของบุคคล อาจกล่าวได้ว่าคุณธรรมเป็นสมบัติของมนุษย์โดยเฉพาะ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535 : 4-5) ได้ให้ความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังนี้

(1) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถและทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจและความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีความสามารถในการประกอบการทำงานและอาชีพตามควรแก่วัย

(2) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือเพื่อให้เพียงพอแก่การประกอบการทำงานและอาชีพที่ตนถนัด ทั้งอาชีพอิสระและรับจ้าง รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการประกอบการทำงานและอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข

กรมสามัญศึกษา (2536 : 46) กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อตนเองและสังคม และโดยเฉพาะครูทุกคนควรตระหนักและมีความรับผิดชอบทั้งด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่าง ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนเก่งและคนดี ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีทูลเกล้าถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ 5 สถาบัน ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2532 ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า การสอนคนให้เก่งนี้ ถ้าดูเฉพาะบางแง่บางมุม อาจเห็นว่าเป็นว่าสอดคล้องต้องกับสมัยเร่งรัดพัฒนา แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้ว จะเป็นการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์ อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่าง ๆ ขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่น้อย ที่สำคัญก็คือ

(1) บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและก้าวไกล เพราะใจร้อนเร่งจะทำการให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้การทำงานผิดพลาด ขัดข้อง และล้มเหลว

(2) บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศ เป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้ง ทำลายมิตรไมตรี มิตรภาพ ตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน

(3) บกพร่องในความมัยยัสต์ เหมาะสมดีในการกระทำทั้งปวง เพราะมุ่งหน้าแต่จะทำตัวเด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบ

(4) บกพร่องในจริยธรรมและความรู้ผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิดและความชั่วทุจริตโดยไม่สะดุ้งสะเทือน

ผู้ที่มีจุดบกพร่องดังกล่าวนี้ เห็นกันอยู่ว่ามันจับเหตุจับผลจับหลักการไม่ถูก ส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาและความผิดพลาด ไม่อาจสร้างความเจริญก้าวหน้าแท้จริงให้แก่ตนเองและบ้านเมืองได้ตามเป้าหมาย ดังนั้นนอกจากจะสอนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพพร้อม คือ ทั้งเก่งทั้งดีมาก เป็นกำลังของบ้านเมือง กล่าวคือ ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ให้ความดีเป็นปัจจัยและพลังประคับประคองหนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร ที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์ฝ่ายเดียว

สรุปว่า คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าดี และต้องการจะรักษาไว้ โดยเห็นว่าการที่คนมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม ทำให้ชีวิตเป็นสุข สังคมสุขสงบร่มเย็น มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ปัญหาสังคมมีน้อย ผู้คนไม่เบียดเบียน แต่จะเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปลูกฝังคุณธรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องดำเนินการในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกสำนึกในหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข

3.7 หลักการ กระบวนการ และการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

กรมการศาสนา (2536 : 13) ได้เสนอหลักการในการจัดจริยศึกษาในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้

- (1) จริยธรรม เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตทุกคนต้องเรียนรู้และปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ
- (2) การจัดจริยศึกษา จะต้องดำเนินการทั้งในการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ข้อปฏิบัติของผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียนและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในโรงเรียน ระเบียบของโรงเรียน การเรียนการสอนจริยศึกษาให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น และมีสัมพันธ์กับสังคม
- (3) การสอนจริยศึกษาต้องให้ผสมผสานอยู่ในทุกวิชา และในทุกกิจกรรมของโรงเรียน
- (4) การพัฒนาบุคลิกภาพต้องยึดหลักจริยธรรมเป็นแนวปฏิบัติและให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย
- (5) มวลชนต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรม คือ งดเว้นการทำชั่ว ทำความดี และมีจิตใจบริสุทธิ์
- (6) การจัดสิ่งแวดล้อม จะต้องจัดและควบคุมให้เป็นไปทางสนับสนุนหรือส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม

พนัส หันนาคินทร์ (2538 : 45) ได้เสนอแนะหลักในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ไว้ดังนี้

- (1) เฟื่องเล็งถึงการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เราต้องการ คือ การปฏิบัติตามจริยธรรมและค่านิยมนั้นๆ มากกว่าความสามารถที่จะจดจำเนื้อหาหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ โดยเหตุนี้วิธีสอนและการวัดผลจึงต้องให้สอดคล้องกับหลักการแห่งจริยธรรมและค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังหรือพัฒนาด้วย

- (2) จริยธรรมและค่านิยมที่ต้องการจะสอนนั้น ควรจะได้กระทำในทุกระดับชั้นโดยมีการปลูกฝังและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสอดแทรกเข้าไปในวิชาต่างๆ เป็นสิ่งที่พึงกระทำอย่างยิ่ง นอกจากนั้นการอบรมก็เป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้

(3) การประพจน์และปฏิบัติของครู จะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะปลูกฝังและพัฒนาแก่นักเรียน การคัดเลือกครูเข้าทำการสอนในโรงเรียนควรเฟ่งเล็งถึงความประพจน์เป็นอันดับแรก

สรุปว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ โดยเน้นที่การปฏิบัติมากกว่าการจดจำเนื้อหา ที่สำคัญคือ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องเป็นแม่แบบที่ดีที่นักเรียนจะยึดถือและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง เพราะจริยธรรมซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณธรรมในบุคคลนั้น จะเกิดขึ้นจากความคิดรวบยอดของบุคคล ดังนั้นการได้พบได้เห็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวที่ตักเตือนว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียน

3.8 การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2534 : 55-60) ได้ชี้แนะหลักการจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่โรงเรียนในสังกัด ไว้ดังนี้

(1) แนวทางการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่

- 1) จัดโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมอย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ
- 2) ให้นักเรียนได้เห็นตัวแบบทางคุณธรรมที่หลากหลาย และให้ครู-อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกๆ คนในโรงเรียน ประพจน์ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมตามหน้าที่ของตนโดยสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
- 3) ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งนอกและในห้องเรียนให้ประพจน์ปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอสืบเนื่องไม่ขาดตอน
- 4) กิจกรรมส่งเสริมการจัดจริยธรรมภายนอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กับภายในโรงเรียน
- 5) กำหนดระเบียบโรงเรียนในเรื่องต่างๆ ตามหลักจริยธรรมและดำเนินการให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ
- 6) ส่งเสริมการสอนจริยธรรมในห้องเรียนให้มีทั้งการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ
- 7) ส่งเสริมให้มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการสอนวิชาต่างๆ และการจัดกิจกรรมทุกอย่างของโรงเรียน
- 8) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เชิงจริยธรรมให้มากที่สุดเมื่อมีโอกาส
- 9) จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม

10) จัดให้มีอุปกรณ์การสอนคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและห้องจริยศึกษาตามความเหมาะสม

11) ส่งเสริมให้นักเรียนประเมินผลงานและการปฏิบัติตน แล้วนำผลการประเมินไปปรับปรุงเพื่อพัฒนางานและพัฒนาตนเองต่อไป

12) จัดให้มีการประเมินผล และเสนอผลการจัดการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอทุกระยะ

13) จัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมที่มีต่อตนเองและสังคม

14) ส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์คุณธรรมที่ทำงานสำเร็จผล

15) ให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจตนเองและเลือกแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน ให้มีคุณธรรม จริยธรรมตามที่ต้องการ

16) จัดให้มีการประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

(2) คุณลักษณะของครูที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่

1) เป็นแบบอย่างที่ดี

2) เป็นกัลยามิตร มีน้ำใจให้กำลังใจและส่งเสริมนักเรียนให้พัฒนาตนเอง

3) ใฝ่ความรู้ทางธรรม และจิตวิทยาอยู่เสมอ

4) ทำงานอย่างมีหลักการ และมีระบบ

5) มีความสามารถในการตั้งคำถามหลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เชิงจริยธรรม

6) สามารถสร้างสื่อและนำสถานการณ์แวดล้อมมาใช้ประโยชน์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมได้อย่างหลากหลาย

7) มีความอดทนในการที่จะปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน

(3) คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังในโรงเรียน โรงเรียนต้องพิจารณาวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรมที่จะปลูกฝังโดยวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1) หลักสูตร แนวคิดพื้นฐาน หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/รายวิชา

2) สภาพสังคมปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ผลการวิจัย ข้อคิดเห็นของนักวิชาการ

3) สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ปรัชญา คำขวัญ ของโรงเรียน สภาพปัญหาของโรงเรียนและชุมชน การระดมแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน

4) นโยบายและทิศทางการศึกษาของกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2534-2535 โดยกรมสามัญศึกษาได้มุ่งเน้นคุณธรรมเรื่อง ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู รับผิดชอบ พึ่งตนเอง มีวินัย

(4) วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีหลักการ 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ เช่น สอดแทรกในการนำเข้าสู่บทเรียนในกิจกรรมหรือเนื้อหา

วิธีที่ 2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง เช่น การใช้ชุดการสอน การอบรมหน้าเสาธง การเข้าค่ายคุณธรรม สอนในรายวิชาที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง เชิญวิทยากรให้ความรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมชุมชน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

วิธีที่ 3 การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น กิจกรรมภายในโรงเรียน จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และกิจกรรมร่วมกับชุมชน

สรุปว่า การส่งเสริม พัฒนา ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารและการปฏิบัติงานปกครองนักเรียน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในโรงเรียน ซึ่งการส่งเสริมและพัฒนาจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างศรัทธาและจิตสำนึกให้นักเรียนรู้ซึ่งถึงการมีวินัยคุณธรรมจริยธรรม ทั้งมีวินัยในตนเองและวินัยในสังคม เพื่อให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม

4. การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน

การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน เป็นงานหนึ่งของฝ่ายปกครองที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม โดยอาศัยการจัดทำสถิติ ข้อมูล การทำแผนงาน โครงการกิจกรรมต่างๆ เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและอุปนิสัยของนักเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมต่างๆ ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน และบุคคลภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน จึงจะประสบผลสำเร็จได้

กรมสามัญศึกษา (2540 : 45-46) ได้กำหนดขอบข่ายของงานด้านการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนไว้ดังนี้

- (1) จัดระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน
- (2) แจกคู่มือติดตามดูนักเรียน
- (3) กิจกรรมประจำชั้น
- (4) ประชุมผู้ปกครอง สมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า
- (5) จัดให้มีสารวัตรนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2538 : 50) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หมายถึง การแต่งกายผิดระเบียบ กิริยามารยาทไม่เรียบร้อย การไม่ตรงต่อเวลา ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ความเกียจคร้าน การแตกความสามัคคี การฟุ้งยาเสพติด การหนีเรียน ความประพฤติด้านชู้สาว การเที่ยวกลางคืน การเล่นการพนัน การทะเลาะวิวาท การลักขโมย ความหยาบคายและก้าวร้าว การทำลายทรัพย์สิน การมั่วสุมในสถานที่ไม่สมควร ความไม่สะอาด การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรและการพกอาวุธ

รุ่งทิวา จักรกร (2536 : 195-196) กล่าวว่า เด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นเด็กวัยรุ่น ครุมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างสำคัญที่จะช่วยให้เด็กผ่านหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กไปเป็นวัยผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมและประเทศชาติ การปกครองเด็กในโรงเรียนมัธยมศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

(1) ให้เหตุผลชี้แจงให้เด็กเข้าใจอย่างถูกต้อง เด็กวัยนี้มีอารมณ์รุนแรง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ การปกครองเด็กวัยนี้จึงต้องใช้เหตุผลชี้แจงให้เข้าใจอย่างถูกต้อง นอกจากมีผลด้านการปกครองแล้ว ยังช่วยให้เด็กมีนิสัยรักเหตุผล

(2) มอบงานให้รับผิดชอบ เด็กในวัยนี้ชอบอิสระ มีความรับผิดชอบ ให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติงานเกิดความภาคภูมิใจในการได้รับการไว้วางใจ ขณะเดียวกันครูควรอธิบายให้เด็กเห็นคุณค่าของการทำงาน โดยครูให้การแนะแนว และควบคุมดูแลในการทำงานให้ได้ผลดี วิธีการเช่นนี้จะส่งเสริมความคิดความสามารถ และฝึกความรับผิดชอบการตัดสินใจด้วยตนเอง

(3) ปกครองด้วยความละมุนละม่อม เด็กวัยนี้มีความสะเทือนใจง่าย เพราะอารมณ์หุนหันพลัน การปกครองต้องเป็นไปโดยละมุนละม่อม ใช้เหตุผลประกอบ ไม่บังคับ เคี่ยวเข็ญต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดความแค้นเคืองหรืออับอายจนเกินไป

(4) ปกครองด้วยตัวอย่างอันดี และด้วยความเสมอภาค เด็กวัยนี้อารมณ์หุนหันพลันไม่แน่นอน การปกครองของครูควรเป็นไปในทางส่งเสริมให้เด็กเกิดความไว้วางใจและนับถือตัวครู ให้เด็กเกิดความรู้สึกปลอดภัยและเข้าใจในความปรารถนาดีของครู-อาจารย์ เป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตและได้เห็นตัวอย่างที่ดีของครู เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติตนของเด็กด้วย

(5) ส่งเสริมวินัยของตนเอง เนื่องจากเด็กวัยนี้พอจะรู้จักผิดชอบชั่วดีและเข้าใจคำสั่งสอนของครู จึงควรอธิบายให้เด็กเห็นคุณค่าของการประพฤติดี และโทษของการประพฤติชั่ว เด็กจะสำนึกการรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ให้เด็กมีโอกาสมุ่งทำกิจกรรมที่รับผิดชอบ และฝึกฝนปกครองตนเองอยู่เสมอ

(6) ในด้านการเรียน เด็กในวัยนี้ใช้เวลาเล่าเรียนได้ยาวนาน เพราะเด็กมีความอดทนและความสนใจมากขึ้น การสอนโดยฟังเสียงถึงความสนใจและความสามารถของเด็ก เป็นสิ่งที่ครูควรยึดปฏิบัติเป็นแนวทางพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ ทำให้การเรียนการสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

กรมสามัญศึกษา (2540 : 5) ได้กล่าวถึงหลักการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คือ

(1) หลักการควบคุม คือ การที่โรงเรียนใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ให้เป็นไปตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ เมื่อมีผู้กระทำผิดไปจากข้อตกลง จะมีการลงโทษตามที่โรงเรียนกำหนดไว้ คือ ตั้งแต่ว่ากล่าว ตักเตือน หรือเขียนติ

(2) หลักการพัฒนาส่งเสริม คือ การที่โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมหรือกิจกรรมต่างๆ โดยอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาเป็นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมหรือกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ มีประโยชน์ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความถนัด ความสามารถพิเศษ ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นคนมีคุณค่า และมีแรงจูงใจที่จะประพฤติดี

กรมสามัญศึกษา (2538 : 55) ได้ให้หลักการที่ควรคำนึงในการแก้ปัญหา ดังนี้

(1) ก่อนที่จะแก้ปัญหาใดๆ ควรวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา
 (2) พิจารณาว่าปัญหาใดควรแก้ที่สาเหตุ และปัญหาใดควรแก้ที่อาการ
 (3) ต้องมุ่งเอาชนะปัญหา มิใช่เอาชนะคนหรือบิดปัญหาให้พ้นตัว
 (4) ผู้แก้ปัญหาจะต้องพยายามวางตนเป็นกลาง ไม่ลำเอียง อันเป็นเหตุให้เกิดความไม่ยุติธรรม

(5) ปัญหาหนึ่งๆ อาจมีวิธีการแก้ไขได้หลายวิธี ควรเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของคน และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

(6) การแก้ปัญหา ควรจะเป็นการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เกี่ยวข้อง และควรถือว่าเป็นเป้าหมายในการที่จะช่วยเหลือและคลี่คลายปัญหาให้เขา

(7) ผู้แก้ปัญหาควรเป็นผู้มองโลกในแง่ดี มองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปเป็นเรื่องของธรรมชาติ ปัญหาย่อมเกิดขึ้นได้ เมื่อเกิดปัญหขึ้น ก็ควรหาทางแก้ไขในทิศทางที่เหมาะสม

(8) ปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ด้วยตนเอง ก็อาจจะขอให้คนอื่นหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ

(9) คำนี้ถึงพฤติกรรมที่ปรากฏในสังคมของนักเรียน ไม่ควรละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

(10) วิธีการแก้ปัญหาควรเป็นวิธีง่ายและลดความรุนแรง บางครั้งอาจแก้ไขได้เพียงเจรจาทำความเข้าใจกันเท่านั้น

(11) การแก้ปัญหาที่ดีจะต้องเคารพในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคล พยายามส่งเสริมความเป็นอิสระ และความมีเหตุผลของบุคคล เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลไปในตัว

(12) การแก้ปัญหาที่ดีต้องมีความอดทน รู้จักเก็บความลับ และต้องรู้จักสร้างสถานการณ์ให้เหมาะสม อันจะเป็นช่องทางให้ช่วยแก้ปัญหาได้

กรมสามัญศึกษา (2539 : 1) ได้กล่าวถึง สาเหตุของความประพฤตินี้ที่ไม่เหมาะสมออกเป็น 3 ประการ คือ

(1) สภาพสังคม เช่น ความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งในด้านค่านิยมต่าง ๆ เทคโนโลยีและวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่แพร่เข้ามา รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบและแข่งขันกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อความประพฤตินี้ของเยาวชนเป็นอันมาก

(2) สภาพครอบครัวที่เป็นปัญหา เช่น สภาพที่บิดามารดาต้องแยกกันอยู่เนื่องจากความจำเป็นในด้านอาชีพ ความแตกร้างในครอบครัว การดิ้นรนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาที่จะอบรมบ่มจิตใจบุตรธิดา

(3) สภาพในโรงเรียน โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอม และพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน แต่เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนมุ่งเน้นเนื้อหาวิชา และการจัดครูเข้าสอนก็จัดเป็นรายวิชา ครูแต่ละรายวิชาจึงต้องสอนนักเรียนเป็นจำนวนมาก ทำให้ครูรู้จักนักเรียนแต่ละคนไม่ต้องแท้ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนส่วนใหญ่เป็นไปอย่างผิวเผิน การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนจึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร

นอกจากนี้ โรงเรียนกับผู้ปกครองยังขาดการประสานความร่วมมือ จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่ทราบปัญหาของนักเรียนอย่างแท้จริง ที่มีผลกระทบต่อความประพฤตินี้ของนักเรียน ในส่วนของการปกครองหรือการอบรมบ่มนิสัยที่โรงเรียนส่วนมากทำอยู่ ก็จะอยู่ในรูปของการติกรอบให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เป็นหลัก การนำระเบียบข้อบังคับทางด้านการปกครองไปใช้ของแต่ละโรงเรียน มีการตีความเหลื่อมล้ำกัน บางครั้งทำให้นักเรียนและครูเกิดปัญหาทางการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่มีปัญหามาจากทางบ้านอยู่แล้ว มีแนวโน้มที่จะสร้างปัญหายิ่งขึ้น

ปัญญา เจริญวงศ์ (2537 : 5) ได้กล่าวสรุปปัญหาและสาเหตุของความประพฤตินี้ที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนมี 5 ลักษณะ คือ

(1) ปัญหาความเบี่ยงเบนทางเพศ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีรสนิยมทางเพศ ผิดแผกไปจากบุคคลในสังคม และกำลังมีบทบาทต่อเด็กและเยาวชนในปัจจุบันนี้มาก

(2) ปัญหาเกี่ยวกับการลักขโมย ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายประการ คือ ความยากจน ความจำเป็น เรียกร้องความสนใจ ต้องการแก้แค้นคนอื่น สิ่งแวดล้อมของเด็กไม่ดี และเพราะเป็นโรคจิต เป็นต้น

(3) ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่มีผลกระทบต่อเด็กค่อนข้างมากในปัจจุบัน เพราะยาเสพติดสามารถหาได้ง่ายและเสพได้ง่าย รวมทั้งสังคมปัจจุบันก็มีการมอมเมาเยาวชนตลอดเวลา ทั้งที่โดยเจตนาและไม่มีเจตนา

(4) ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว จะแสดงออกในทางทะเลาะวิวาทชกต่อย รวมทั้งมีปัญหากับเพื่อนนักเรียนและกับครู-อาจารย์

(5) ปัญหาการหนีเรียนและหนีออกจากบ้าน ซึ่งปัญหานี้มีสาเหตุมาจากครอบครัว โรงเรียน และเกี่ยวกับตัวนักเรียนเอง

กิติมา ปรีดีติลล (2538 : 173) กล่าวว่า ปัญหาในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนมีสาเหตุเนื่องมาจาก

(1) ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ทั้งครู-อาจารย์ภายในโรงเรียนก็ถือว่าไม่ใช่ภารกิจของตนเอง ผู้ปกครองก็ให้ความร่วมมือน้อย ส่วนชุมชนอื่นๆ ขาดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

(2) ขั้นตอนในการลงโทษผู้กระทำความผิดกระทำได้อย่างยากและสลับซับซ้อนเกินไป

(3) ผู้บริหารและฝ่ายปกครองมีทัศนคติขัดแย้งกันในการลงโทษนักเรียน

(4) จำนวนนักเรียนมีมากเกินไปเมื่อเทียบกับครู-อาจารย์ที่เกี่ยวข้อง

(5) นักเรียนอาศัยอยู่ในท้องที่ต่างๆ ห่างไกลการควบคุมเป็นไปด้วยความยากลำบาก

สรุปว่า ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีหน้าที่ป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน เพื่อให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ดีขึ้นกลายเป็นนิสัย และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ โดยอาศัยหลักการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คือ ให้เหตุผลชี้แจงให้เด็กเข้าใจ มอบหมายงานให้รับผิดชอบ ปกครองด้วยความละมุนละม่อมด้วยตัวอย่างอันดี ส่งเสริมวินัยของตนเอง ใช้เวลาเล่าเรียนยาวนาน นอกจากนี้ยังต้องใช้หลักการควบคุม หลักการพัฒนาส่งเสริมในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ควรพิจารณาถึงปัญหาและสาเหตุ คือ สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลง สภาพครอบครัวที่เป็นปัญหาและสภาพในโรงเรียน ครูจะต้องใช้ความพยายามอย่างมาก ต้องประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาและพัฒนาเด็กในทุกด้าน

5. การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

การที่จะพัฒนาสังคมหรือประเทศให้เป็นประชาธิปไตย โดยที่ประชาชนทุกคนมีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย จนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันไปโดยอัตโนมัติเหมือนประเทศที่พัฒนาแล้ว จำเป็นต้องปลูกฝังประชาธิปไตยตั้งแต่เยาว์วัย ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริงในอนาคต (สาโรช บัวศรี. 2538 : 10)

ประชาธิปไตยแบ่งเป็น 3 สถานะ คือ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง และประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต ซึ่งจำเป็นที่สถานศึกษาทุกระดับต้องปลูกฝังประชาธิปไตยให้ผู้เรียน แต่การให้ความสำคัญหรือการเน้นในแต่ละระดับอาจจะแตกต่างกันตามความเหมาะสมของวัย

ราชบัณฑิตยสถาน (2533 : 502) ให้ความหมายของ ประชาธิปไตย ว่าหมายถึงระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ หรือการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

สมพงษ์ สิงหะผล (2529 : 57-58) กล่าวถึงจุดหมายของการปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียน ควรให้ครอบคลุม "องค์สามของประชาธิปไตย" หรืออาจจะมีจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปดังนี้

(1) เพื่อให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย ได้แก่

1) ความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบที่ถูกต้องและเที่ยงธรรม ครอบคลุมทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม

2) การร่วมมือในสังคมประชาธิปไตย จะมีการประสานความร่วมมือกันอยู่ตลอดเวลาในการกระทำภารกิจต่างๆ ดังนั้นบุคลิกที่ทุกคนพึงต้องมีคือความเต็มใจที่จะทำงานร่วมกันเพื่อส่วนรวม ไม่หลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย ยอมรับมติของคนส่วนมากที่ถูกทำนองคลองธรรม

3) ความใจกว้าง ประชาธิปไตยต้องการความมีใจกว้างเป็นอย่างสูง เนื่องจากต้องทำงานร่วมกัน ปะทะสัมพันธ์กันอยู่เสมอ ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม ความใจกว้างที่จำเป็น เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ขัดแย้งหรือแตกต่างจากตน การเป็นคนอดทนมีเหตุผลต่อสิ่งต่างๆ มีความยุติธรรมต่อคำวิพากษ์วิจารณ์และการกระทำต่างๆ ตัดสินปัญหาการกระทำด้วยเหตุผลและทัศนคติที่เป็นจริง

4) การคำนึงถึงผู้อื่น คนที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตย ต้องมีบุคลิกที่มองเห็นความสำคัญในตัวผู้อื่นด้วย มิใช่เอาตัวรอดแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ผู้อื่นหรือสังคมถูกทอดทิ้งละเลยไป หรือเกิดความเสียหาย หรือได้รับความไม่เป็นธรรม การคำนึงถึงผู้อื่น เช่น เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เอาใจใส่ช่วยเหลือกันในทางที่เหมาะสม มีมิตรไมตรีต่อกัน เข้าใจสภาพปัญหาของผู้อื่น ทั้งที่บ้าน สถาบัน และชุมชน

5) การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสังคมประชาธิปไตย ทุกคนมีอิสรภาพภายในกรอบของกฎหมายและรัฐธรรมนูญ สามารถคิดและทำอะไรก็ได้ตามใจชอบที่ไม่ละเมิดกติกาของสังคมและสิทธิของผู้อื่น ลักษณะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เช่น สามารถคิดแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ในการทำกิจกรรมและแก้ปัญหาต่างๆ

(2) จุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมรวมหมู่หรือพฤติกรรมในระดับกลุ่มที่ต้องการให้เกิดขึ้น ได้แก่

1) การระดม คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ถือว่าทุกคนมีส่วนดี และมีคุณประโยชน์ต่อหมู่คณะ การรวมกลุ่มกันจึงต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยเคารพ ไม่ดูถูกเหยียดหยามสติปัญญาและการกระทำที่เหมาะสมของผู้อื่น

2) สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือร่วมใจกัน ประสานกัน และแบ่งงานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ตามความรู้ความสามารถและสภาพของตน ทำงานในส่วนรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีไมตรีต่อกัน ถือว่าทุกคนเป็นส่วนที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

3) ปัญญาธรรม คือ มีความเชื่อในวิถีทางแห่งปัญญา นั่นคือมีเหตุผลในการคิด การอยู่ร่วมกัน การเกี่ยวข้องกับสิ่งใดๆ ทำงานด้วยความรอบคอบ มีแผนงานที่ดี มีสติใช้วิจารณญาณในการทำงานต่างๆ

ผู้ที่มีบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตย ควรมีลักษณะดังนี้ ทองคุณ หงส์พันธ์.

(2528 : 80)

- (1) มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง
- (2) มีคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม
- (3) ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้ง่าย
- (4) มีความรับผิดชอบสูง
- (5) รู้จักนำตนเอง
- (6) ใจกว้างขวาง ไม่อคติ
- (7) มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ
- (8) สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี

การปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียน ทองคุณ หงส์พันธ์ (2528 : 53-54) เสนอไว้ 3 ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้ความรู้ หมายความว่า จะต้องสอนหรือปลูกฝังให้เด็กรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยให้เหมาะสมกับวัย

ขั้นที่ 2 การสร้างเจตคติ หมายความว่า จะต้องสร้างเจตคติที่ดีต่อหลักการ และวิธีการประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดยผู้ปลูกฝังต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างในด้านนี้ พยายามชี้แนะ หรือให้เด็กได้พบกับวิธีการประชาธิปไตยที่แท้จริง เพื่อจะให้เกิดความเลื่อมใสใน เรื่องของประชาธิปไตย

ขั้นที่ 3 การฝึกปฏิบัติ หมายความว่า พยายามให้เด็กเกิดทักษะในเรื่องของ ประชาธิปไตย โดยให้ฝึกฝนปฏิบัติจริงในทุกโอกาสเท่าที่จะทำได้

ในการปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียน จะต้องเน้นทั้งในกระบวนการการเรียนการสอน กระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ และการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยอาจจะกระทำ ได้ดังนี้

(1) การบริหารกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทำ กิจกรรมในรูปของคณะกรรมการ

(2) ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกัน โดยยึดหลักการระบธรรม สามัคคีธรรม และปัญญธรรม

(3) ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจะต้องเน้นการสร้างสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งในด้าน กายภาพและด้านบุคคล เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย

(4) ครูควรเป็นทั้งครู พ่อแม่ พี่ และเพื่อนที่ดีของนักเรียน เพื่อสนับสนุน กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

(5) บุคลิกภาพของครูที่เอื้อต่อการปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียนควรมี คุณลักษณะที่สำคัญคือ มีความรู้สูงและกว้าง มีความชำนาญและรอบรู้ในการปฏิบัติแบบ ประชาธิปไตย เข้าใจคน รักเด็ก มีอารมณ์ขัน มีสติ และสุขภาพจิตที่ดี

คณะกรรมการนักเรียน

(1) ความหมายของคณะกรรมการนักเรียน

คณะกรรมการนักเรียน (Student Committee) หมายถึง สมาผู้แทนของ นักเรียน ที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากนักเรียนภายในสถาบันการศึกษา เพื่อทำหน้าที่แทนสมาชิก ในการที่จะพิจารณาถึงความปรารถนา และความต้องการ พร้อมทั้งเป็นสื่อกลางที่จะบอกให้ ผู้บริหาร และครู-อาจารย์ได้รู้ถึงความต้องการเหล่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ. 2535 : 150) ซึ่งคำว่า คณะกรรมการนักเรียนนี้ ปัจจุบันนิยมใช้อย่างแพร่หลายใน สถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

(2) วัตถุประสงค์ของคณะกรรมการนักเรียน

เปลื้อง เจริญอาจ (2535 : 32) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการแต่งตั้ง คณะกรรมการนักเรียนไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อฝึกความรับผิดชอบ และทำให้นักเรียนรู้จักการปกครองตนเองในสังคมประชาธิปไตย
- 2) เพื่อเป็นการส่งเสริมนโยบายของโรงเรียน และช่วยกันรักษาระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน
- 3) เพื่อเป็นแหล่งกลางการจัดกิจกรรมของนักเรียน
- 4) เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- 5) เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางโครงการดำเนินงานและประสานงานกับผู้อื่นด้วยดี
- 6) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู-อาจารย์และนักเรียน
- 7) เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและช่วยให้เกิดความมีน้ำใจต่อหมู่คณะ
- 8) เพื่อให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย
- 9) เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างของโรงเรียน
- 10) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน เห็นคุณค่าของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
- 11) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและรู้จักเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น
- 12) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 13) เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่อตนเองและสังคม

(3) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2539 : 34) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการนักเรียน ดังนี้

- 1) ให้ความช่วยเหลือดูแลนักเรียนกันเองในบางโอกาส
- 2) มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียน
- 3) ประสานกับอาจารย์ที่ปรึกษา หัวหน้าระดับ และฝ่ายบริหาร เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนส่วนใหญ่

(4) หลักในการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน

ในการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน มีหลักดังนี้ (สำหรับงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 151)

1) นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนครูเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้คอยแนะนำช่วยเหลือให้นักเรียนปฏิบัติให้ถูกต้องตามรูปแบบการทำงานของระบบประชาธิปไตย และแนะนำให้นักเรียนทำงานในขอบเขตที่เหมาะสมถูกต้อง

2) กระบวนการในการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน ต้องดำเนินการตามระบบประชาธิปไตย คือ มีการเลือกตั้ง การหาเสียง การลงคะแนนเสียง การตั้งคณะกรรมการ และการทำงานรูปของคณะกรรมการ แต่อาจจะต่างกันในลักษณะของการทำงานหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการ

3) รูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการ ควรจะมีหลักการตรงกัน นั่นคือมาจากการเลือกตั้ง

4) ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

(5) ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการจัดคณะกรรมการนักเรียน

ในการจัดคณะกรรมการนักเรียนควรคำนึงถึงหลักการต่างๆ และหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดในเรื่องต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 92-93)

1) การจัดคณะกรรมการนักเรียนไม่ใช่การให้นักเรียนปกครองกันเอง แต่เป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปกครอง

2) คณะกรรมการนักเรียนไม่ใช่เครื่องมือของการบริหาร ที่จะช่วยให้ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จลุล่วงไป แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโปรแกรมการศึกษาทั้งหมดเท่านั้น

3) คณะกรรมการนักเรียน ไม่ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อลดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะครู แต่เพื่อส่งเสริมการสอนและการเรียนรู้ระบบประชาธิปไตยของนักเรียน

4) คณะกรรมการนักเรียนไม่ใช่กลุ่มผู้มีอำนาจสูงสุดหรือมีสิทธิพิเศษ แต่เป็นตัวแทนของนักเรียนทั้งโรงเรียน

5) คณะกรรมการนักเรียนไม่ใช่ผู้จำกัดขอบเขตวินัยและความประพฤติของนักเรียน แต่เป็นคณะกรรมการซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน

6) คณะกรรมการนักเรียนไม่เป็นแค่เพียงฝ่ายนิติบัญญัติ แต่เป็นตัวแทนซึ่งมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติเพื่อนักเรียนทั้งหมด

(6) ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดคณะกรรมการนักเรียน

การจัดคณะกรรมการนักเรียน ควรเป็นไปอย่างรัดกุม และมีขั้นตอน ซึ่ง วิสุทธิ์ แซรัมย์ (2538 : 90-91) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดคณะกรรมการนักเรียน ดังนี้

1) ผู้บริหารควรศึกษารูปแบบของคณะกรรมการนักเรียนให้ละเอียดถี่ถ้วน และพิจารณาว่ารูปแบบใดเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพโรงเรียน แล้วนำมาวางแผนดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนขึ้นในโรงเรียน

2) ผู้บริหารพึงตระหนักว่า การดำเนินงานจะราบรื่นหรือสำเร็จลุล่วงได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ฉะนั้น การทำความเข้าใจกับบุคคลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นจะต้องดำเนินการก่อนที่จะจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนขึ้นในโรงเรียน

3) เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนักเรียน โรงเรียนควรจะได้มีการจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ และงบประมาณให้เป็นสัดส่วน

4) โรงเรียนควรจะได้ให้มีธรรมนูญหรือข้อบังคับของคณะกรรมการนักเรียนขึ้น เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่และขอบเขตความรับผิดชอบของคณะกรรมการนักเรียนไว้อย่างแน่ชัด

5) คณะครูและผู้บริหารควรจะให้ความสำคัญ เอาใจจริงเอาใจต่อการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน เพราะการกระทำเช่นนี้จะช่วยให้นักเรียนที่ได้รับการเลือกตั้งเกิดความรู้สึกที่จะต้องรับผิดชอบ และมีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน

6) นักเรียนทุกคนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน

7) วิธีการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน ควรให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ความเข้าใจไปประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทราบ และเพื่อเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยให้ชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

8) ควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงซึ่งสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความเสมอภาค การเคารพระเบียบข้อบังคับ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

9) โรงเรียนควรจัดให้มีการประเมินผลการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และใช้วิธีการหลายๆ อย่าง โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผล

10) โรงเรียนควรนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนทุกครั้งหลังการประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2539 : 21) ได้กำหนดขอบข่ายงานการดำเนินการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยแก่นักเรียน ดังนี้

- (1) จัดทำแนวปฏิบัติงานตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา
- (2) ดำเนินการตามแนวปฏิบัติ
- (3) มีการประเมินผล
- (4) จัดให้มีสถานนักเรียนหรือคณะกรรมการนักเรียน

สรุปว่า โรงเรียนมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการพัฒนานักเรียนในการดำเนินการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน เพื่อให้เป็นผู้เห็นคุณค่าของประชาธิปไตยในฐานะเป็นอุดมคติ เป็นระบบการเมือง เป็นวิถีชีวิต โดยคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก ในการปลูกฝังประชาธิปไตยแก่นักเรียนนั้นมุ่งให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย จัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมทุก ๆ กิจกรรม เพื่อให้เด็กนักเรียนได้ซึมซับกระบวนการของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

6. การประเมินผลงานปกครองนักเรียน

การประเมินผลเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ เพราะเป็นทั้งจุดสิ้นสุดของกระบวนการ และนำเข้าสู่จุดเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนาทุกภารกิจในสถานศึกษา

การประเมินผลงานปกครองนักเรียนเป็นงานขั้นตอนสุดท้ายของงานฝ่ายปกครอง และเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะตีค่าผลงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่าบังเกิดตามจุดมุ่งหมายเพียงใด มีผู้ให้ความหมายของการประเมินผลงานไว้ดังนี้

อนันต์ เกตุวงศ์ (2534 : 134) สรุปว่า การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบและวัดสิ่งที่แผนได้กำหนดไว้ในขั้นตอนของการวางแผน และเมื่อนำแผนไปดำเนินการแล้วสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นนั้น เป็นไปตามที่กำหนดและคาดหมายไว้เพียงใด โดยนำเอาผลที่วัดได้มาพิจารณาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดไว้ จึงจะทำให้รู้ได้ว่าสิ่งที่แผนต้องการ กับผลที่เกิดขึ้นจริงนั้นตรงกันหรือแตกต่างกันเพียงใด ด้วยเหตุผลอะไรบ้าง เป็นเหตุผลจากปัจจัยภายนอกหรือภายในของแผนอย่างไร เพื่อจะได้นำไปพิจารณาและใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป

วินัย สมมิตร และคณะ (2537 : 95) ได้กล่าวว่าวัตถุประสงค์ในการประเมินผลมีดังนี้ คือ

- (1) เพื่อความก้าวหน้าของงานหรือโครงการ
- (2) เพื่อศึกษาข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน
- (3) เพื่อประโยชน์แก่องค์กรและสังคม
- (4) เป็นแนวทางพิจารณาผลการปฏิบัติงาน
- (5) เป็นแนวทางในการควบคุมและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงาน

ประโยชน์ของการประเมินผลงาน มีดังนี้คือ (อุทัย หิรัญโค. 2531 : 286)

- (1) ทำให้ทราบว่าการบริหารหรือการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนหรือโครงการได้อย่างไร ซึ่งจะไปสู่การศึกษาหาข้อบกพร่องและแก้ไขต่อไป
- (2) ทำให้ทราบความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติงานว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด

(3) ใช้ประโยชน์ในการพิจารณาความดีความชอบให้เป็นไปตามความเป็นธรรม และมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยผลการประเมินเป็นเครื่องวัดความสำเร็จในการทำงานของคน

(4) ใช้ประโยชน์ในการเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายคนให้เหมาะสม

(5) ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตัวบุคคล หรือกำหนดวิธีการฝึกอบรมให้ถูกต้องกับความจำเป็น

(6) การจัดให้มีการประเมินผล เป็นเครื่องจูงใจให้เจ้าหน้าที่แข่งขันกันทำงาน หรือใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่

กรมสามัญศึกษา (2539 : 21) ได้กำหนดขอบข่ายการประเมินผลงานปกครองนักเรียนไว้ดังนี้

(1) จัดให้มีกรรมการประเมิน

(2) จัดให้มีการวิเคราะห์ผลการประเมิน

(3) มีการเสนอผลการวิเคราะห์และประเมิน

(4) นำผลการวิเคราะห์และประเมินไปใช้ปรับปรุงงาน

สุวิทย์ แสงวงศ์ (2538 : 70) การประเมินผลงานปกครองนักเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานปกครอง อันจะทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบผลการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครองว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด จึงจะสามารถช่วยแก้ไขเมื่อปัญหาเกิดขึ้น นอกจากนั้นยังจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถใช้คนให้ตรงกับความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงาน ทั้งยังเป็นแรงจูงใจกระตุ้นในการปฏิบัติงาน ช่วยลดความขัดแย้งหากมีหลักการประเมินผลที่ดี

สรุปว่า การประเมินผลงานปกครองนักเรียน มีความจำเป็นต่อการบริหารงานปกครอง อันจะทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบผลการปฏิบัติงานของฝ่ายปกครองนักเรียนว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด จึงจะสามารถช่วยแก้ไขเมื่อปัญหาเกิดขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถใช้บุคลากรให้ตรงกับความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงาน ทั้งยังเป็นแรงจูงใจ กระตุ้นการปฏิบัติงานและช่วยลดความขัดแย้ง หากมีหลักการประเมินผลที่ดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

กมล สารสมักร (2535 : 97-100) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติกับปัญหาการจัดกิจกรรมงานปกครองนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดกรมสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โรงเรียนปฏิบัติจัดกิจกรรมงานปกครองนักเรียนรวมทุกด้าน และในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนมีปัญหาการจัดกิจกรรมงานปกครองนักเรียน

รวมทุกด้าน และแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย มีความสัมพันธ์ทางลบระหว่างการปฏิบัติ กับปัญหาการจัดกิจกรรม งานปกครองนักเรียนของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ในด้านการปฏิบัติตามแผนงานปกครองนักเรียน การจัดหอนอน และการประเมินผลงานปกครองนักเรียน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะว่า การปฏิบัติงานปกครอง ควรพิจารณาปรับปรุงการปฏิบัติกิจกรรมงานปกครองในด้านต่างๆ ให้มีการปฏิบัติมากกว่าที่เป็นในปัจจุบัน อันจะเป็นการลดปัญหาการจัดกิจกรรมงานปกครองนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ได้อีกทางหนึ่ง

ถาวร วิชาผง (2540) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนสตรีศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านการวางแผนงานปกครองนักเรียน โรงเรียนได้รวบรวมและจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับระเบียบวินัยในการปกครองเป็นคู่มือ จัดสายงานการปกครองนักเรียนในรูปคณะกรรมการ จัดแผนงานและปฏิทินปฏิบัติงานตามนโยบายโรงเรียน มีปัญหาคือ บุคลากรบางคนไม่เข้าใจเรื่องการเขียนแผนงานโครงการ การเก็บข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน เนื่องจากมีเวลาน้อย บุคลากรมีงานอื่นต้องปฏิบัติมาก โรงเรียนแก้ไขปัญหาโดยจัดให้บุคลากรทุกคนมีภาระงานที่เหมาะสม และดำเนินการประชุมชี้แจงการเขียนแผนงาน/โครงการทุกแผนแก่บุคลากร ด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน โรงเรียนกำหนดสายงานปกครองนักเรียนเป็น 5 งาน คือ งานระดับชั้น งานส่งเสริมวินัยและจริยธรรม งานรักษาความปลอดภัย งานสารวัตรนักเรียน และงานกิจการนักเรียน ออกคำสั่งโรงเรียนและคู่มือครู โดยกำหนดหน้าที่ไว้ชัดเจน มีการจัดรักษาความสงบเรียบร้อยของโรงเรียนในรูปแบบของคณะสี ปัญหาในการปฏิบัติงาน คือ บางงานไม่สามารถดำเนินการตรวจตราจับกุมเมื่อพบว่า มีนักเรียนประพฤติผิดระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่เวรประจำวันไม่ครอบคลุมบริเวณโรงเรียน สาเหตุมาจากครู-อาจารย์มีเวลาน้อยเกินไป แก้ไขปัญหาโดยการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ เมื่อพบว่านักเรียนมีว่ตามแหล่งต่างๆ ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมประกวดห้องเรียนดีเด่น จัดประชุมอบรมเข้าค่ายตามแผนงานโครงการสำหรับนักเรียนใหม่ ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ จัดให้มีกิจกรรมรักโรงเรียน ด้านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดให้มีห้องสมุดหมวดวิชา จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยการแพร่ในวารสารสตรีศึกษา และมอบเกียรติบัตรหรือโล่รางวัลต่างๆ ปัญหาที่พบคือ การจัดกิจกรรมดำเนินไปไม่ทั่วถึง ซึ่งเกิดจากงบประมาณมีน้อย ไม่เพียงพอ ขาดวัสดุอุปกรณ์ และมีนักเรียนจำนวนมาก แก้ไขปัญหาโดยจัดงบประมาณเพิ่มเติม และของงบประมาณสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนสตรีศึกษา ด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน โรงเรียนจัดระบบสารสนเทศเพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน จัดกิจกรรมพบครูที่ปรึกษา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อสอบถามปัญหาและให้การอบรมแนะนำแก้ไขพฤติกรรมต่างๆ ประชุม

ผู้ปกครองนักเรียนใหม่ก่อนเปิดภาคเรียน จัดให้มีสารวัตรนักเรียนในการติดตามพฤติกรรม มีมาตรการตัดคะแนนความประพฤติและลงโทษตามควรแก่กรณี ปัญหาที่พบคือ การติดตามดูแลพฤติกรรม และการจัดเก็บข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน นักเรียนขาดความเอาใจใส่ในการพบอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ แก้ไขปัญหาโดยมอบหมายให้ฝ่ายปกครองติดตามผลการปฏิบัติงานของครู-อาจารย์ที่ปรึกษา และประชุมชี้แจงให้ครู-อาจารย์ทุกคนรับทราบ และมอบหมายให้ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเป็นธรรม ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีการจัดทำแนวปฏิบัติแผนงาน/โครงการ มีการเลือกตั้งคณะกรรมการห้องเรียน คณะกรรมการกิจกรรมต่างๆ และเชิญวิทยากรมาบรรยาย ตลอดจนการเดินรณรงค์ให้ประชาชนไม่ขายสิทธิขายเสียง ปัญหาที่พบคือ นักเรียนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งบางส่วนเท่านั้น เพราะไม่มีมาตรการและแรงจูงใจ แก้ไขปัญหาโดยปรับแผนงานโครงการให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสม สร้างมาตรการแรงจูงใจประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการประเมินผลงานปกครองนักเรียน โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการจัดทำเครื่องมือประเมินผลลักษณะต่างๆ จัดทำแบบฟอร์มจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการประเมินงานปกครองนักเรียน เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการบริหาร ปัญหาคือ เครื่องมือไม่ครอบคลุมเนื้อหาเท่าที่ควร เนื่องจากผู้รับผิดชอบมีเวลาในการดำเนินงานน้อย แก้ไขปัญหาโดยกระจายงานและเปิดโอกาสให้ครู-อาจารย์ทุกคนได้ทำงานเท่าเทียมกัน แล้วมอบหมายให้ผู้มีความรู้ความชำนาญมาดำเนินการด้านนี้

วิศิษฐ์ หมายดี (2541) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร พบว่าโรงเรียนยึดนโยบายและข้อบังคับของกรมสามัญศึกษาเป็นหลัก โดยให้ความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ ปัญหาที่พบ ครูไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เนื่องจากมีการกิจรับผิดชอบค่อนข้างมาก โรงเรียนแก้ไขโดยจัดครูเวรประจำวันและนักศึกษาวิชาทหารสอดส่องดูแล และรายงานผลให้ฝ่ายปกครองทราบ ด้านบริหารงานปกครอง มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากครู-อาจารย์ เพื่อควบคุมดูแลความประพฤตินักเรียนในด้านต่างๆ มีการจัดทำแผนภูมิและวางระบบการทำงานที่ชัดเจน ปัญหาคือ การประสานงานและการติดตามดูแลไม่ทั่วถึง โรงเรียนมอบหมายให้ครูทุกคนร่วมกับนักศึกษาวิชาทหารร่วมดูแลด้านการพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมจริยธรรม มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถในการแสดงออก แต่นักเรียนบางส่วนยังขาดวินัยและมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน ด้วยการปลูกฝังความสำนึกและจัดประชุมพิเศษให้ความรู้ ปัญหาคือ นักเรียนแต่งกายไม่เหมาะสม ต่อด้านกฎข้อบังคับของโรงเรียน โรงเรียนใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนและลงโทษเพื่อยั้งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โรงเรียนจัดให้มีคณะกรรมการนักเรียน มีกิจกรรมการเลือกตั้ง จัดกิจกรรมเสริมสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย ปัญหาคือ นักเรียนไม่กล้าแสดงออก โรงเรียนแก้ไข

โดยจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ตามที่นักเรียนสนใจ และด้านการประเมินผลงานปกรองนักเรียน โรงเรียนจัดให้มีคณะกรรมการประเมินผลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะ การแก้ไขในการสรุปผลงานปกรองนักเรียนด้วยหัวหน้าแผนงาน และสรุปเสนอผู้บริหารโรงเรียน

อนิรุทธิ์ สุนทร (2541) ได้ประเมินการดำเนินงานปกรองนักเรียน : ศึกษากรณีโรงเรียนบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ใน 6 ด้าน คือ การวางแผนงานปกรอง การบริหารงานปกรอง การส่งเสริมพัฒนาวิสัย คุณธรรมและจริยธรรม การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การดำเนินการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย และการประเมินผลงานปกรองพบว่า บุคลากรโดยภาพรวม เห็นว่า มีการดำเนินงานปกรองนักเรียนรวมทุกด้านและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาวิสัย คุณธรรมและจริยธรรม ด้านการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ด้านการบริหารงานปกรอง ด้านการวางแผนงานปกรอง ด้านการดำเนินการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย และด้านการประเมินผลงานปกรอง การพัฒนางานปกรองในแต่ละด้าน คือ ด้านที่หนึ่ง การวางแผนงานปกรองนักเรียน โรงเรียนได้รวบรวมและจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับระเบียบวินัยในการปกรองเป็นคู่มือ จัดสายงานการปกรองนักเรียนในรูปคณะกรรมการ จัดแผนงานและปฏิทินปฏิบัติงานตามนโยบายโรงเรียน ด้านที่สอง การบริหารงานปกรองนักเรียน โรงเรียนกำหนดสายงานปกรองนักเรียนเป็นงานระดับชั้น งานส่งเสริมวินัยและจริยธรรม งานรักษาความปลอดภัย งานสารวัตรนักเรียน และงานกิจการนักเรียน โดยออกคำสั่งโรงเรียนและกำหนดหน้าที่ครูไว้ชัดเจน มีการจัดรักษาความสงบเรียบร้อยของโรงเรียนในรูปแบบของคณะสี ด้านที่สาม การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมและจริยธรรม โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมประกวดห้องเรียนดีเด่น จัดประชุมอบรมเข้าค่ายตามแผนงาน/โครงการสำหรับนักเรียนใหม่ ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โครงการพัฒนาจิต กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดให้มีห้องสมุดหมวดวิชา จัดให้มีการประชาสัมพันธ์นักเรียนที่ทำดี ด้านที่สี่ การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน โรงเรียนจัดระบบสารสนเทศเพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน จัดกิจกรรมพบครูที่ปรึกษาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อสอบถามปัญหาและให้การอบรม แนะนำ แก้ไขพฤติกรรมต่างๆ ประชุมผู้ปกครองนักเรียนใหม่ก่อนเปิดภาคเรียน จัดให้มีสารวัตรนักเรียนในการติดตามพฤติกรรม โดยมีมาตรการตักเตือนความประพฤติและลงโทษตามควรกรณี ด้านที่ห้า การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีการจัดทำแนวปฏิบัติแผนงาน/โครงการการเลือกตั้งคณะกรรมการห้องเรียน คณะกรรมการกิจกรรมต่างๆ และการเดินรณรงค์ให้ชุมชนไม่ขายสิทธิขายเสียง และด้านที่หก การประเมินผลงานปกรองนักเรียน โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการจัดทำเครื่องมือประเมินผลลักษณะต่างๆ จัดทำแบบฟอร์มจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการประเมินงานปกรองนักเรียน

เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการบริหารและการปรับปรุงโครงการปีการศึกษาต่อไป

เทอดเกียรติยศ คำโสมมา (2542) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10 ใน 6 ด้าน คือ การวางแผนงานปกครองนักเรียน การบริหารงานปกครองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนและการประเมินผลงานปกครองนักเรียน พบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนรวมทุกขนาดโรงเรียนและรวมทุกด้านและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนทุกขนาดมีปัญหางานปกครองนักเรียนรวมทุกด้าน และในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง แต่ละขนาดโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดของระดับปัญหา คือ โรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาด้านการป้องกันและการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาด้านการวางแผนงานปกครองนักเรียน และโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน รวมทั้งโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การปฏิบัติงาน ปัญหา สาเหตุ และการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียน มีการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2539 ทุกงาน คือ มีการจัดดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ กระจายอำนาจให้อาจารย์ประจำชั้นควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียน จัดทำแผนงานโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายระดับสูง จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติหลากหลาย ประสานความร่วมมือกับชุมชนจัดกิจกรรม มีคณะกรรมการนักเรียนช่วยปฏิบัติงาน จัดเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และจัดทำรายงานในรูปของเอกสาร ปัญหาสำคัญที่พบคือ ไม่ได้รับความร่วมมือจากครู-อาจารย์เท่าที่ควร ขาดข้อมูลในการปฏิบัติงาน ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ในการจัดระบบข้อมูล โครงการต่างๆ ไม่สามารถดำเนินการได้ตามกำหนด เนื่องจากงบประมาณและเวลา นักเรียนบางส่วนไม่ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน เนื่องจากจากปัญหาด้านครอบครัวและสภาพแวดล้อมของชุมชน โรงเรียนได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยกระจายงานให้ครูทุกคนใช้นักศึกษาวิชาทหารคอยสอดส่องพฤติกรรมนักเรียน จัดประชุมชี้แจงขอความร่วมมือผู้ปกครอง เพื่อให้เอาใจใส่ติดตามบุตรหลานให้มากขึ้นและจัดหาคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน

งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮิลล์ (Hill, 1994 : 2824-A) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาวินัยนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตชานเมืองรัฐคาโรไลนาเหนือ โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของบุคคลทั้ง 2 กลุ่ม ในเรื่องพฤติกรรมนักเรียนที่ถือว่าเป็นการผิดวินัยที่รุนแรง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม

ตลอดจนกรณีการลงโทษนักเรียนโดยการพักการเรียน การงดการเรียนยาวรายวิชา การไล่ออก เมื่อนักเรียนเกิดทะเลาะวิวาทมีการต่อสู้ชกต่อยกัน การทำร้ายร่างกาย การพกพาอาวุธ การเสพ หรือจำหน่ายยาเสพติด ด้านผู้สาว เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ทั้งครูและผู้ปกครองเห็นว่า การมี พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างรุนแรง ทำให้เกิดปัญหาวินัยในโรงเรียน ซึ่งการเกิดปัญหาวินัย นักเรียนมีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกนักเรียน สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาด้าน วินัย ได้แก่ การไม่มีวินัยในตนเอง และครูได้ระบุว่าเกิดจากการขาดความร่วมมือของผู้ปกครอง ในการช่วยแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่คนเดียวเนื่องจากการ หย่าร้าง หรือการตายของผู้ครองก็มีส่วนทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ การแก้ไข ปัญหาวินัยนักเรียนส่วนมากผู้ปกครองและครูเห็นพ้องกัน ยกเว้นในด้านการต่อสู้ชกต่อย ที่ ผู้ปกครองเห็นควรให้ลงโทษการพักเรียนรายวิชาที่เกิดเรื่องดังกล่าว แต่ครูให้พักการเรียนทุก รายวิชา นอกจากนี้ ทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าควรให้ตำรวจเข้าดำเนินการเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ เหมาะสมอย่างรุนแรง ยกเว้นกรณีการต่อสู้ชกต่อยที่ครูส่วนใหญ่ต้องการให้ตำรวจมาจัดการ แต่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ในด้านการปรับปรุงการจัดการวินัยนักเรียน ทั้งผู้ปกครองและครู เสนอแนะให้กำหนดนโยบายและการลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้น ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมาก ขึ้น ให้ดำเนินการลงโทษอย่างสม่ำเสมอ ให้ไล่ออกนักเรียนที่มีปัญหาวินัยเรื้อรัง ให้ตำรวจเข้ามา มีส่วนร่วม ใช้คำสั่งสอนทางศาสนาอบรมสั่งสอนนักเรียน

บรูคส์-คลีน (Brooks-Klein. 1995 : 2169-A) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นและความ เทียงตรงของเครื่องมือวัดความหลากหลายของการมีพฤติกรรมในการจัดการปัญหาวินัยใน ห้องเรียนของครู ซึ่งผลสรุปจากงานวิจัยทั่วไปพบว่า การแก้ปัญหาวินัยจะประสบความสำเร็จ หรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อครูที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวินัยของนักเรียนมีการรอบความคิดหรือ ความเชื่อสอดคล้องกับหลักการหรือทฤษฎีเกี่ยวกับวินัยเท่านั้น โครงการนี้ได้สร้างรูปแบบการ ฝึกอบรมครูให้มีความสามารถในการจัดการปัญหาพฤติกรรมนักเรียนในห้องเรียน โดยฝึกให้ครู ใช้วินิจฉัยเกี่ยวกับกรอบความคิดและความเชื่อของตนเอง โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมการจัดการ ปัญหาวินัยนักเรียน ตลอดจนฝึกให้เกิดความเข้าใจในกรอบความคิดหรือความเชื่อของตนเอง และของผู้อื่น หรือทฤษฎีต่างๆ เมื่อครูมีแนวความคิดเกี่ยวกับวินัยอย่างชัดเจนก็จะสามารถใช้ วิธีการที่สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียนมากกว่าการใช้มาตรการการลงโทษแต่อย่าง เดียว การศึกษารั้วนี้ได้สำรวจโรงเรียนต่างๆ ในที่ตั้ง 5 แห่ง และมีผู้ตอบแบบสอบถาม 265 คน ซึ่งได้เข้าร่วมสัมมนาและประชุม ผลการศึกษาพบว่า แบบวัดมีความเชื่อถือได้อยู่ในระดับ ปานกลาง ตลอดจนมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบที่เหมาะสม และผลจาก การศึกษารั้วนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของครูที่ต้องการได้รับการฝึกอบรมอย่างเข้มในเรื่อง การบริหารจัดการปัญหาวินัยในห้องเรียน

โคล (Cole. 1999 : 9462-A) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ช่วยครูใหญ่ในด้านการควบคุมดูแลวินัยนักเรียน ตามความคิดเห็นของครูใหญ่และผู้ช่วยครูใหญ่ในโรงเรียนของรัฐจอร์เจีย การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ช่วยครูใหญ่ได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ในการกำจัดกลุ่มนักเรียนที่จะรวมกลุ่มกันกระทำความผิด หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างแขกผู้มาเยี่ยมเยียนโรงเรียนกับบุคลากรของโรงเรียน ควบคุมการเข้าชั้นเรียนของนักเรียน และประสานงานกับหน่วยงานกับหน่วยงานสนับสนุนการทำกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีการรับรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบเบื้องต้นของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวินัยนักเรียนแตกต่างกันในเรื่องต่อไปนี้ การเสริมสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้เกิดการสร้างสรรค์พฤติกรรมที่เหมาะสม การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความผิดทางวินัยของนักเรียน เป็นผู้ประสานงานกับบุคคลภายนอก การประสานงานบุคลากรมาร่วมทำงาน และการบริหารงานงบประมาณ แต่ทั้ง 2 กลุ่มมีการรับรู้เรื่องอื่นๆ อีกจำนวนมาก ไม่แตกต่างกัน

จากการประมวลผลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปว่า งานปกครองนักเรียนของโรงเรียนส่วนใหญ่ยึดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นข้อบ่งชี้ในการบริหารงาน ปัญหางานปกครองนักเรียนมีปัญหาในเรื่อง นักเรียนฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนจำนวนมาก ผู้ปกครองขาดความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการติดตามและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนอย่างจริงจัง ครูไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไข กำกับดูแลพฤติกรรมของนักเรียน การดำเนินการแก้ไขไม่มีการจัดกิจกรรมในด้านคณะกรรมการนักเรียนพิจารณาในการลงโทษนักเรียน การติดตามประเมินผลงานปกครองนักเรียนโรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่มีคณะกรรมการในการประเมินผลงานปกครองนักเรียน